

BLANENSKÉ ZDRAVOTNICTVÍ

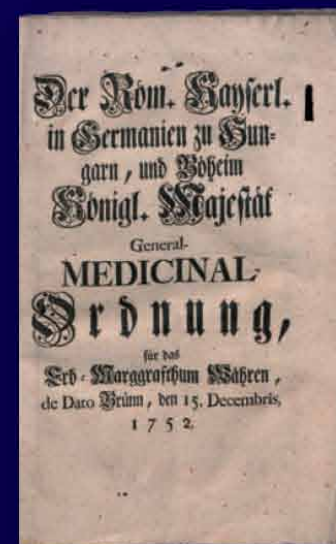

1715	Morová nákaza v Blansku, nakazily se rodiny Plchů a Průchů, pracující v železářnách. Od 12. září do 15. listopadu 1715 zemřelo v Blansku na mor 22 lidí.
1744	Morová nákaza v Olomučanech
1752	Císařovna Marie Terezie vydává „Generální medicínský řád“ pro Moravu, podle kterého se musí každý lékař, pokud nepromoval na univerzitě v Praze, Vídní nebo Innsbrucku, podrobit přezkoušení u zemské zdravotní komise. Stejně tak chirurgové (ranlékaři) a lazebníci musí být přezkoušeni zemskou zdravotní komisí
18. století?	Zřízení obecního špitálu v Blansku v domku č. 137
1801	Starohrabě Hugo František Salm vydává spis o Jennerově metodě očkování proti neštovicím (vakcinace)
1818–1840	Karel von Reichenbach, badatel, chemik, přírodovědec, působil v Blansku. V letech 1825–1831 objevuje při suché destilaci dřeva kreozot a parafin. Obě látky se uplatnily v lékařství
1821	V Blansku působí ranlékař Jan Boehmert a později ranlékař Alois Till, absolvent lycea v Olomouci
1831–1866	Epidemie cholery, roku 1831 zemřelo v blanenské farnosti 136 osob, v roce 1836 zemřelo 5 osob, v letech 1850–1855 zemřelo 53 a v roce 1866 zemřelo 197 osob
1849–1883	Med.Dr. Jindřich Wankel se stal vrchnostenským lékařem v Blansku
1863–1871	Spor o provoz obecního špitálu v domku č. 137
1869	PhMr. Josef Čech otevřel lékářnu „Mater dolorosa“
1870	Byla založena Dělnická pokladnice salmovských železáren
1882	Byla zříděna Dělnická nemocenská pokladna
1894	Byla dostavěna obecní izolační nemocnice v Blansku pro 12 pacientů
1914–1915	Byl zříděn Vojenský náhradní lazaret Blansko pro 40 mužů v rozšířené budově bývalé obecní nemocnice
1920	Byla ustavena organizace Československého červeného kříže v Blansku
1931	V Blansku byla zavedena lékařská pohotovost
1945	Byl zříděn provizorní lazaret pro repatrianty a vězně z koncentračních táborů
1949	Bylo zříděno Okresní zdravotní středisko na ul. Mlýnské. Po vzniku polikliniky sídlo Okresní hygienicko-epidemiologické stanice
1952–1960	Vznik Okresního ústavu národního zdraví se sídlem na ul. Mlýnské, budování obvodních a závodních zdravotnických středisek
1968	Byla vybudována Poliklinika Blansko na ul. Sadové
1985	Byla dobudována Nemocnice Blansko na ul. Sadové s 206 lůžky

v událostech a datech

Znak Blanska

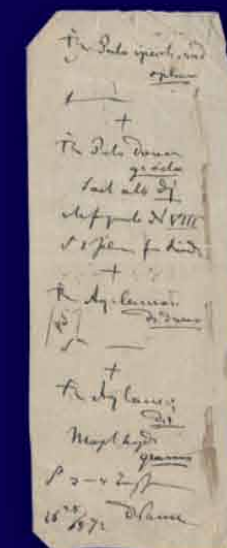
Generální medicínský řád z roku 1752

Med.Dr. Jindřich Wankel

Zásluřný kříř Jindřicha Wankla za ošetřování vojáků

Lékařský předpis Jindřicha Wankla z roku 1872

Spádový obvod Blansko v roce 1890

Okresní zdravotní středisko na Mlýnské ulici z r. 1949

nemocnice Blansko

Maketa původního návrhu Nemocnice v Blansku z roku 1981

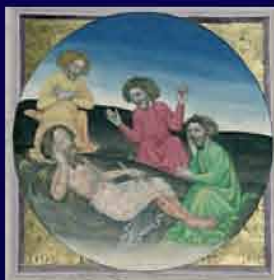
Areál Nemocnice Blansko v roce 2012

BOSKOVICKÉ ZDRAVOTNICTVÍ

1477	Václav, Jaroslav a Ladislav, vlastní bratři z Boskovic prodávají Boskovicím odúmrtí za 600 zlatých. V případě, že zesnulý nemá příbuzných, má jeho majetek připadnout kostelu, či špitálu.
1497	Bartoš Sulek daroval obci dům, aby v něm zřídila špitál
1509	Václav Krčmář z Jablončan daroval pole, z něhož nájemce zaplatí 5 grošů boskovickému špitálu
1522	Halama, fojt ze Sudic, daroval louku, z níž nájemce zaplatí 15 grošů boskovickému špitálu
1528	Kryštof z Boskovic přijal pod ochranu na věčné časy nadaci pro špitál, kterou zanechali kněz Jiřík, někdejší boskovický farář a Mikuláš, pekař z Boskovic, ze vsi Obora pro boskovický špitál
1687	Na základě nadace Zuzany Kateřiny ze Zástřížl mělo být na panské útraty zaopatřeno 12 chudých poddaných
1756	Leopold Dittrichstein vystavěl špitál pro 12 chudých (zrušen 1848)
1785	První lékárnu v Boskovicích provozoval Jan Gollasch
1829	Město zřídilo novou nemocnici
1888	Zřízen u nemocnice starobinec
1895	Postaven starobinec pro chudé a nemocné
1857-1950	Panský špitál, postavený r. 1756, dostaly do užívání sestry Kongregace svatého Vincence de Paul. V klášteře byla zřízena škola pro dívky. Sestry pracovaly též jako ošetřovatelky v nemocnici, pečovaly o nemocné a opatrovaly sirotky.
1898	Zbudována izolační nemocnice
1919	Založení spolku Československého červeného kříže
1937	Otevřeno soukromé sanatorium doktora Mareše.
1954-1958	Stavba nové nemocnice s poliklinikou podle návrhu Ing. arch. Miroslava Spurného
26. 11. 1958	Slavnostní otevření nemocnice
15. 12. 1958	Zprovoznění polikliniky

Maketa nerealizované Nemocnice Boskovice od architekta Bedřicha Rozehnal

Nemocný Job s přáteli (Iluminace v Boskovické biblí, po roce 1415, Vědecká knihovna v Olomouci, MIII 3)

v událostech a datech

Listina z 21. října 1477, v níž bratři Václav, Jaroslav a Vladislav prodávají Boskovicím odúmrtí za 600 zlatých

Znak Boskovic

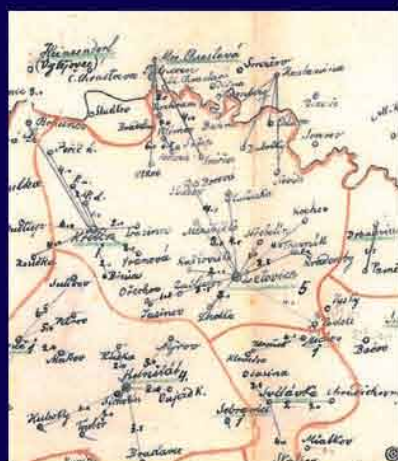
Boskovická nemocnice s poliklinikou podle návrhu Miroslava Spurného

LETOVICKÉ ZDRAVOTNICTVÍ

1534	Obec Letovice měla špitál při řece Svitavě. Měl dvě místnosti a chodbu.
1603	Obec zakoupila pro špitál Podloucký mlýn s polnostmi.
1613	Špitál využíval výnosy z Podlouckého mlýna na léčbu nemocných.
1641	Jindřich Václav hrabě z Thurnu se zřiká příjmů z Havlovického mlýna náležejících k záduší a k letovickému špitálu.
2. 1. 1750	Jindřich Kajetán z Blümenzen se stává zakladatelem nemocnice Milosrdných bratří, která byla stavěna s klášteřem a kostelem sv. Václava jako poslední stavba areálu. Návrhy letovického konventu Milosrdných bratří předložil zakladateli Longinus Traub (* 1703, † 30. 5. 1781).
14. 2. 1750	V sobotu v den sv. Valentina byla zakládací listina, se svolením císařovny, vložena do Královských zemských desek v dědičném Markrabství Moravském.
1782	Nemocnice byla stavebně dokončena, v dalším roce se v sále postavila kamna, pořídila lůžka, stůl s lavicemi. Zakladatel daroval klášterní nemocnici tři velká pouzdra s chirurgickými nástroji k operacím.
1784	Nemocnice přijala první pacienty.
1784	Dána do provozu ústavní lékárna vyzdobená vzácnými malbami a mobiliářem. Její činnost skončila v r. 1934. Pak byla přeměněna na konventní knihovnu.
22. 8. 1786	Je sepsán Dodatek k zakládací listině, v níž zakladatel určil stálou finanční částku pro šest lůžek, šest krejcarů na pacienta a stanovil přednost k léčbě poddaných z letovického panství.
1809	Nemocnice sloužila jako lazaret pro raněné v bitvě u Aspern a Esslingen.
1812	V nemocnici byli umístěni a léčeni ranění z bitvy u Lipska. Lékař – převor Fr. Gordianus Jaekel – obdržel vyznamenání za příkladnou léčbu raněných od zemského presidenta.
2. polovina 19. století	Fr. Paschalis, baron z Hochberku, daroval zdejšímu konventu dědictví po svém otci 23 tisíc zlatých s papežským povolením na zřízení a vydržování dalších nemocničních lůžek.
1920	Byl ustaven spolek Československého červeného kříže.
1927	Do Letovic byla přeložena část brněnského chorobince.
1928	Vybudování druhého patra nad nemocničním traktem, kde byl trvale umístěn chorobinec. Plány zhotovil letovický stavitel Karel Biegner.
2. 11. 1934	Byl zahájen provoz nové lékárny v domě č. p. 208 na letovickém náměstí.
1949	Zestátnění kláštera a nemocnice.

Kláster s nemocnicí Milosrdných bratří

Spádový obvod Letovic v r. 1890

v událostech a datech

Listina Jindřicha Václava z Thurnu
z roku 1641

Znak Letovic

Letovice na obrazu F. Richtra z roku 1831

Prospekt kláštera od F. Bauera z r. 1776

- 1952 Začlenění nemocnice do OÚNZ Blansko se specializací pro dlouhodobě nemocné pacienty různých chorob.
- 1954 Nemocnice prošla rozsáhlou rekonstrukcí, čímž vznikl prostor pro nemocniční oddělení a specializované ambulance sloužící občanům letovického spádového obvodu.
- 1959 Náboženská matice po urgenci místních letovických orgánů převzala majetek konventu (lékárnu) na stát.
- 1991 Letovickému konventu Milosrdných bratří byla lékárna vrácena zpět do majetku.
- 1995 Po rozsáhlé rekonstrukci v roce 1995 posvětil konventní lékárnou provinciál Fr. Stanislav Fiala.

Lékárenské repositorium s šuplíky

Abu Zayd Hunayn ibn Ishaq

CODEX GIGAS

CODEX GIGAS je největší středověký bohemikální rukopis a zároveň literárně-historický unikát. Původně obsahoval 320 pergamenových listů, tj. 640 stran o velikosti 890 × 490 mm. Jeho hmotnost činí 75 kg. Kniha obsahuje 14 latinsky psaných textů. Výzdoba spisu je tvořena nádhernými iniciálami v červené, modré zelené, žluté, místy ve zlaté barvě. Textové úseky jsou psané gotickou majuskulí. Grafologové s historiky se shodují, že jde o dílo vytvořené jedním autorem, který bývá nazýván „Velkým písařem“.

Popularita knihy je spojena s obrazem ďábla, podle níž dostala i lidový název. Středověkými církevními kruhy ani inkvizicí však nikdy nebyla zatracena, naopak se vždy těšila velkému zájmu učenců.

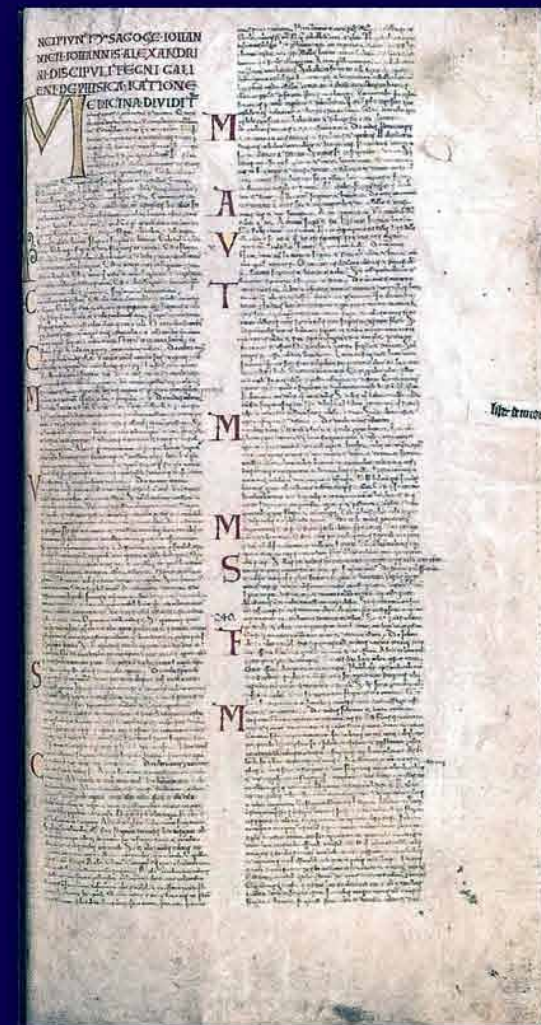

Nebeské město a postava ďábla na dvojlistu kodexu

– kompendium poznání světa a lékařství v Ďáblově bibli

Codex Gigas byl na tehdejší dobu kompendiem poznání světa. Jsou zde zpracována témata historie stvoření, vztahu mezi nebem a zemí, kosmologie, vzdělanosti, Boha a světa, makro- a mikrokosmu, medicíny a práva, církve, matematiky, živiů, lidského těla, nerostů, rostlinstva a živočišstva, válek, božské a lidské historie a další.

Vznik knihy je kladen do benediktinského kláštera v Podlažicích mezi léty 1204–1230. Je doložen latinským zápisem z roku 1295, který byl objeven v roce 1847 na pergamentu předsádky vnitřní strany desek.

Titulní strana Galénova spisu v kodexu

„...Bavor, opat břevnovský, dosvědčuje, že kupuje velkou knihu, která by pro svoji nesmírnost mohla být jedním ze sedmi divů světa a která obsahuje Starý i Nový zákon, část ze všech sedmi svobodných umění, kroniku, řeholi sv. Benedikta a kalendář, od sedleckého kláštera se souhlasem kláštera podlažického, jehož byla dříve majetkem...“.

V březnu 1594, na příkaz břevnovského opata Martina z Pravdovic, byl převezen do Prahy. Opat věnoval kodex do sbírky císaře Rudolfa II. V roce 1648 se rukopis stal válečnou kořistí švédského vojska a od roce 1649 je uložen v Královské knihovně ve Stockholmu.

České veřejnosti jej v roce 1796 přiblížil Josef Dobrovský (17. 8. 1753 – 6. 1. 1829), kněz, osvícený přírodovědec a filolog.

Součástí kodexu je též souhrn lékařských vědomostí.

Folio 240a–252a obsahuje text „DISPULI TEGNI GALIENI DE PHYSICA RATIONE“ – úvod do tehdejší medicíny. Jde o nejstarší dochovaný zápis lékaře Galéna (120–200 n. l.)

Podle spisu se medicína dělí na praktickou a teoretickou část, které musí být navzájem vyvážené. Teorii tvoří jednak nauka o péči o zdraví – „scientia conservandi sanitatem“ a také nauka o péči o nemocné – „scientia curandi infirmitatem“. Praxe se pak člení na chirurgii – „manus operatio“, farmacii – „medikamentum“ a dietetiku – „observatio vitae“.

Folio 290b–291a obsahuje magické zaklínací lékařské formule k zahánění padoucnice, epilepsie či zimnice. V zaklínadlech se objevuje výčet ďáblů, mezi jejichž jmény jsou vykresleny kříže, mající pomoci při léčbě.

Překlady z řečtiny pochází od Abu Zayd Hunayn ibn Ishaq (808–873 n. l.), známého pod latinským jménem Iohannitius. Byl to učenec, lékař, vědec a překladatel řeckých lékařských a vědeckých pojednání. Působil na dvoře bagdádských kalifů.

MĚSTSKÁ KNIHA BOSKOVICKÁ

Historická pečeť
Boskovic

Nejstarší MĚSTSKÁ KNIHA BOSKOVICKÁ z let 1484–1565 (1581) je prvním dochovaným pramenem tohoto druhu v Boskovicích a zároveň co do hodnoty svého obsahu i pramenem nejdůležitějším. Obsahuje cenné první zmínky o nejrůznějších záležitostech, ať již jde o existenci světských a duchovních institucí (tedy například špitálu, hřbitova či kostelů), názvy lokalit, ulic a pomístní názvosloví nebo také zmínky o úřadech, úředních osobách, právních počinech a dějinných událostech města. To vše je navíc posíleno skutečností, že jde o knihu pamětní, čili pramen obsahující pestrou paletu záznamů všeho druhu, z nichž mnohé vynikají svou poutavostí.

Zápisy obsahují záhlaví regist (stručný popis obsahu písemnosti), který obsahuje krátkou zmínku o pořízení zápisu, pak následuje text v plném znění.

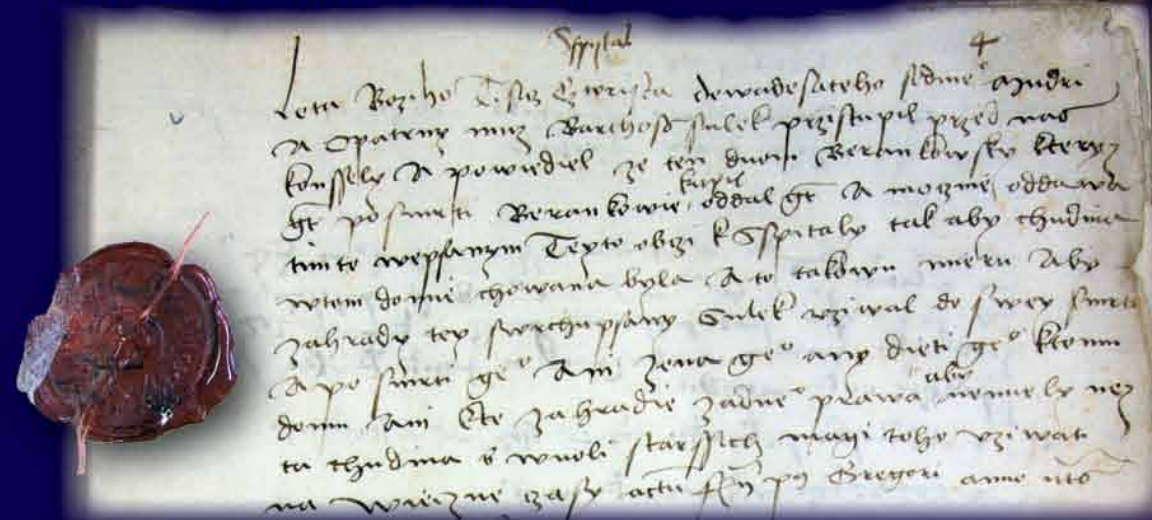
Záznam testamentu ze dne 24. dubna 1497

Bartoš Sulek odkazuje dům, který koupil po smrti Beránka, špitálu ku prospěchu městské chudiny. Žádá však, aby mohl využívat jeho zahradu až do své smrti a poté, aby si na nic z toho nečinila nárok jeho rodina.

Transkripce originálního textu

Léta Božího tisíc čtyři sta devadesátého sedmého, moudrý a opatrný muž, Bartoš Sulek, přistúpil před nás konšely a pověděl, že ten duom Berankowsky, kterýž jest po smrti Berankowie kúpilb, oddal jest a mocně oddává tímto vepsáním tejto obci k špitáli tak, aby chudina v tom domě chována byla, a to takovú mierú, aby zahrady tej svrchu psaný Sulek užíval do svej smrti a po smrti jeho ani žena jeho ani děti jeho k tomu domu ani k té zahradě žádného práva abyc neměly, než ta chudina s vuolí starších mají toho užívati na věčné časy. Actum feria II post Gregori anno ut supra.

Záznam testamentu ze dne 24. dubna 1497

Záznam testamentu ze dne 15. července 1515

Testátor Jan Caletko poroučí dům, který patří jemu a jeho ženě, boskovickému špitálu, za podmínky, že v něm mohou dožít. Budou-li potřebovat, konšelé mají povinnost vydat jim deset hřiven stříbra ve dvou dávkách, vždy po pěti hřivnách. Purkmistr a rada přijímají.

Transkripce originálního textu

Anno Mo CCCCCo XVo, já, Jan Caletko, znamenav, že na tomto světě času věčného není, i učinil jsem poručenství i zřízení, což se domku mého dotýče, a takové poručenství [...] domek ten, na kterémž sedím, ten k špitáli a k Božímu domu dávám a poručím na takový způsob [...] mám v tom domku i s mateřa s manželkú svú Dorotú do smrti a životú našich seděti a jestliže by mně Caletkowi neb manželce mé Dorotě statku našeho nedostávalo, neb pán Buoh všemohúcí na nás co dopustiti ráčil, páni konšelé, kteříž by ten čas byli, mají nám x hřiven z toho domku po dvakrát po lllii hřivnách vydati, a my, purgmistr a rada městečka Bozkowicz, za tu dobrou vuoli propustili jsmib Janovi Caletkowi a manželce jeho té přikopy¹, aby jí necídili, kteříž jsou prv předkové jejich, kteříž sau na tom gruntě byli, cíditi musili, pak, což se jakých dávek podle obce dotýče, to také podle slušnosti od něho bráti mají. To poručenství se stalo za pana purgmistra Václava Ssplechala a jeho tovaryši toho léta. Actum Dominico post festum sancte Margarethe tak jest.

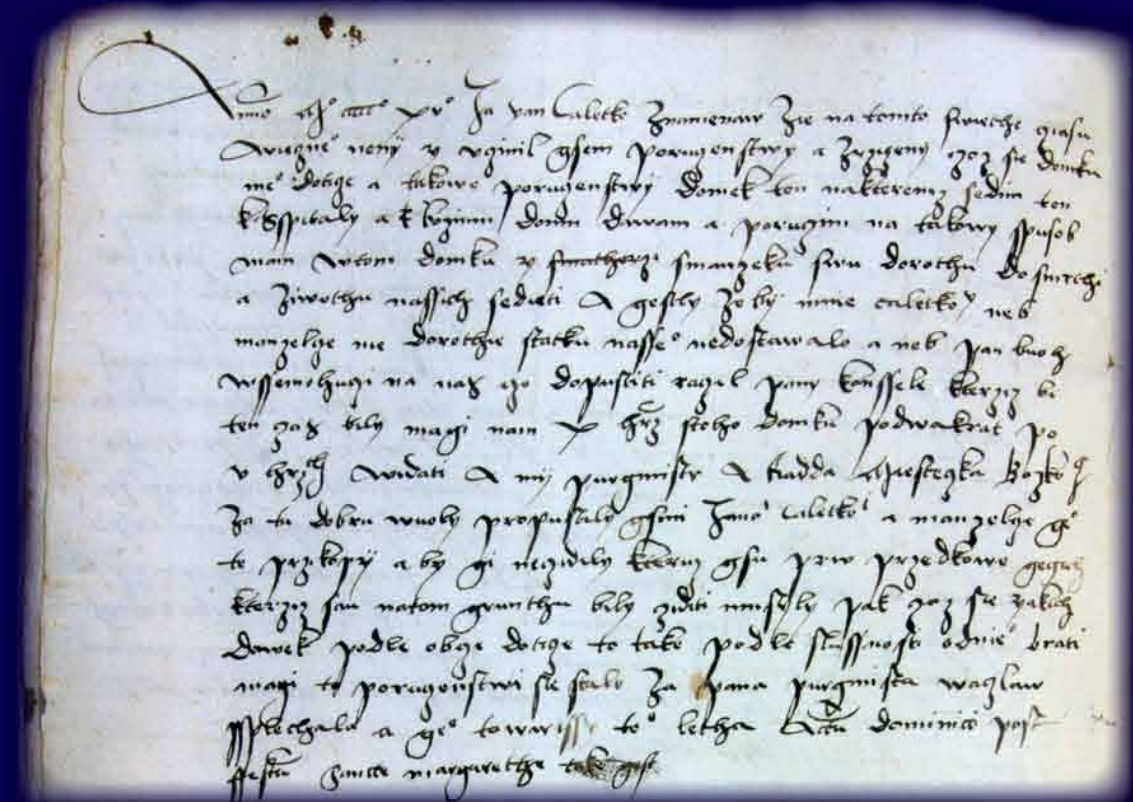
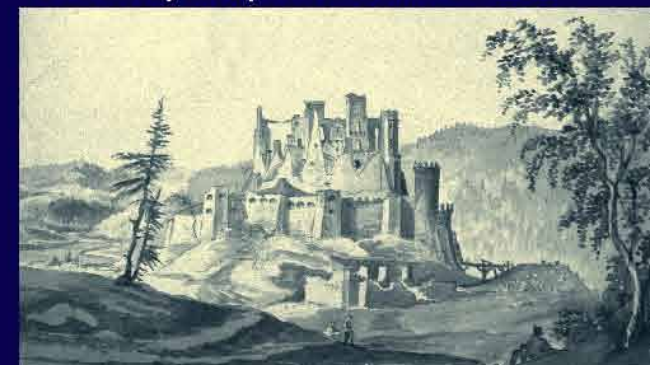
Veduta Boskovic z r. 1728

Boskovice na litografii A. Hauna z r. 1860

Boskovický hrad podle F. Richtra z r. 1835

Záznam testamentu ze dne 15. července 1515

PIETRO ANDREA GREGORIO MATTIOLI

Portrét Pietro Andrea Mattioliho

* 28. 3. 1501 Siena

† 1578 Trident

Mattioli byl významný renesanční lékař a botanik italského původu. Medicínu vystudoval na univerzitě v Padově. S učitelem a chirurgem Caravitou navštívil další vysoké školy, například Římskou univerzitu. Studia dokončil roku 1523.

Mattioli je znám několika lékařskými spisy a především Herbářem.

Mattioliho herbář (v češtině HERBÁŘ NEBOLI BYLINÁŘ, latinský překlad COMMENTARRII IN SEX LIBROS PEDACII DIOSCORIDIS) je jednou z nejvýznamnějších botanických knih 16. století. Poprvé byl vydán roku 1544 v Benátkách. Herbář se nevšedním způsobem vepsal do dějin vzdělanosti humanistické doby, který jej původně napsal jako komentář spisu DE MATERIA MEDICA od významného antického lékaře a učenice Pedacia

Dioskúrida z Anazarby. Mattioli knihu neustále rozšiřoval a aktualizoval, takže se od sebe jednotlivá autorizovaná vydání liší rozsahem a podobou.

Mattioli se v roce 1554 usadil v Praze jako lékař Ferdinanda Tyrolského a posléze se stal lékařem císaře Maxmiliána II. Přízeň, jíž se v Praze těšil, přispěla k novému vydání jeho díla, v té době již proslulého (vyšlo několikrát italsky a později latinsky, v českém (1562) a německém (1563) překladu.

Herbář přeložil a upravil významný český lékař a přírodovědec Tadeáš Hájek z Hájku (1525? až 1600). Vydal jej Jiří Melantrich z Aventina s podporou českých stavů. Hájkova překladatelská práce a Melantrichova nakladatelská velkorysost se spojily v monumentální čin, který nás, po více než 450 letech, naplňuje obdivem. Tadeáš Hájek zčeštil obrovitou předlohu výrazným, přesným jazykem, který je vzornou ukázkou humanistické odborné prózy. Vypustil či zkrátil výklady o exotických rostlinách, čímž ukázal, že překlad je určen českým čtenářům.

Do kapitoly o rostlinách domácích vložil množství doplňků z vlastních vědomostí.

Dílo ušlechtilé typograficky upravené, bylo opatřeno množstvím dřevorezů, které jsou v tradici souvěkých herbářů nebývalé velikosti i kvalitou. Jejich věrnost je podivuhodná a jejich grafický výraz je mimořádným projevem výtvarného cítění té doby.

Většina ilustrací vznikla přímo v Praze v Melantrichově domě rukou malíře Hanse Minicha a dřevorytce Daniela. Štůčky z nichž byly ilustrace tištěny byly majetkem Mathioliho.

Herbář Petra Ondřeje Mattioliho a Tadeáše Hájka z Hájku u nás zdaleka nepřitahuje jen svou kulturně-historickou, dokumentární, ač i ta je velká. S okouzlením vnímáme jeho hodnoty estetické, literární i výtvarné. Chceme připomenout reprezentativní dílo české naukové prózy a knižní kultury 16. století.

– renesanční lékař a botanik

Z Předmluvy

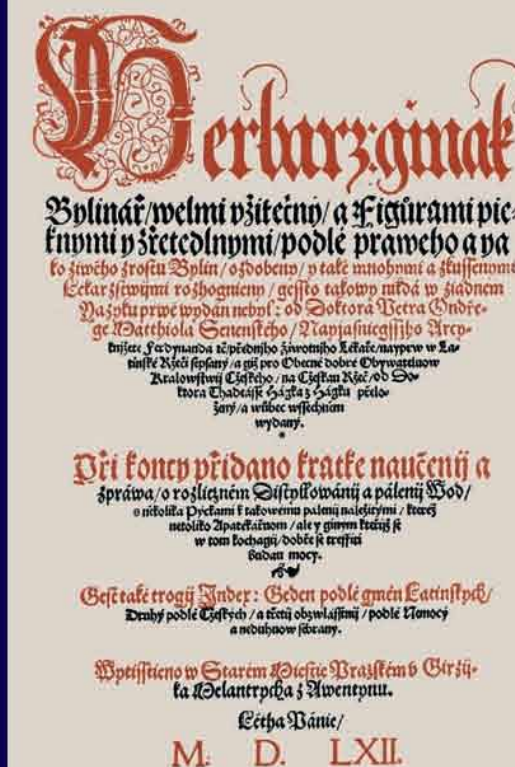
Tadeáš Hájka z Hájku

„...Což se pak dotýče mé této práce při vykládání a spisování Bylináře tohoto, ač chtěl bych raději, aby o ní jiní soudili, než bych já sám co vypravovati měl však což jest v skutku a v pravdě, a to pověděti mohu, že jsem práci nemalou i bedlivost o to měl, abych jakž nejvlastněji býti mohlo, jazykem naším českým jej vyložil a vypsál, což přineslo mi dosti těžkosti a nesnáze, maje slova a termíny lékařské, v českém jazyku prvé neobyčejné, nebo nic takového prvé v jazyku českém, ježto by poněkud ta slova obyčejnější a známější byla, vydáno nebylo...“

Mattioliho Herbář

Titulní list českého vydání Herbáře

Portrét Tadeáše Hájka z Hájku

REGIMENT ZDRAVÍ byla jedna z prvních zdravotnických encyklopedií, která poskytovala pestrý obraz stávajících znalostí a mnohdy kuriózních metod medicíny. Jsou zde probrány všechny disciplíny tehdejší lékařské vědy, tj. hygiena, funkce tělesných orgánů, dieta, lékařské recepty, léčebné prostředky (zejména pouštění žilou), léky posilující, dávící i protijedy, rané lékařství i morové epidemie, druhy nemocí i jejich příčiny, lázeňské kúry, duševní hnutí.

Léky starých medicínských spisů byly dvojí povahy. K jednoduchým medikamentům (*simplicia*) byly řazeny semena, kořeny nebo oddenky, květy, listy, kůra, šťávy, pryskyřice. Patřily sem i látky nerostné a živočišné, např. soli, tuky, kovy, koráli, rohy, drahokamy, ba i exkrementy lidské a zvířecí.

REGIMENT ZDRAVÍ

Složité léky (*composita*) byly připravovány mícháním, svářením, rozpouštěním, destilováním, rozmanitých preparátů bylinných, sušených, vařených a máčených, i látek minerálních. Podle přísných a tajných receptů byly přesně zváženy, odpočítány a rozměřeny dávky a určeny i formy pastilek, tyčinek a pilulek. Byly připravovány dryjáky, složité oleje, pryskyřičné masti a prášky, lekvary, medoviny a octy. Původ většiny takových léčiv je prastarý a vědomosti lékařské a bylinářské byly sbírány po věky ze všech konců světa.

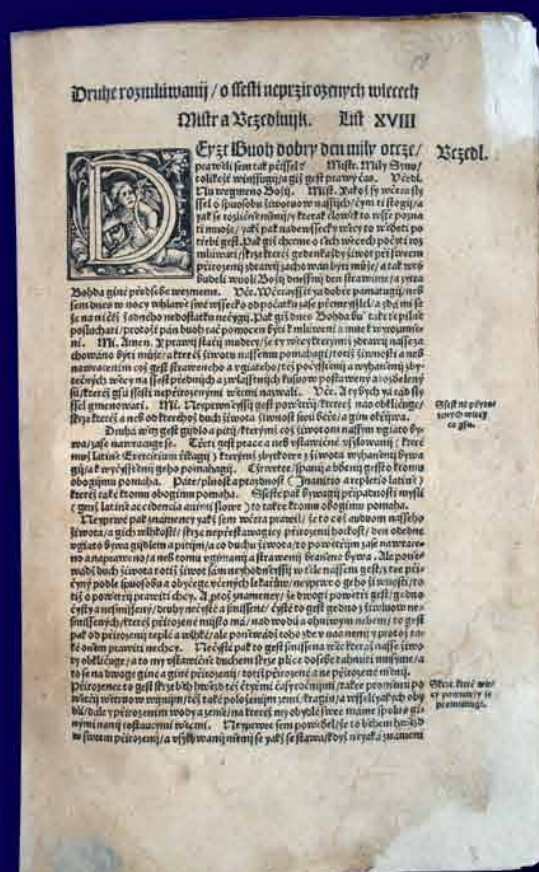
- první zdravotnická encyklopedie

Regiment zdraví dánského učenice Henrycha Rantzoviuse (originál vyšel 1576 v Lipsku) byl česky vydán v překladu pražského lékaře a univerzitního profesora Adama Hubera z Riesenpachu (1545–1613). Pražský tiskař Daniel Adam z Veleslavína (1546–1599) jej vydal v roce 1587 pod názvem REGIMENT ZDRAVÍ. Kromě dietních pokynů a obecných poučení, obsahuje kniha 70 předpisů na léky včetně pokynů jejich přípravy.

Daniel Adam z Veleslavína vydal i překlad básnicky ztvárněných pokynů Salernské lékařské školy „KNÍŽKA O ZACHOVÁNÍ DOBRÉHO ZDRAVÍ“.

Schola medica salernitana (tj. salernská lékařská škola) byla první samostatnou středověkou lékařskou školou v latinském prostředí; je spojena s rozvojem salernské univerzity v Itálii, jedné z nejstarších středověkých univerzit v Evropě.

Ještě starší je lékařská příručka pro použití v rodinách od Johanna Coppa z Raumenthalu (1487–1563), kterou vydal v roce 1536 pod názvem „GRUNTOVNÍ A DOKONALÝ REGIMENT NEB ZPRÁVA, JAK JEDEN KAŽDÝ ČLOVĚK VE VŠECH VĚCECH ZDRAVÍ SVÉ Z BOŽÍ POMOCÍ UMĚNÍM VŽDYCKY OPATROVATI A MNOHO TĚŽKÝCH NEMOCÍ I TAKÉ NEČASNOU SMRT PŘEDCHÁZETI MÁ A MUOŽE“, krátce nazývanou „REGIMENT“. Copp ji napsal německy a do češtiny ji přeložil Krabice z Weitmile. Na 218 listech knihy udílí Copp lékařské rady formou rozmluvy lékaře s učedníkem.

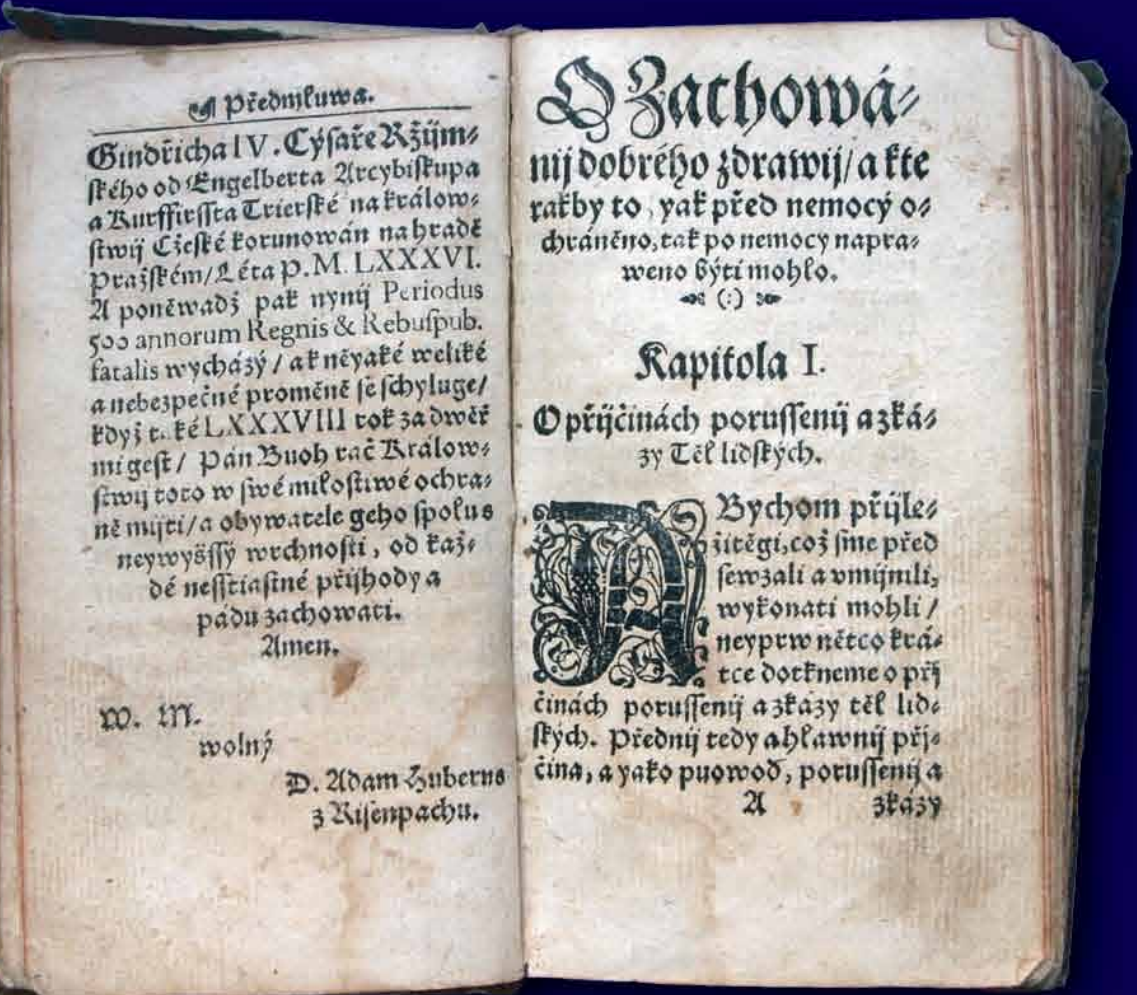
Ukázka z Coppova vydání Regimentu zdraví

Dřevoryt portrétu Johanna Coppa

Salernská lékařská škola na miniatuře

České vydání Rantzoviiova Regimentu zdraví v překladu Hubera Adama z Riesenpachu

TOMÁŠ JORDÁN Z KLAUSENBURKU

* 1539 Klausenburg (Kluž, Rumunsko)
† 6. 2. 1586 Brno

První protomedik moravský a významný epidemiolog byl Tomáš Jordán z Klausenburku.

Studoval v Paříži, Montpellieru, Basileji, v Bologni, Římě a promoval ve Vídni. V roce 1565 se usadil v Brně. Byla to vysoce kulturní osobnost, šel se s Moravou a její historií. Ve svém úředním povolání cestoval pilně po Moravě a přitom studoval nejen zdravotní, ale i přírodní a národopisné poměry.

V roce 1581 vydal rozsáhlý spis „KNIHA O WODÁCH HOJITEĎLNÝCH NEB TEPLICECH MORAVSKÝCH“, což je první česká kniha balneologická. V roce 1580 ji v Olomouci vydal tiskem Bedřich Milichthaler.

Popisuje v ní celkem třináct míst, kde vyvěrá minerály bohatá voda vhodná k léčení (Věrovany, Tovačov, Bochoř, Přerov, Slatinice, Olomouc, Předmostí, Tršice a další).

Kniha o Wodách hojitedlných (český překlad výňatku z knihy)

Ve stati o Kyselé vodě Suchalozské se Jordán zmiňuje o „Bozkovské pryskyřici“ – „...mezi Černau horou a Bozkovicemi u hutí Alaunových (kamencových), z nichž dvě jsou téměř vedle sebe ležící, v té, která k Boskovicím přísluší, vykopávají se mezi zemí Alaunovy hrudy několik liber ztíží, kůrou tlustou obtažené, zevnitřní tvárností právě k Akštejnu podobné, takže musí každý dobře zběhlý a opatrný býti, aby vůni tohoto, když zapáleno bývá, od vůně Akštejnové rozeznal. Za kadidlo je tam prodávají, libru také za tolar ceníce. Ač žádné příbuznosti s kadidlem nemají, kteráž v Sabejské zemi z stromu obzvláštního a ne se země se vykopává. Toto jsem připomenul, abych dary této krajiny také jiným zjevil, též aby balbíři nebo lékaři neuměli oklamat sebe nedali a místo kadidla a myrhy do lékařství ji nemíšeli, a velkou škodu nemocných. V podkuřování není tak nebezpečná, jenom v bolestech hlavy aby toho užíváno nebylo, kterýmž vůně pryskyřice zapálení nemalou škodu přináší...“.

Portrét Tomáše Jordána z Klausenburku

Výšeč mapy Gregora Wolneho z roku 1836
s okolím Černé Hory

– moravský lékař a balneolog

Medaile z roku 1570
od medailéra
Antonia Abondio

Veduta Olomouce z r. 1740
od M. Wernera a A. Rupprechta

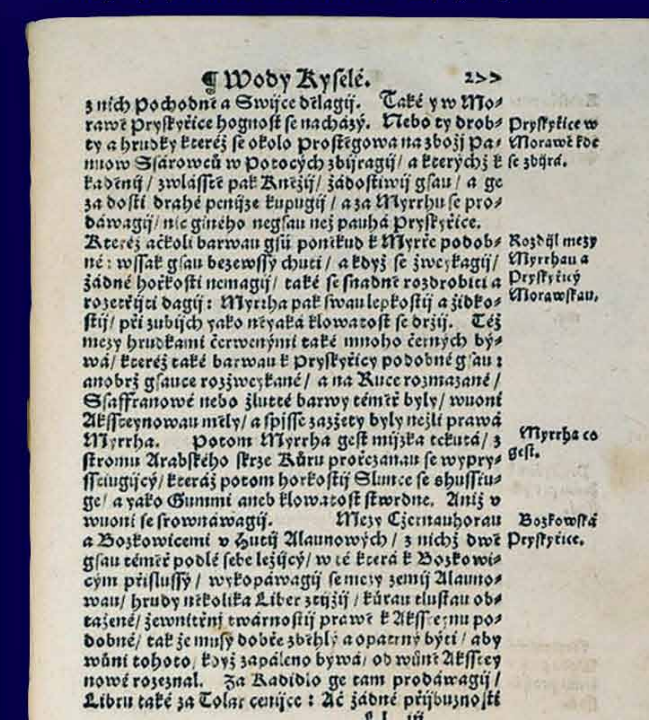
Vysvětlivky

Akštejn byl tehdejší lidový název pro gagat, odrůdu hnědého uhlí, která je však černá, lesklá, asfaltu podobná. Popisována je lokalita Huť svatě Antonie u Obory.

Stránka Knihy O Wodách Hojitedlných, kde je popisována Boskovičká pryskyřice

Titulní list Knihy O Wodách Hojitedlných

Pravý úhel a kolmice jako
základ harmonie na titulním
listu BASILICA CHYMICA

OSWALD CROLLIUS

* 1563 Horní Hesensko

† prosinec 1609

Lékař **OSWALD CROLLIUS** byl alchymista a profesor medicíny na univerzitě v Marburgu v Hesensku. Byl silný podpůrce alchymie a použití chemie v medicíně, na toto téma psal knihy, jejichž prostřednictvím ovlivňoval myslitele své doby ke studiu chemie a alchymie. Cestoval po střední Evropě, a propagoval ve svých spisech i prakticky Paracelsovu léčbu. Roku 1582 získal doktorát z medicíny v Marburgu, pak pokračoval ve studiích v Heidelbergu, Strasburgu a Ženevě.

Z roku 1608 se také uvádí jeho spis „**BASILICA CHYMICA**“, kde popsal zkušenosti z vlastní praxe o uplatňování chemických pochodů v lékařství. V letech 1597 (1599?)

– 1601 se Croll zdržoval v Brně a pak v Praze, kde sepsal a roku 1608 ve Frankfurtě nad Mohanem vydal „**TRACTATUS DE SIGNATURE INTERNIS RERUM...**“, v němž popsal, jak na Moravě získal vynikající lék – Unicornu fossile – z kostí pravěkých zvířat. Dnes víme, že nešlo o kosti draků, jednorožců a podobných bájných zvířat, ale o kosti velkých savců, především jeskynních medvědů. Pojednání tak vlastně přináší první zprávu o nálezu pravěkých kostí a krápníků z jeskyně Výpustek v Moravském krasu.

Zemřel náhle roku 1609. Jeho pověst a vliv po jeho smrti ještě zesílil. Robert Burton ve svém spise „**ANATOMIE MELANCHOLIE**“ roku 1608 jej považuje za jednoho z hrdinů alchymie, podobně jej označuje roku 1618 Johann Daniel Mylius v díle „**BASILICA PHILOSOPHICA**“.

– alchymista, chemik a profesor medicíny

Tractatus de signature internis rerum
(český překlad výňatku z knihy)

„...Bůh nám hojně uštědřil na různých místech. Tak když na př. unicornu verum (roh jednorožce) je pro vzácnost vysoce ceněn, je tu jiný druh, který se nazývá unicornu minerale, vykopává se ve vodních tůních nebo ve skaliskách, jako časem na Moravě asi 30 mil od Brna, kde jsem prováděl lékařskou praxi. Nebylo to daleko od statku zábrdovického opatství (Křtiny – pozn.), kde pod vysokou skálou (jeskyně Výpustek – pozn.) vykopány byly kosti dvou neobyčejně velikých zvířat a dvou mláďat, která tu zahynula v neznámém čase za přívalu vod při potopě světa. Dostal jsem se náhodou po několika měsících v tato místa a byv upozorněn na tento nález, postaral jsem se o vykopání ještě dalších hojných zbytků těchto kostí i podivuhodných zubů a zachránil je od zkázy pro užití v lékařství, neboť se mohly léčebným účinkem rovnati rohu jednorožce. V témže prostoru nedaleko nalézá se úžasná jeskyně podobná oné vyhloubené hoře v městě Costozze u Padovy, v níž se nacházejí podivuhodné a rozmanité hříčky přírody. Kapky vody stékající z klenby této duté a bludnými chodbami propletené skály tuhnou na místě a svým pádem z výše vytvářejí prostřednictvím spiritus salis rozličné kamenné útvary a podoby. Je-li tento kámen v prach rozetřen, dovede již ve váze jedné drachmy (4 gramy – pozn.) vyvolat silné pocení a vetřen do vhodné náplasti bývá s velkým úspěchem přikládán na zlomené a roztržštěné kosti.

Titulní list knihy **BASILICA CHYMICA**

Rozpuštěn pak v destilovaném octě působí velmi účinně u kamének a dnavých uloženin „propter signaturam“. Proti těmto dvěma chorobám, vyznačujícím se srážením látek v těle následkem hojného pití moravského kamenodárného vína (vinum caementosum) opatruje si příroda předem vhodná léčiva...”

Jeskyně Výpustek v roce 1804 na tempeře Josefa Fischera

Lebka jeskynního
medvěda
z Výpustku

Kabalistické zobrazení vztahů mezi
alchymistickými živly – ohněm,
vzduchem a vodou z titulního listu
jiného vydání **BASILICA CHYMICA**

JOHANNES FERDINANDUS HERTODT

Veduta Brna z r. 1700

* 1625 Mikulov
† 1713

Mikulovský rodák JOHANNES FERDINANDUS HERTODT z Todtenfeldu, Medicinæ et Theologiæ Doctor, zastával funkci lékaře a fyzika královského města Brna. Později se stal osobním lékařem císaře Leopolda I. Od roku 1669 byl členem „Císařské společnosti přírodovědecké“ v Norimberku.

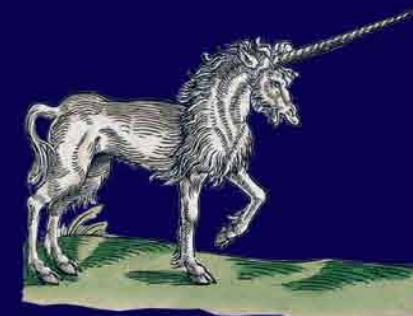
V roce 1669 vydává ve Vídni spis „TARTARO – MASTIX MORAVIÆ“ v překladu „Podzemní bič Moravy“. Kabalistickým titulem, hlavně slovy „podzemní bič Moravy“, chtěl Hertodt pravděpodobně naznačit, že jeho kniha je nástrojem, kterým se ovládá vše, co je

v podzemí moravském. Úvodní dřevorytina představuje alegoricky toto ovládnutí všech látek jak z medicinského, tak i alchymistického hlediska.

O tom obšírně jednájí jednotlivé kapitoly: „De vitriolo, De marmore, De crystallo, De alumine, De unicornu fossili“ atd. Hlavně to však bylo ono záhadné „unicornu fossile“, které v tehdejším medicínském světě platilo za vše hojící zázračný lék. Hertodt podává ve svém spise vlastní recept, jak z něj připravuje svůj „zlatý prášek“.

Toto „unicornu“ nebylo nic jiného než kosti pravěkých zvířat. Z „unicornu“ vyšel podnět k Hertodtově cestě do Sloupu a k jeho popisu Sloupských jeskyní. V kapitole osmnácté nazvané „De cryptis mirandis Moraviæ“, tj.

– brněnský fyzik a doktor medicíny

Jednorožec
na středověké
iluminaci

„O podivuhodných podzemních prostorách Moravy“, líčí Hertodt všechny větší jeskyně Moravského krasu např. pod názvem Křtinské jeskyně Výpustek a Býčí skálu, Sloupské jeskyně apod. Při popisu jeskyně Výpustek cituje Crolliovu zprávu z roku 1608.

Léčebnému účinku pravěkých kostí a očitěmu popisu tehdy známých jeskyní v Moravském krasu věnoval Hertodt samostatné kapitoly, takže se jeho kniha stala prvním přírodovědným spisem.

Je autorem jednoho z prvních protimoravských spisů v Markrabství moravském pod názvem „KURZ VERFASSTE PEST ORDNUNG“, v překladu „Stručný písemný morový řád“. Spis byl vydán v roce 1680 v Olomouci.

dobu několika „Otčenášů“ zrovna tak, jakoby vosy kolem ústí propasti poletovaly. Po levici je jiná propast, kterou sloupští obyvatelé pokládají za pamětihodnější. Vypravuje se, že se do této propasti až k vodě spustil jakýsi dělník či kameník knížete Lichtenštejna, jsa opatřen lucernou a pistolí, aby mohl dát výstřelem znamení k opětovnému vytažení. Když držel světlo upevněné na tyči nad vodou, užířel blížící se přehromné pstruhy, kteří mu světlo převrhli. Když byl opět vytažen nahoru, vypravoval, že dole je ještě mnoho jeskyní a jiných divů ležících mezi vypravováním náhle skončil.

TARTARO-MASTIX MORAVIÆ

Per Quem

RARIOR A& ADMI-
randa à natura in fœcundo
hujus regionis gremio effusa, com-
primis tartarus, illiusque effectus mor-
bosi curiosè examinantur, & cura tam
therapeutica quam prophylactica
proponitur.

IOANNI
FERDINANDO
Hertodt:

Ph: & M: Do&: S. R. I. Aca-
dem: Nat: Curiof: Collega, &
Regiæ Civitatis Brunensis
Physico.

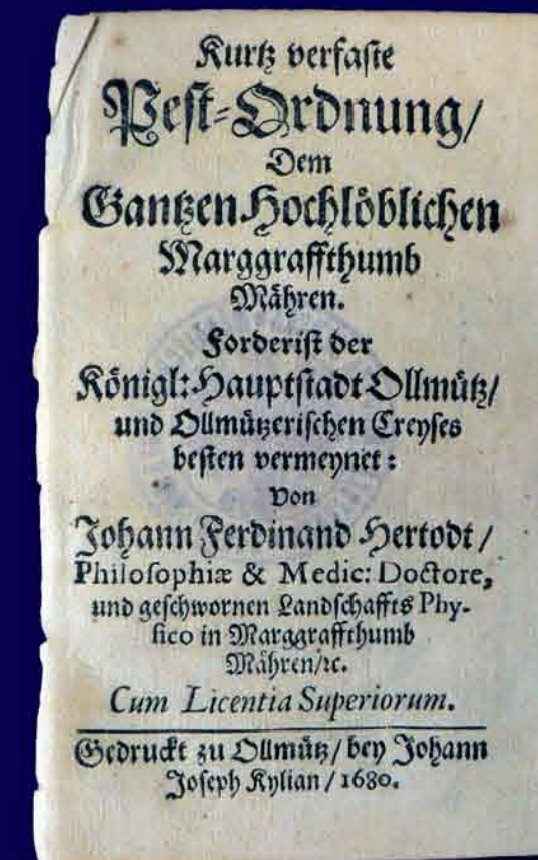
Viennæ Austriæ, Typis Sufannæ Ricke-
lin Viduæ Anno M. DC. LXXIX.

TARTARO – MASTIX MORAVIÆ

(český překlad výňatku z knihy)

„Na panství rájeckém, tři míle od Brna, je vesnice jménem Sloup, obtékaná na pstruhy bohatým potokem, jenž doprovází zkoumatele podzemních věcí asi na 200 kroků k jeskyni. Její předsíň je podobná svatému hrobu, v němž by 70 lidí rovně státi mohlo. Sem spěchá potok a naráží takovou silou na pravou stěnu skály, že pouze polovice vody zůstává viditelnou, druhá se ztrácí do štěrbin. Při další chůzi objeví se ti prostora jako ohromný kakův hrad, kterou lucernami a pochodněmi musíš osvětlovat. Tam nachází se ohromný kopec v písku, po levici dřeva povodní splavená, po pravici hluboká voda, který svým klidem Harpokrata napodobuje. Vystoupíš-li na vrcholek kopce, otevřou se ti na všechny strany rovinky i labyrintické chodby, které zejména po levici se rozbíhají. Obyvatelé této krajiny mi vyprávěli, že mnozí z nich tam vnikli a na různé strany se vydali v touze dosáhnout konce. Ačkoliv však dnem i nocí bloudili, nikdy své přání vyplnit nemohli.

Nedaleko se po pravici otvírá prohlubenina, kterou nazývají propastí. Vhodíš-li do ní kámen, slyšíš jej sem tam narážet na skalní stěny po tak dlouhou dobu, po kterou se modlíváš dva Otčenáše a dvě Zdrávas Maria. Když dopadne dole do vody, která se tam nachází, tu syčí po

Úvodní dřevoryt a titulní list knihy TARTARO – MASTIX MORAVIÆ

Titulní list protimoravského spisu

BOHEMIA ET MORAVIA SUBTERRANEA

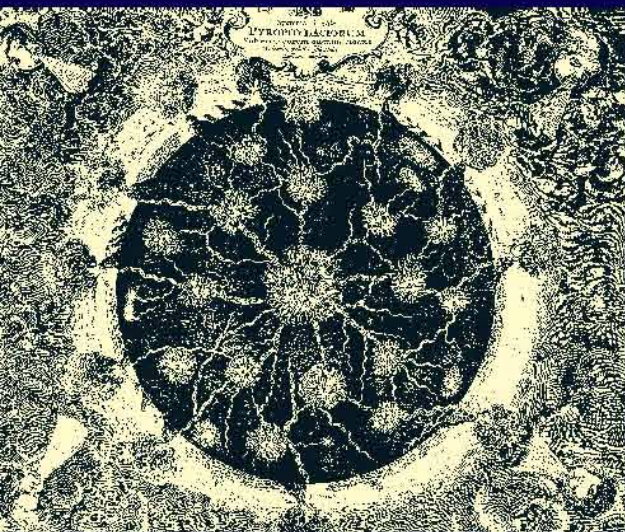
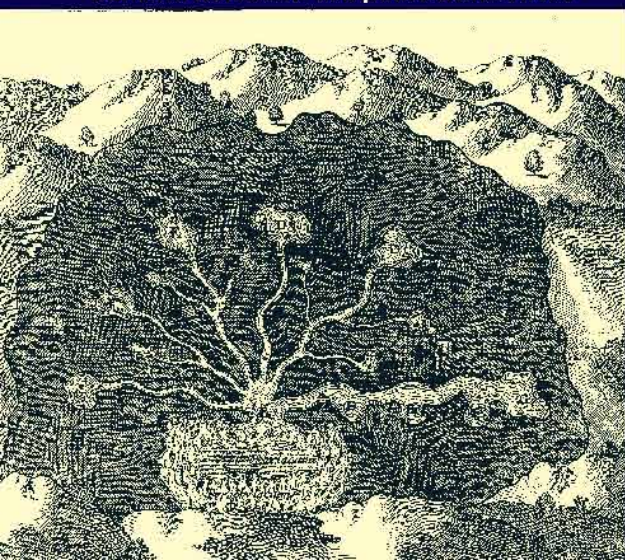

Schéma podzemních ohňů podle A. Kirchera

Schéma koloběhu vod podle A. Kirchera

* 30. 6. 1669 Königshofen
† 17. 8. 1730 Mariánská Týnice

JAN JIRÍ MAURITIUS VOGT byl členem cisterciáckého řádu kláštera v Plasech. Je autorem hudebních, ale pro nás především přírodovědných děl.

Mezi nimi vyniká málo známá práce „BOHEMIA ET MORAVIA SUBTERRANEA“, neboli „Podzemní svět Čech a Moravy“ z roku 1729.

Úvodní část – teoretické pojednání o vzniku hornin, minerálů, koloběhu vod, léčivých vodách, zkamenělinách a dalších geologických jevech – není nijak objevná. Autor zde čerpal především z díla německého jezuitského učenice Athanasia Kirchera (1602–1680) „MUNDUS SUBTERRANEUS“ z roku 1665. Co se však dílu nedostává na odbornosti, to je plně nahrazeno všestranností.

Autorovy přírodovědné výklady jsou proloženy řadou poznámek s citáty dalších autorů, kromě latinských filosofů se zde setkáme s odkazy na T. Hájka, B. Balbína a dalších.

Další část díla je věnována jednotlivým krajům a detailnímu popisu zjištěných nerostných surovin. Zde Vogt čerpal z řady do té doby publikovaných děl, především J. Agricoly, O. Crollia, J. F. Hertodta, T. J. Pěšiny z Čechorodu atd. Novum jeho práce však spočívá v důsledné syntéze a shromáždění stávajících poznatků do uceleného díla.

Pro nás nejzajímavější část díla je mapová příloha s názvem „GEOGRAPHIA HYPOGEA BOHEMIAE ET MORAVIAE“ – podrobná mapa Čech a Moravy s vyznačenými výskyty nerostů. Pravděpodobně jde o vůbec první tematickou mineralogickou mapu v našich zemích, možná i ve světě. Musíme si uvědomit, že v době tvorby této mapy byl topografický podklad – Müllerovy mapy Čech a Moravy – pouze devět let starý.

Na ukázce mapového výřezu z blanenského okolí jsou docela přesně zakreslená ložiska nerostů, využívaných také při výrobě tehdejších léků, včetně již dříve popisovaného Unicornu fossile.

Schéma vzniku kovů podle A. Kirchera

a mapa Mauritia Vogta

Překlad legendy mapy do češtiny

Aurum = zlato, Psigmata auri = zlatonosná žíla, Argentum = stříbro, Cuprum = měď, Ferrum = železo, Stannum = cín, Plumbum = olovo, Plumbago = grafit, Mercurius = rtuť, Cinnabaris = rumělka, Alumen = kamenec, Sal = sůl, Vitriolum = sírany, skalice, Aes viride = malachit?, Antimonium = antimon, Arsenicum = arzén, Uniones = rýžovisko?, Gemma = drahokam, Lapides rari = vzácný kámen, Talcum = mastek, Marmor = mramor, Ardesia = břidlice, Calx = křída, Tophus = fosfáty, guáno?, Succinum = jantar, Terra Sigillata = keramická hlína, Cornu fossile = roh jednorozce, Ignis = vyhaslá sopka?, Sulphur = síra, Lithanthrax = uhlí, Therma Cal. = horký pramen, Aqua medicata = léčivá voda, Acidula = kyselka, Fons mirabilis = zázračný pramen, Crypta = jeskyně

○ Aurum. Golol.	✱ Psigmata auri. Golol.	○ Argentum. Dillor.	♀ Cuprum. Kupfer.	○ Ferrum. Eisen.
♀ Stannum. Zinn.	♂ Plumbum. Bleij.	♂ Plumbago. Bleij.	♂ Mercurius. Quecksilber.	♂ Cinnabaris. Zinnobere.
○ Alumen. Stein.	○ Sal. Salz.	♂ Vitriolum. Sulphur.	♂ Aes viride. Malachit.	♂ Antimonium. Antimon.
○○ Arsenicum. Arsenik.	♂ Uniones. Rij.	♂ Gemma. Edelstein.	♂ Lapides rari. Edelstein.	♂ Talcum. Talk.
♂ Marmor. Marmor.	♂ Ardesia. Bridlice.	♂ Calx. Krida.	♂ Tophus. Phosphat.	♂ Succinum. Jantar.
♂ Terra Sigillata. Sigillat.	♂ Cornu fossile. Roh.	♂ Ignis. Feuer.	♂ Sulphur. Suer.	♂ Lithanthrax. Kohle.
♂ Therma Cal. Heisse Quelle.	♂ Aqua medicata. Medicinal.	♂ Acidula. Kieselsaure.	♂ Fons mirabilis. Wunderbrunnen.	♂ Crypta. Hohle.

Titulní obraz díla s alegorií nerostného bohatství, hornictví, ale i démony – Tartary, kteří brání svoji podzemní říši

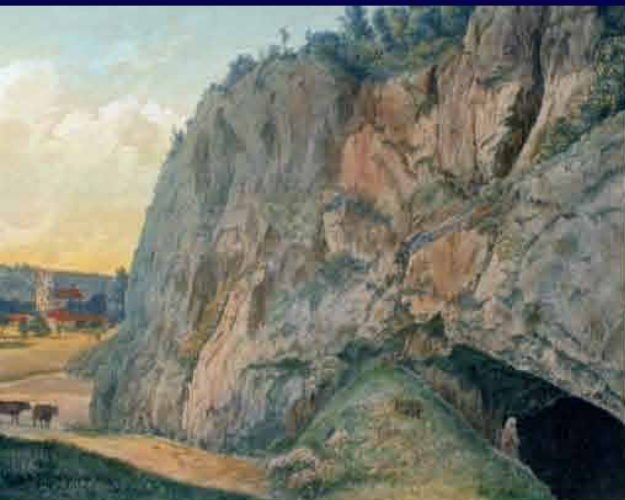
Výřez Vogtovy mapy s okolím Blanska

Sloupská svátostka
se zobrazením Panny Marie

Vchod do Nicové jeskyně na
lithografii J. Alta kolem r. 1855

Kromě již uvedeného Unicornu fossile, poskytovaly jeskyně Moravského krasu další léčebnou substanci. Byla označována jako Mléko Panny Marie, či Nihillum album. Český odborný název je nickamínek. Byl poprvé popsán C. Gessnerem v roce 1555 z jeskyně Mondmilchloch na hoře Pilatus v kantonu Obwalden ve Švýcarsku.

Vytváří povlaky a shluky kašovitě, až tvarohovité hmoty vápnitého sintru bílé barvy. Tvorba nickamínku závisí na řadě faktorů chemické, fyzikální i biologické povahy.

Pod mikroskopem jsou vidět dlouhé tenké jehličkovité agregáty kalcitu, obtáčené se kolem organických vláken, obsažených v této dobře rozpustné formě uhličitánu vápenatého. Jeho důležitou součástí jsou zřejmě i některé mikroorganismy, případně také plísňe či houby, u kterých se předpokládá, že jsou důležitým činitelem při jeho vzniku.

Léčivé účinky nickamínku jsou uváděny již od pradávna. O ozdravném účinku mletých krápníků se zmiňují již staré čínské lékopisy, o nickamínku se první zmínky objevily již v 16. století ve spisech známého jáchymovského lékaře Georgia Agricoly.

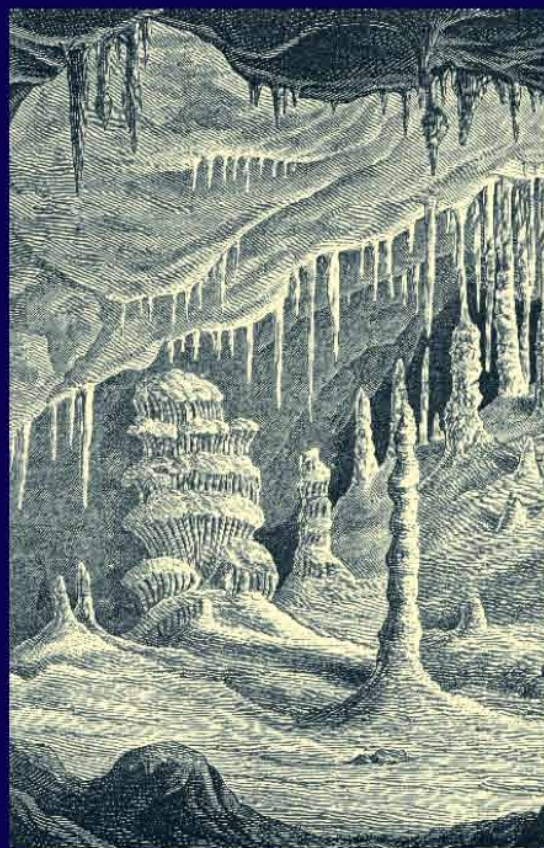
Vyhledávanou a žádanou lékařskou substancí se stal za renesance pod názvem Lac lunæ

MLÉKO PANNY MARIE

(měsíční mléko), využívanou zevně pro hojení ran. Byl užíván i vnitřně k utišení projevů některých vnitřních chorob. Zejména byl oblíben pro blahodárné účinky při léčení ženských chorob, při poruchách laktace apod. Údajně se dával i dobytku.

Nickamínek byl seškrabáván ze stropu a stěn odedávna známé Nicové jeskyně u Sloupu (součást systému Sloupsko-šošůvských jeskyní), možná i z jiných jeskyní dnešního Moravského krasu.

Poutní místo a chrám Panny Marie Bolestné ve Sloupu vděčí za svůj vznik zázračnému uzdravení dcery mlynáře Vavřince Severy. Na jejím vyléčení se, dle legendy, podílela socha P. Marie, umístěná ve mlýně. Není však vyloučeno, že skutečnou léčivou substancí byl právě nickamínek z Nicové jeskyně.

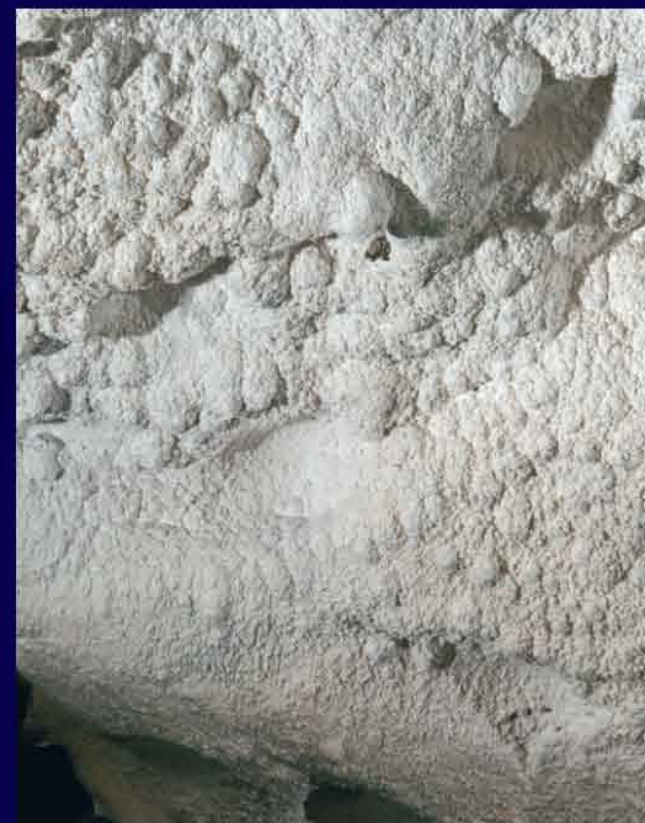
Nickamínek se vyskytuje i na stropu
Eliščíny jeskyně, objevené v roce 1880

– léčivá podzemní substance

Povlaky nickamínku na
stropu Nicové jeskyně

Nickamínek pod elektronovým mikroskopem

Poutníci u skály Hřebenáč před Sloupem na
lithografii A. Hauna podle kresby F. Kalíwody
z roku 1864

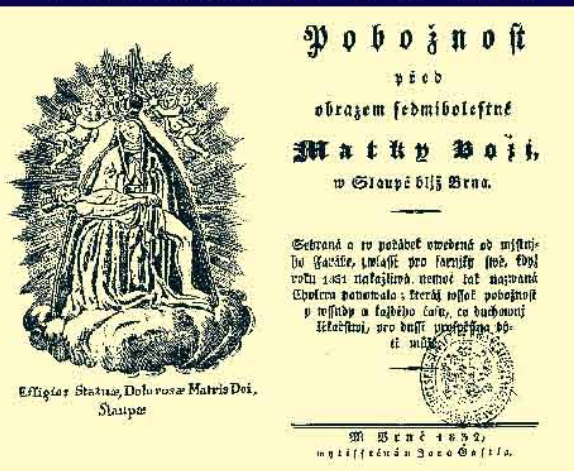

CHOLERA, NEŠTOVICE A MOR

Bakterie *Vibrio cholerae* pod mikroskopem

Modlitba k ochraně před cholerou z r. 1832

CHOLERA je těžká nemoc, která se do Evropy dostala z Indie v první čtvrtině 19. století. Nemoc se projevuje opakovaným zvracením, vodnatým průjmem, velkou žízní, křečemi lýtek a rychlým úbytkem sil. Pití čajů vede k zmírnění příznaků a k postupnému uzdravování. U neléčených případů se úmrtnost pohybuje kolem 40–50 % nemocných.

Původce onemocnění cholerou objevil v roce 1883 německý lékař Rober Koch. Jde o bakterii tyčinkovitého tvaru s jedním bičíkem, která dostala název *Vibrio cholerae*. Přenosem z nemocných se vyskytuje v nečisté vodě a v potravinách, do lidského organismu vstupuje ústy. Hlavním ochranným prostředkem se stala izolace nemocných, péče o čistotu vody i potravin a dezinfekce prostředí, včetně prádla. Léčba spočívá v nahrazování ztracené vody a minerálů prostřednictvím čajů a u těžších případů v nasazení antibiotik.

Na Moravu se cholera dostala v roce 1831 a její epidemický průběh v mnoha obcích se projevoval i v letech 1836, kolem roku 1850, v roce 1855 a nejsilněji v roce 1866 při tažení pruského vojska Moravou k Vídni po bitvě u Hradce Králové. Onemocnění cholerou se objevilo také na Blanensku, kde v sedmi farnostech zemřelo kolem 1 600 obyvatel.

NEŠTOVICE (*Variola vera*) byla obávanou epidemickou nemocí dětí, která se však mohla přenášet i na dospělé a stát se příčinou úmrtí. Nemoc se projevuje bolestmi v celém těle, závratěmi a horečkou o teplotách 39–40 °C. Současně se objevuje červená vyrážka na obličeji i na těle. Potom se pacientovi uleví, ale již po třech dnech se objeví vyrážka nová, která se změní v zarudlé pupeny a poté puchýře. Ty se naplní kapalnou lymfou, která během dalších dnů začíná hnisat. Úmrtnost je 30–60 %.

Původcem nemoci je virus z čeledi *Poxviridae*, který je velmi virulentní a šíří se i vzduchem.

Epidemie neštovic se objevovaly i na Blanensku a zmařily životy mnoha dětí i dospělých. Udává se, že v letech 1799 a 1800 zemřelo na Moravě 6 000 dětí na neštovice a v dalších zemích Evropy to bylo podobné.

Ochrana před neštovicemi se hledala nejprve v naočkování oslabeného viru (variolace), posléze anglický lékař Edward Jenner prokázal v roce 1796, že účinnou ochranou je očkování kravskými neštovicemi (vakcinace). Jeho metoda byla lékařskou veřejností přijata a zasloužila se o to, že během 19. a 20. století nákaza touto nemocí vymizela.

O propagaci Jennerovy metody na Moravě se velmi zasloužil starohrabě František Hugo Salm.

Karikatura Jennerovy vakcinace z roku 1902

na Blanensku

Morový lékař na kresbě z roku 1656

MOR byl děsivou nemocí, která řádila v Evropě a na Blízkém Východě v průběhu celého středověku. Byla to nemoc s rychlým průběhem, kdy byli nemocní zachvázeni horečkou, zduřely jim mízní uzliny, postupně jim černalo celé tělo, kašlali a dusili se. Do čtyř dnů většinou následovala smrt. Úmrtnost činila 50–60 % počtu nemocných.

Epidemie moru se často opakovaly a umíraly při nich stovky až statisíce obyvatel. Poslední velká epidemie moru na Moravě proběhla kolem roku 1715. Epidemie sem dorazila z Vídně a kromě obcí na jižní a západní Moravě se rozšířila i do střední a severní části. Silně postihla např. Rýmařov, Moravskou Třebovou, Boskovice, ale také tehdy menší Blansko.

Původce moru – bakterie *Yersinia pestis* byla objevena až koncem 19. století francouzským vědcem Alexandrem Yersinem. Na člověka byla bakterie přenášena blechami, které předtím parazitovaly na nemocném hlodavci – kryse, veverce nebo syslovi.

Ústup moru nastal díky vyšší péči o čistotu v obcích, odstraňováním a spalováním odpadků, budováním kanalizací a zavedením deratizace. Spolu s hygienickou péčí jsou v současné době velmi účinným lékem bakteriální antibiotika.

Pamětní hřbitůvek obětí morové nákazy ve Vilémovicích v r. 1715

Jáchymovské morové tolary z r. 1528

Protimorový patron sv. Karel Boromejský na oltářním obrazu ve sloupském chrámu

LÉKAŘSKÁ PÉČE v Rakousko-Uhersku

Pamětní medaile Marie Terezie
z r. 1848 a úvod Generálního
zdravotního řádu z r. 1752

Pro rozvoj medicíny v zemích rakouské monarchie sehrály významnou úlohu první reformy zdravotnictví Marie Terezie a Josefa II. Dne 15. 12. 1752 byl vydán Generální zdravotní řád pro Moravu, který vymezoval povinnosti zemských, krajských a městských fyziků, lékařů, lékařských praktiků, chirurgů – ranhojičů, lékárníků, lazebníků, očních lékařů, kýlořezců a porodních bab.

Vydáním Říšského zdravotního řádu v r. 1770 skončilo vydávání zdravotnických instrukcí pro jednotlivé země habsburské monarchie. V důsledku revolučních změn roku 1848 došlo ke transformaci veřejného zdravotnictví. Rezort zdravotnictví tak byl zařazen pod Ministerstvo vnitra

Veřejná zdravotní služba byla organizována říšským zákonem č. 68/1870 ze dne

3. 4. 1870. Zemský prováděcí zákon pro Moravu byl vydán v r. 1884 a upravoval zdravotní službu v obcích. Určoval povinnost zaměstnávat jednoho nebo více lékařů. Ve velkých obcích s více jak 6000 obyvateli byly ustaveny zdravotní komise.

Zákon z r. 1870 ustavil placenou instituci obecního lékaře placených z rozpočtů obce. Místo obecního lékaře bylo obsazováno konkurzem. Povinnosti městských fyziků stanovil rovněž zákon z r. 1870. Jeho plat podle zákona stanovil na každých 1000 obyvatel fixní plat 50 zlatých. Plat městského fyzika v 19. století byl v rozmezí 600–1000 zlatých. Vyšší příjmy měli obecní lékaři ve statutárních městech. Všichni praktikující lékaři museli být členy příslušné lékařské komory.

Dne 16. 2. 1884 byla vydána instrukce o spolupůsobení úředních lékařů s okresními úřady. Dne 16. 9. 1884 vstoupilo v platnost nařízení týkající se povinnosti obecních lékařů. Znění nařízení vycházelo z dekretu dvorní kanceláře ze dne 3. 11. 1808 č. 16.136. Popsaný systém zdravotní péče setrval na Moravě až do konce 19. století.

Na venkově působili pouze vrchnostensští lékaři, plnili úkoly hygienické, protiepidemické, ohledávali mrtvolu a zdarma léčili venkovskou chudinu.

Pětileté studium medicíny bylo ustaveno vydáním Všeobecného studijního řádu z října 1830, kdy byly zrušeny semestrální a výroční zkoušky. Nově byly zavedeny rigorózní doktorské zkoušky. Teoretické studium medicíny bylo doplněno o praktickou dvouletou výukou na klinice. Absolventa medicíny čekala jednoroční bezplatná stáž na klinice. Ve druhé polovině 19. stol. pak jednoroční služba ve vojenských špitálech.

Kromě lékařů se o zdraví obyvatel po celé 19. století starali ranhojiči, kteří v důsledku profesionalizace lékařského povolání postupně ztráceli působnost. Od lékařů se odlišovali dosaženým odborným vzděláním i prováděnými lékařskými úkony. Směli léčit vnější zranění, léčba nemocí vnitřních orgánů příslušela pouze lékařům. Ranhojiči, podobně jako lékaři v malých městech, pl-

nili funkci zdravotní policie, byli povinni po propuknutí epidemie nahlásit případy krajskému úřadu a vrchnosti. Zároveň dohlíželi na plnění zdravotních řádů a nařízení. Pokud nebyla ve městě lékárna, zajišťovali i léčiva. Jejich živnost podléhala povinnosti zápisu u krajského živnostenského grémia. Výkon ranhojičské živnosti podle Generálního zdravotního řádu z r. 1752 byl podmíněn složením teoretické i praktické zkoušky na některé z domácích univerzit. Uchazeč se musel prokázat výučním listem a absolventskou praxí v ranhojičské oficíně, nebo u praktického lékaře.

Během následujících let se upustilo od absolvování zkoušek na lékařské fakultě a přešlo se k formě prezenčního studia ranhojičství. Ranhojičské studium bylo dvouleté, od r. 1804 tříleté. Výraznou změnu pro ranhojičskou živnost přinesl r. 1848, kdy bylo ukončeno jejich vzdělávání na lékařských fakultách. Výuka ranhojičství se nově přenesla na nově zřízené lékařsko-chirurgické učiliště v Olomouci, Štýrském Hradci a Lvově. Počátkem 70. let 19. stol. bylo studium ranhojičství ukončeno, poslední ranhojičské diplomy byly uděleny v r. 1875.

Anatomický model rodičky kolem roku 1750

Vysvědčení o absolvování ranlékařského lycea v Olomouci z roku 1853

Sederová mísa používaná během svátku Pesach

ŽIDOVSKÝ ŠPITÁL v Boskovicích

Brána do židovského města kolem roku 1920

Chloubou židovské obce v Boskovicích byl židovský špitál. Byl zbudován ještě před nařízením Marie Terezie z roku 1754, které nařizovalo všem obcím pečovat o nemocné. Nejstarší písemný doklad o židovském domě a špitále obsahuje dokument s názvem „Befundtabella die Boskowitz Judeschaft betreffend“ z r. 1752. Dvojpodlažní dům měl číslo 43 a pro účely nemocnice v něm byly dvě místnosti. Nemocnice zde existovala ještě roku 1930 a rekonstruovaný dům zde stojí dodnes. Ke špitálu patřila i zahrada o výměře dvě a čtvrt osminy lánu.

Židovský špitál podléhal v 19. stol. spolku „Spitals und Beerdigungsverein“ (Spolek pro špitál a pohřbívání). Spolek pro špitál a pohřbívání plnil jednu ze základních povinností Židů – péči o staré a nemocné souvěrce.

Špitál v boskovické židovské obci plnil funkci jak nemocnice, tak i chudobince. Ve druhé polovině 19. stol. zbudovali Židé v dnešní Traplově ul., v tzv. Löw Beerově nadačním domě další chudobinec se sirotčincem.

Ve druhé polovině 19. století vznikl spolek „Sbor pro podporu nemocných“. Tomuto spolku zřejmě patřilo pečtidlo s textem „ISR. ARMEN und KRANKENVEREIN BOSKOWITZ“ s hebrejským textem obdobného významu. V r. 1889 existoval „Fond pro chudé a nemocné“. Spolky souvisely se špitálem a péčí o nemocné Židy v Boskovicích a okolí.

Zajímavým dokumentem je služební smlouva ze 4. ledna 1846. Jako Spitalwärter byl přijat obcí Leopold Pottel. Jeho povinnosti jsou uvedeny ve smlouvě:

Musí mrtvolu mužského pohlaví opatrovat až do pohřbu, musí zařídit potřebné listiny, označit hrob, umýt mrtvolu, vyzoomět spolek Chevra kadiša o očištění, doprovodit mrtvého na hřbitov, po pohřbu dát nosičům občerstvení. Musí dát dopravit máry ze hřbitova do domu zesnulého, ale máry nesmí zůstat přes noc v ghettu. A nakonec: Má opatrovat nemocné podle příkazů lékaře a představeného špitálu. Za plnění těchto a některých dalších úkonů a povinností bydlí zdarma ve špitále, ale musí pečovat o jeho údržbu. Smí užívat trávu ze hřbitova, ale zato musí dbát, aby hroby nezarůstaly plevelem.

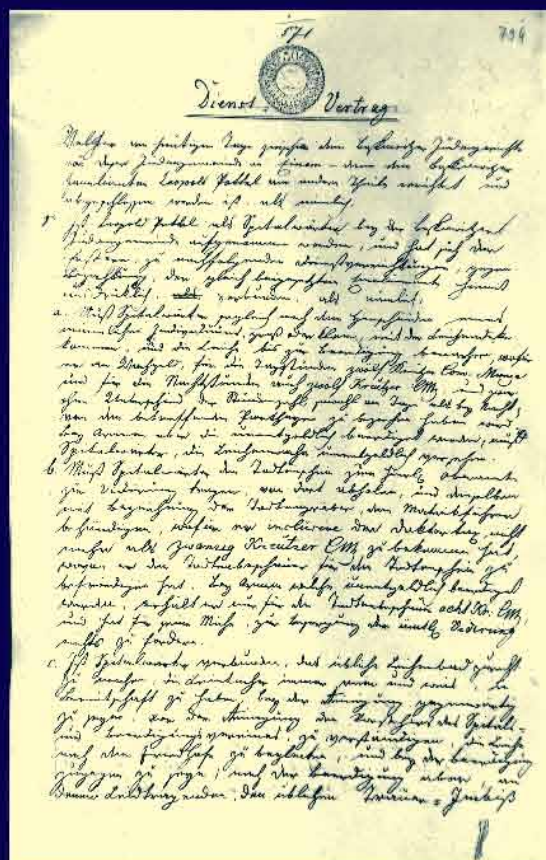
Výřez plánu rekonstrukce židovského obecního domu a přilehlého špitálu (označený šipkou) z roku 1826

Židovský špitál na historické fotografii

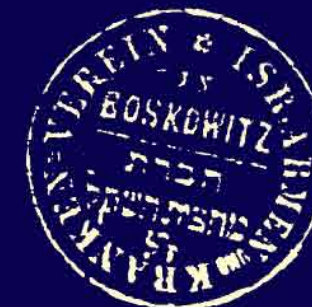
Současná budova bývalého špitálu

Titulní list služební smlouvy ze 4. ledna 1846

Porodní nádoba na olej

Pečtidlo „Sboru pro podporu nemocných“ a jeho otisk

ŽIDOVŠTÍ LÉKAŘI z Boskovicka

MUDr. ASCHER Jakob

* ???? Boskovice

† červenec 1871 Tratau

Datum narození ani studium nezjištěno, zemřel asi v červenci 1871 v Tratau (Dolní Rakousko), kde patrně působil.

MUDr. BIACH Alois

* 1. 5. 1873 Letovice

† 4. 8. 1883 Vídeň

Promoval na Lékařské fakultě ve Vídni, kde se usadil a pracoval na ministerstvu zdravotnictví. V r. 1883 se stal soukromým docentem na vídeňské univerzitě a zastával funkci tajemníka lékařské komory Dolního Rakouska. Publikoval mnoho lékařských statí, r. 1889 (posmrtně) vyšla jeho kniha „Die neueren Antipyretica“.

MUDr. BIACH Arnold

* 1866 Letovice

Příslušný do Židovské obce Boskovice, působil jako vojenský lékař. Další údaje nezjištěny.

Mgr. Chir. DEUTSCH Benjamin

* 24. 6. 1810 Rájec

† 1906

Neměl vysokoškolské vzdělání, absolvoval jen blíže neznámý kurs. Působil v Dolních Kounicích. Jako lékař Židovské obce v Boskovicích zde dostal domovské právo 30. 6. 1852. Dne 17. 5. 1864 byl jmenován čestným občanem Židovské obce v Boskovicích. Roku 1904 žil v Lysicích jako „magistr porodnictví“.

EISLER Arnold Friedrich

* 18. 4. 1883

† 21. 10. 1936 Vídeň

Promoval ve Vídni v r. 1907. V letech 1910–1914 byl asistentem v nemocnici Weiden ve Vídni. R. 1924 habilitoval na vídeňské univerzitě pro obor lékařská radiologie. Prováděl speciální výzkum nemocí kostních. R. 1915 obdržel občanství v Grazu.

Med Dr. FASSEL (?), jméno neuvedeno

Jmenován ve vyúčtování Židovské obce Boskovice r. 1844 bez dalších údajů.

MUDr. HUSSERL Ignatz

* 6. 12. Brno

Příslušný do Boskovic, působil ve Vídni. Bližší údaje nezjištěny.

MUDr. ILTIS Ignaz

* 3. 8. 1846 Raubowitz

† 11. 10. 1922 Boskovice

Studoval a promoval na vídeňské Lékařské fakultě, r. 1883 získal titul Doktor der Medizin und Chirurgie a Magistr porodnictví. Působil nejprve ve Vídni, od 1872 v Židovské obci Boskovice.

MUDr. KNÖPFELMACHER Wilhelm

* 25. 8. 1866 Boskovice

† 23. 4. 1938 Vídeň

Studoval medicínu ve Vídni a Praze, promoval v Praze r. 1891. Věnoval se pediatrii, od 1901 byl ředitelem „Karolinen Kinderspital“ ve Vídni, od r. 1911 byl mimořádným profesorem pediatrie ve Vídni. Je autorem řady odborných lékařských statí a knih.

MUDr. LUFTIG Emil

* 29. 9. 1902 Fryštát

† 9. 1944 Osvětim

Vystudoval na Lékařské fakultě německé univerzity v Praze (promoce 5. 3. 1927). Působil v Bohumíně, od 1937 jako chirurg v soukromém sanatoriu MUDr. Mareše v Boskovicích. Odešel do Prahy, byl deportován do Terezína, odtud do Osvětimi, kde zemřel.

MedDr. LURY Moritz

Příslušný do Brna, jmenován ve vyúčtování Židovské obce Boskovice roku 1844 a v Seznamu lékařů a ranhojičů brněnského kraje roku 1849.

MUDr. MUNK Gustav

* 28. 7. 1888 Boskovice

† 19. 10. 1944 Mauthausen

Působil jako zubní lékař v Boskovicích.

MUDr. MUNK Erich

* 21. 3. 1904 Uherské Hradiště

† koncem r. 1944 Osvětim

Příslušný do Boskovic, studoval v letech 1923–1929 na lékařské fakultě v Brně, promoval 20. listopadu 1929. Pracoval jako rentgenolog. 4. prosince 1941 byl internován v Terezíně jako vedoucí zdravotní služby.

MUDr. MUNK Julius

* 16. 3. 1901 Boskovice

† 1976 Haifa (Izrael)

Studoval v letech 1919–1925 na Lékařské fakultě MU v Brně a 1922–1923 ve Vratislavi. Promoval 3. 2. 1926 na Lékařské fakultě MU v Brně a zřídil si ordinaci všeobecného lékařství a specializaci na rentgenologii v Brně. Dne 24. 12. 1939 emigroval do Palestiny. Žil v Haifě. Dne 10. 1. 1943 byl v hodnosti poručíka přijat do RAMC, pracoval u Všeobecné nemocnice na Středním východě, službu v britské armádě ukončil jako kapitán dne 14. 5. 1946. Munk zůstal v Haifě, kde založil rentgenologický ústav, posmrtně nazvaný jeho jménem.

Med. Et Chir. Dr. POLLAK Ignatz

* 1817 (1818?) Boskovice

† 1887 Boskovice

Vystudoval lékařskou fakultu ve Vídni. Od 1853 působil v boskovické Židovské obci jako obecní, soudní a okresní lékař. Domovské právo měl původně v Prostějově, od r. 1868 v Boskovicích. Dne 24. 9. 1865 zde obdržel čestné občanství.

POLLACK Moritz

* 1851

Absolvent Lékařské fakulty ve Vídni, poté praktikant v Rudolfově nemocnici ve Vídni. Bližší údaje nezjištěny.

MUDr. NETTEL Hugo

* 6. 10. 1884 Velká Bukovina

Působil ve Svitávce, od 30. 10. 1941 bydlel v Boskovicích. Zahynul v koncentračním táboře v Polsku.

RISCHAWY (?), jméno neuvedeno

* kolem r. 1850 Boskovice

Absolvent Lékařské fakulty ve Vídni, praktikant ve vídeňské Wiener Krankenhaus. Bližší údaje nezjištěny.

MUDr. SPITZER Hugo

* 20. 10. 1892 Boskovice

† 10. 7. 1940 Tel Aviv

Studoval medicínu ve Vídni, pak na české Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze (promoce 20. 12. 1919). Pracoval ve Vídni jako první asistent u laryngologa prof. H. Von Neumanna. Vybudoval vlastní kliniku v Plzni. R. 1940 emigroval do Palestiny, usadil se v Tel Avivu, záhy těžce onemocněl a zemřel.

MUDr. TICHŮ Abraham Albert

* 17. 10. 18983 Boskovice

† listopad 1960, Jeruzalém

Vystudoval medicínu ve Vídni (promoce 2. 3. 1908). Poté pracoval ve vídeňských nemocnicích jako ophthalmolog. Za 1. světové válce působil jako oční lékař v armádě a obdržel mnoho vyznamenání. R. 1919 založil soukromou oční kliniku v Jeruzalému a zároveň vedl oftalmologické oddělení Rotschildovy kliniky v Jeruzalému. Publikoval mnoho odborných statí. Byl sběratel židovských svíců – menor, sbírka je nyní součástí Izraelského muzea.

TICHŮ David

Syn Wilhelma Ticho, „Chirurgus in Wien“, bližší údaje nezjištěny.

TICHŮ Wilhelm

* 1811 Boskovice

† 24. 12. 1894 Boskovice

„Patron, Chirurg und Geburtshilfer“, získal diplom v Budapešti dne 7. 1. 1834. Nastoupil v Boskovicích jako „practischer Arzt“. Dne 31. 12. 1869 byl jmenován čestným občanem Židovské obce v Boskovicích.

MUDr. WASSERTRILLING Emil

* 1869 Boskovice

R. 1898 praktikoval v Boskovicích. Bližší údaje nezjištěny.

MUDr. WEISS Rudolf

* 25. 3. 1904 Ivančice

† 1944 Osvětim

V Boskovicích působil od 18. 10. 1933 především jako dětský lékař. Dne 15. 3. 1942 byl deportován do Terezína a dále do Osvětimi dne 19. 10. 1944, kde zemřel.

MUDr. WEISS Sigmund

* 27. 2. 1849 Boskovice

† 30. 3. 1934 Boskovice

Promoval ve Vídni 21. 7. 1874, v Boskovicích nastoupil roku 1877. Byl také předsedou Židovské náboženské obce v Boskovicích.

Autorská poznámka k obrazové příloze Židovských lékařů Boskovicka

Přes veškeré úsilí se autorům publikace nepodařilo získat žádné obrazové materiály k danému tématu. Přesto všechno bychom boskovické židovské lékaře rádi vzpomněli alespoň tímto prostým soupisem.

LÉKÁRNA

K základním činnostem Řádu Milosrdných bratří patří lékárenství. Dodnes bratři provozují širokou síť lékáren po celém světě. Specializují se na výrobu bylinných likérů, čajových směsí a čistě přírodních látek k léčbě mnoha nemocí a zdravotních problémů.

Hlavním úkolem bratří po příchodu do Letovic bylo postavit zde klášter s nemocnicí a sloužit nemocným.

V r. 1751 poslal provinciál řádu bratra lékárníka Fr. Bernarda Hötzela, aby v Letovicích zřídil malou domácí lékárnu. Vznik lékárny, která byla součástí nově stavěné nemocnice, lze předpokládat někdy mezi léty 1756–1762. K výrobě léků se využívaly především byliny, které si bratři pěstovali u domku, v němž žili a také léčili. Kromě tohoto klasického sortimentu zde byly prodávány i luxusní výrobky; cukrovinky, oplatky, zavařeniny, mýdla, parfémy a likéry.

Lékárna se nachází při vstupu do nemocnice. Místnost obdélníkového půdorysu je zaklenuta valenou klenbou a je rozdělena

Interiér lékárny

MILOSRDNÝCH BRATŘÍ v Letovicích

Řádový znak Milosrdných bratří
– granátové jablko s křížem

obloukovým pásem. Lékárna je vyzdobena freskovou malbou na dvou klenebních polích a čtyřech lunetách. Na prvním poli jsou zobrazeny tři ženské postavy, držící v rukou atributy lékárenství (hada, lektvar a lisování plodu). Nad postavami jsou vyobrazeny planety sluneční soustavy známé v r. 1867.

Na lunetách jsou zobrazeny biblické motivy, které mají vztah k uzdravování nemocných. V rozích obou kleneb jsou znázorněny jednotlivé živly (oheň, voda, vzduch a půda) a čtyři roční období.

Nesnadné zůstává určení autorství původní výmalby letovické lékárny. V inventáři z roku 1763 se píše o nové lékárně a její výmalbě. Autorství je však ztíženo přemalbou signovanou Josefem Doležalem (?) z r. 1867. Podle restaurátorské zprávy malíř respektoval původní kompozici maleb, ale v mnoha detailech ji výrazně změnil. Budeme-li hledat

mezi malíři pracujícími pro Řád Milosrdných bratří, nabízí se nám jako první Johann Ignaz Cimbál (1722 – 27. 12. 1795).

Lékárna je vybavena dřevěnými lékárenskými skříněmi (repositoriemi) s 270-ti šuplíky a několika tajnými šuplíky, jež sloužily k uchování jedovatých léčiv. V původní lékárně bylo i 195 hliněných lékárenských nádob, které se však nedochovaly.

Lékárna sloužila nějakou dobu jako konventní knihovna, zároveň i jako ošetrovna první pomoci. Svoji původní úlohu lékárna plnila až do roku 1934. Poté byl řádem zakoupen dům na letovickém náměstí, který byl přebudován na moderní lékárnu.

V letech 2000–2008 byla lékárna zrestaurována pod vedením akademického malíře Jiřího Látaala.

Lékárna dnes slouží jako studijní místnost a knihovna.

Freska se symboly lékařství a planetami, v rozích jsou zobrazeny čtyři základní živly

LÉKÁRNA

Skleněná výplň dveří lékárny

HRABĚ HUGO FRANTIŠEK SALM-REIFFERSCHIEDT

Hugo František Salm-Reifferscheidt

Erb Salm-Reifferscheidtů

* 1. 4. 1776 Vídeň
† 31. 3. 1836 Vídeň

V mládí se aktivně zapojil do bojů proti napoleonské Francii. Po ukončení vojenské dráhy se začal věnovat vědě. Mnohé poznatky získal na cestách po Evropě, zvláště po Anglii. Od roku 1811 se začal věnovat správě panství Rájec - Blansko. Modernizoval hospodářství a nechal vybudovat železářské hutě, jež prosluly produkcí široké škály výrobků včetně uměleckých předmětů. V Brně založil přádelnu ovčí vlny, v Doubravici strojírnou, specializující se mj. na přístroje jemné mechaniky.

Jeho zájmy směřovaly i k řadě vědních disciplín - chemii, mineralogii, fyzice, technice, metalurgii, astronomii; zajímal se o výzkum Moravského krasu a v neposlední řadě o umění a literaturu, kde se profiloval jako milovník soudobého romantismu. V letech 1811-1836 předsedal Moravskoslezské společnosti ku povznesení orby, přírodovědy a vlastivědy v Brně. Patřil k iniciátorům založení Františkova musea v Brně roku 1817 (dnešní Moravské zemské muzeum), jemuž

Salmovský zámek Rájec na litografii Jacoba Alta z r. 1855

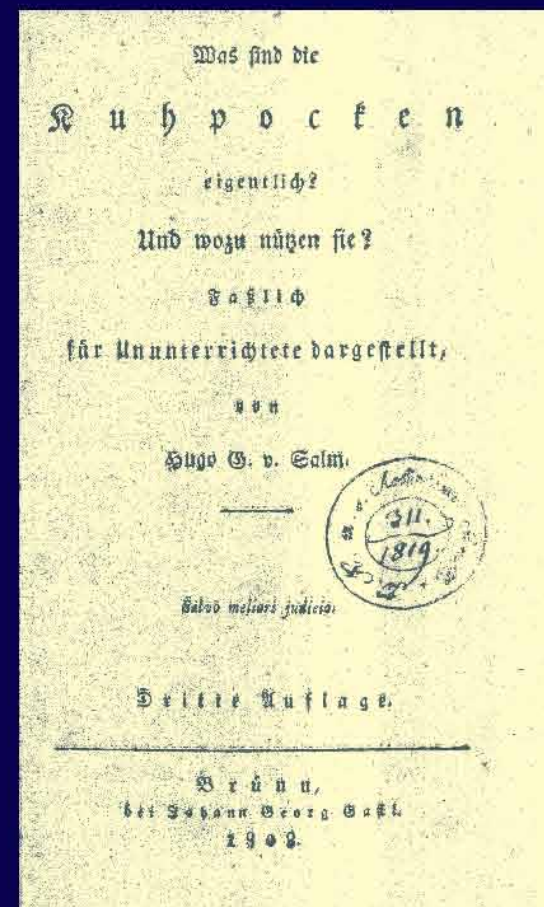
- průmyslník, vědec a osvícený šlechtic

Hugo Salm
Podpis Hugo Salma

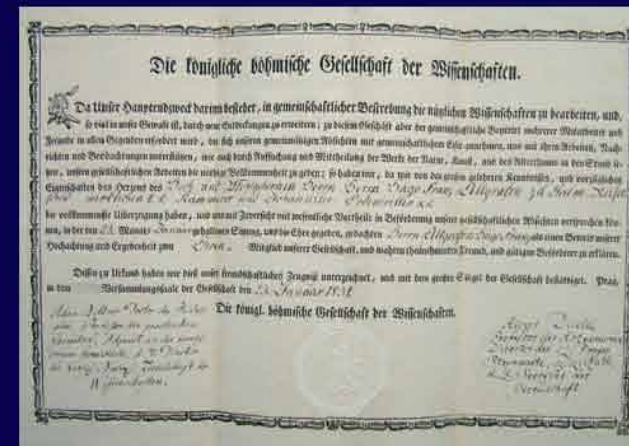
byl v počátcích štědrým donátorem a mecenášem. Roku 1831 se stal čestným členem Královské české společnosti nauk v Praze.

Velkou část pozornosti věnoval lékařství. Studoval anatomii a fyziologii, snažil se pomáhat nemocným na svém panství a kde nemohl pomoci radou nebo zprostředkováním lékařské péče, tam pomáhal alespoň hmotně - podporoval špitály a chudobince, nabízel příspěvky na zřízení ústavu pro hluchoněmé a slepé v Brně. V Anglii se roku 1801 seznámil s tehdejší novinkou - očkováním. Po návratu z cest se stal velkým šířitelem této preventivní léčby a přičinil se o to, aby byly děti na jeho moravském panství i jinde na Moravě proti neštovicím očkovány. Rozesílal jehly a látky k tomu potřebné, dokonce se snažil věc podporovat formou jakési soutěže, když vypisoval odměny za nejvyšší počet očkovaných jedinců. O nemoci sepsal spisek o 88 stranách s názvem „WAS SIND DIE KUHPOCKEN EIGENTLICH UND WOZU NÜTZEN SIE?“ (Co vlastně jsou kravské neštovice a k čemu mohou být dobré?). Spis byl poprvé vydán v Brně roku 1801. Vlastním nákladem jej postupně nechal tisknout v několika vydáních v počtu tisíců kusů, které zdarma rozesílal po celé Moravě. Roku 1808 bylo očkování v habsburské říši oficiálně doporučeno mj. i díky jeho přispění. V témže roce byl jmenován členem výboru provádějícího inspekce veřejných špitálů a ústavů. Zájem soustředil též na vzteklinu psů a snažil se hledat sérum proti ní. Podporoval mnohé pokusy se suchou destilací dřeva, při nichž došlo k objevu kreozotu. Používal se v lékařství jako dezinfekční prostředek.

V době napoleonských válek, roku 1809 zřídil v hospodářském dvoře v Rájecu bezplatnou vojenskou nemocnici pro raněné v bitvách u Aspern a Wagramu. Pro potřeby lazaretu, disponujícího údajně 387 lůžky, zajistil nejen léčiva, z nichž mnohé nechal vyrobit ve vlastní laboratoři, ale také potřebné nástroje; lékařskou péči provozovali čtyři lékaři, rovněž byla zajištěna strava pro nemocné. Nemocnice, vybudovaná během devíti dní, existovala poměrně krátkou dobu a zřejmě ještě téhož roku zanikla.

Titulní strana Salmovy práce o neštovicích

Listina o jmenování starohraběte Hugo Františka Salm-Reifferscheidta čestným členem Královské české společnosti nauk v Praze ze dne 23. 1. 1831

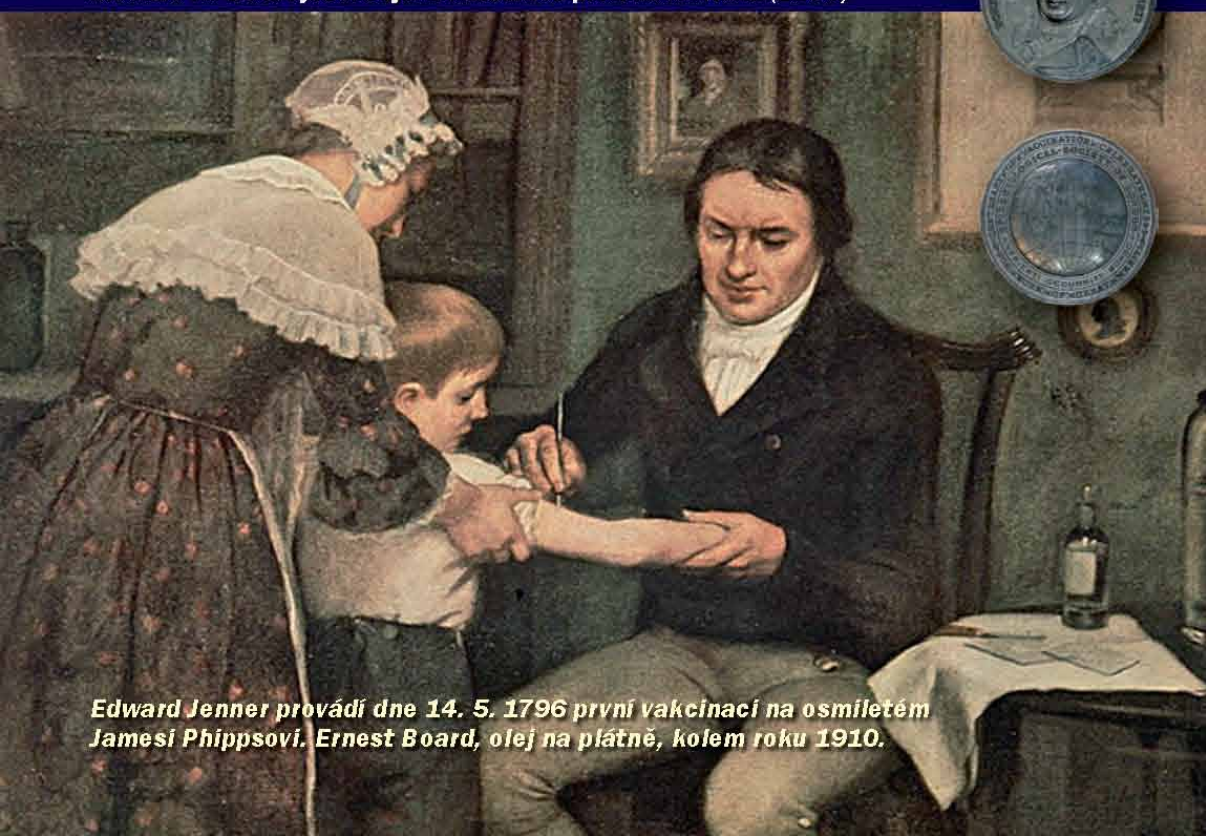
HRABĚ HUGO SALM A JENNEROVA VAKCINACE

Hugo František Salm-Reiferscheidt

Edward Jenner

Medaile ke 100. výročí objevu vakcinace proti neštovicím (1896)

Edward Jenner provádí dne 14. 5. 1796 první vakcinaci na osmiletém Jamesi Phippsovi. Ernest Board, olej na plátně, kolem roku 1910.

– propagace očkování proti neštovicím

Až do konce 18. století byly neštovice obávanou nemocí, která zmařila mnoho lidských životů. Udává se, že v letech 1799–1800 zemřelo na Moravě 6 000 dětí jen na neštovice a v dalších zemích Evropy to bylo podobné.

Touto nemocí byly postihovány především děti, ale přenášela se i na dospělé. Těm, kteří se uzdravili, zůstaly následky – bělavé důlky a jizvy na obličeji i rukách, které je znetvořovaly. Někdy byl ještě vážně poškozen zrak nebo sluch.

Od roku 1721 se v Anglii očkovalo proti neštovicím práškem ze suchých neštovičných strupů. Takto přenesená nákaza byla méně virulentní a obvykle stačila ochránit před touto nemocí. Riziko založení nové epidemie bylo však stále vysoké. Přesto takové očkování angličtí lékaři prováděli.

Venkovský lékař EDWARD JENNER (1749 až 1823) z Berkeley v hrabství Gloucester očkoval tímto způsobem venkovany. Brzy však zjistil, že někteří z nich očkování odmítají a říkají, že je nepotřebují. Jenner dále zjistil, že tyto lidé dojí krávy, na jejichž vemenech se setkávají s malými neštovičkami, které vyvolávají jen slabé onemocnění bez jakýchkoliv následků.

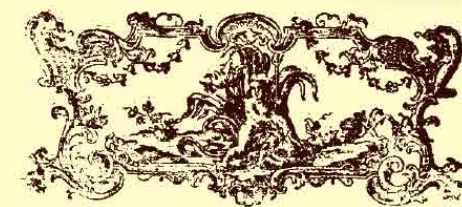
Nato provedl pokusy s naočkováním kravských neštovic. Ukázalo se, že očkovaní byli skutečně uchráněni před pravými neštovicemi. Svou metodu ochrany nazval vakcinací. Jenner napsal o svém objevu tři články v odborném tisku. Jeho objev byl s velkým zájmem a vděkem přijat mnoha lékaři nejen v Anglii, ale i v ostatní Evropě.

Hrabě HUGO FRANTIŠEK SALM (1776–1836) byl osvícenským pokrokovým aristokratem. Zaujalo jej i tato nová metoda očkování proti neštovicím, která se zpočátku setkávala s nedůvěrou. Stal se jejím horlivým propagátorem.

Salm napsal a v letech 1801–1808 vydal v Brně třikrát po sobě propagační spis „Co jsou kravské neštovice a k čemu slouží?“ Zasazoval se o to, aby vakcinace probíhala také u nás. Nepochybně se očkování provádělo také v blanenském regionu, jak nasvědčují některé další historické záznamy.

V Rakousko-Uhersku bylo povinné očkování proti neštovicím zavedeno až v roce 1884.

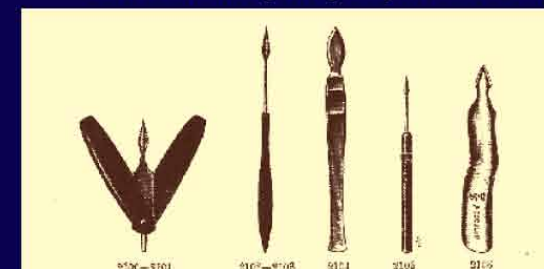
Pamětní poštovní známka
vydaná k objevu vakcinace

Liebe Eltern! Groß und herzlich ist eure Freude, die ihr bei dem Anblicke eures neugeborenen Kindes empfindet; es nicht zu verlieren, es groß ziehen zu können, zu einem Froste im Alter, ist nun euer innigster, heiligster Wunsch. O! hätte selbes doch die furchterlichen Blattern schon überstanden, sagt ihr zu euch selbst mit befehltem Herzen, denn ihr wißt es, daß diese schreckliche Krankheit die Kinder in unzählbarer Menge von der Erde raßt, und Eltern zu Tausenden (vorher recht glückliche Eltern) binnen wenigen Tagen in unbeschreiblichen Jammer, und in namenloses Elend versetzt, indem sie seine kinderlos macht, oder ihnen ihre geliebten Kinder verstümmelt, und als elende Krüppel zurück läßt. Aber liebe Eltern! vernehmet zu eurer vollkommenen Freude, daß ihr nicht Ursache habt, hierüber weiters beängstigt zu seyn, indem der gute, barmherzige Gott gegen diese schrecklichsten aller Krankheiten, uns ein sicheres vollkommen erprobtes, und ganz zuverlässiges Mittel gegeben hat.

Milj Rodičové! milá, a sedláčná jest vaše radost, když vám spatříte vašeho novorozeného dítěte působící; geg nechtíte; geg k potěšení v váš! starost vychowati; jest vaše jednání; nepřehledný žádost. O! kdyby již jen ty krásné ospešky bylo přestálo; pravíte sami k sobě, s klidem sedem; nebo víte, že tato šeredná nemoc nešťastný počet dětí ze světa bere, a rodiče na tisíc, před tím přestátní rodiče; w krátkých dnech do nevyšlitélné žalosti, a bdy vřadí, když gich dýtel zbavuje; nebo gim gich mile dýtel zohavené; a gako mrazky zanechal! Slisťte k vašemu došlitému přestání; že přičiny nemáte; nad tým se dalek sauziti; nebo nám Bůh dobroty, milosrdný proti regro z všech nemoc nepřetržitelný; tořisto proti dýtejm ospeškám, gistý, došlité stuseny; a bezpečný prostředek poznati nově; tořisť krasťe ospešky. Pravda, das ist, gacm hie Kinderblattern, uns ein sicheres vollkommen erprobtes, und ganz zuverlässiges Mittel gegeben hat.

Promluva k rodičům apelující na provedení
očkování dětí proti pravým neštovicím

2100	Kepičko očkování v žerné sténce	2106
2101	Tužák v kovové sténce	2107
2102	Jehla očkovací s rakoje a obzce, s ryhou vzhledu	2108
2103	Tužák v kovové sténce	2109
2104	Nůž očkovací dle Chiffre, s rýhou vzhledu	2110
2105	Jehla očkovací v kovové sténce	2111
2106	Tužák v kovové sténce	2112

Očkovací nástroje z počátku 20. století

K. Ludvík z Reichenbachu

Podpis Karla Ludvíka

KAREL LUDVÍK Z REICHENBACHU

* 12. 2. 1788 Stuttgart

† 19. 1. 1869 Lipsko

Baron Karel Ludvík z Reichenbachu, doktor filozofie byl významný chemik, geolog, metalurg, přírodovědec, průmyslník a filozof.

Narodil se roku 1788 v rodině knihovníka, která byla spřízněna s rodinou básníka Fridericha Schillera. Po studii na univerzitě v Tübingen získal titul doktora filozofie. Po dalších studiích se stal odborníkem v hutnictví.

Roku 1821 nastoupil do služeb starohraběte Hugo Františka Salma. Stal se vůdčí osobností panství a v roce 1823 byl jmenován do funkce ředitele průmyslových knížecích podniků. Povzněl blanenské železářství na vysokou úroveň. Železárny se staly na dlouhou dobu největší továrnou v Rakouském císařství.

S Reichenbachovým jménem je také spojena výstavba cukrovaru v Rájci, v té době největšího a nejmodernějšího cukrovaru v monarchii.

Vedle metalurgie se také zabýval chemií. Dříve neznámé chemické látky systematicky popisoval a studoval jejich fyzikální i chemické vlastnosti. K nejvýznamnějším objevům patří extrakce kreozotu (1825) a para-

fínu (1830) jako vedlejších produktů při tzv. suché destilaci dřeva. Destilace se používala pro účely výroby dřevného uhlí.

Kreozot dosáhl věhlasu jako antiseptikum v lékařství a jako konzervační prostředek masa a dřeva. Známý jsou též dobré účinky při léčbě tuberkulózy a plicních zánětů. Za skutečného objevitele kreozotu lze označit Reichenbachova spolupracovníka – chemika Václava Madera.

Parafin ve své tuhé fázi a ve směsi se stearinem vedl k výrobě levných svíček.

V roce 1841 G. B. Kaufman z Kalifornské státní univerzity rovněž publikoval poznámku o tzv. Reichenbachově „pittakalu“ (1841), který je zřejmě prvním syntetickým barvivem. Pittakal se začal vyrábět jako náhrada za dovážené drahé indigo.

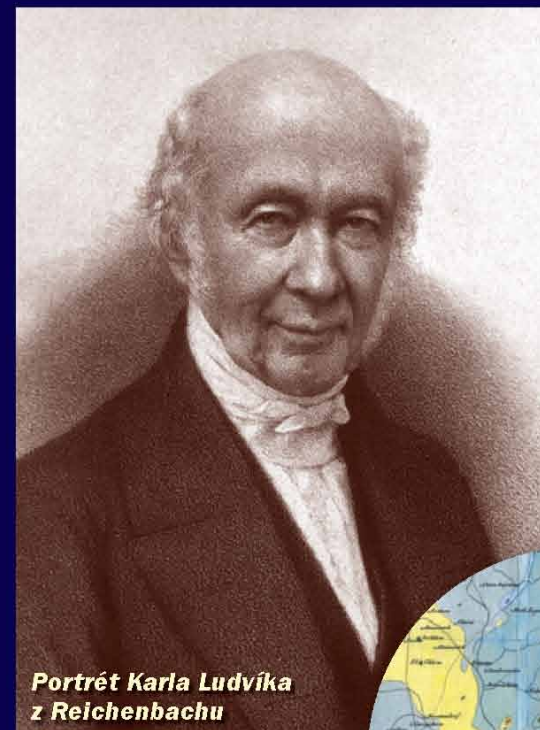
Reichenbach se zajímal také o Moravský kras. Roku 1832 sestavil pro široké okolí Blanska první geologickou mapu na Moravě v měřítku 1 : 100 000. Reichenbachovu genialitu si uvědomíme, když zjistíme, že celá tato geologická studie byla výhradně účelová, aby pomohla vyhledávání ložisek železných rud a jejich dobývání.

Pád meteoritu dne 15. 11. 1835 do okolí Blanska ho přivedl ke sbírání a studiu meteoritů o nichž pojednal ve zvláštních pracích v letech 1850 a 1863.

Po neshodách s Hugo Eduardem Salmem, synem Hugo Františka Salma, odešel v roce 1840 do Vídně, kde zakoupil zámek Kobenzl. Nadále se věnoval výzkumu senzibilů a jevu, který nazval „ód“. Ód je podle něj skrytá energie, síla, která vším v přírodě proniká a projevuje se jemným zářením. Reichenbach snil o budoucím využití tohoto jevu v lékařství. V té době byly Reichenbachovy názory odmítány a zesměšňovány. Avšak Reichenbach se snažil vědeckým způsobem odhalit podstatu těchto jevů. Své poznatky sepsal v roce 1852 do knihy „ODISCH-MAGNETISCHE BRIEFE“ – „Ódicko-magnetické listy“, jež se dočkaly i vydání v českém jazyce.

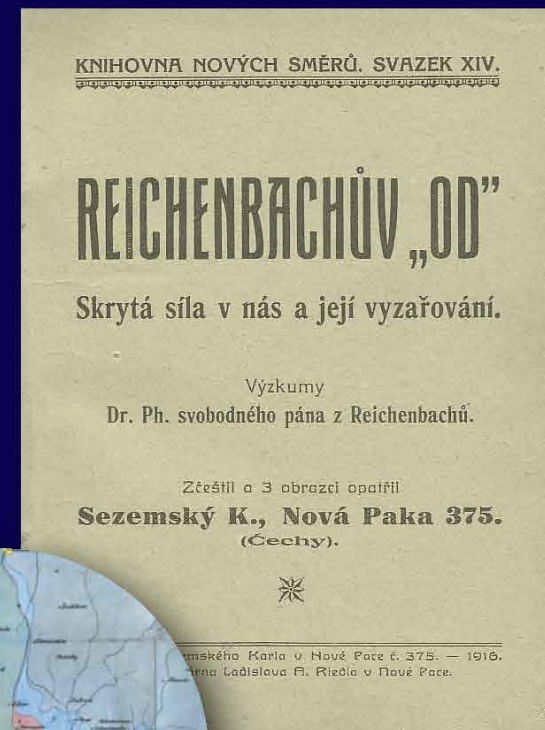
V roce 1868 chtěl v Lipsku své poznatky jevu „ód“ obhájit – avšak onemocněl tam a zemřel dne 19. 1. 1869.

– přírodovědec, chemik a geolog

Portrét Karla Ludvíka
z Reichenbachu

Výřez geologické mapy

České vydání Ódických listů

Dnes již zbořený zámek Kobenzl ve Vídni

Rájecký cukrovar v r. 1855 na litografii J. Alta

Atomový model parafínu

BLANENSKÁ CHEMIE

Souběžně s rozvojem železáren Hugo Salma se od roku 1807 rozvíjela i přidružená chemická výroba. Základem byla ekonomická výroba dřevného uhlí pro vysoké pece. V roce 1807 přizval salm do Blanska chemika Ondřeje Zachariáše Winzlera, odborníka na zplyňování dřeva a vynálezce přenosného přístroje na výrobu svítiplynu – tzv. termolampy. V Arnoštově údolí byla postavena zděná pec na suchou destilaci dřeva.

O vylepšení technologie suché destilace se zasloužil především Karel Reichenbach, od roku 1821 hlavní chemik, od roku 1823 hlavní ředitel železáren. Reichenbach vylepšil destilační pec, zavedl chlazení plynového kanálu a jímání vedlejších produktů. S Reichenbachovým působením v Blansku jsou spojeny i dva objevy neznámých organických látek – kreozotu a parafínu. Na chemickém výzkumu se podílel i Václav Mader. Právě jemu je připisován objev kreozotu.

S destilací dřeva spojená chemická výroba byla provozována u Vrtárny v Arnoštově údolí v tzv. Octové hutí.

Na blanenské Pálavě ještě stávala tzv. Krevní huť (Bluthütte neboli Plóhyta). Zde se vyráběla tzv. krevní sůl. Žlutá krevní sůl – $K_4[Fe(CN)_6]$ – se připravovala tavením po-

taše s dusíkatými přírodními látkami (např. krví, kůží nebo masem zvířat).

V letech 1717–1750 byla na Pálavě v provozu tzv. Draselná (Salajna, Pottasche Hütte), kde se vyráběl uhličitán draselný (K_2CO_3). Starším názvem se označoval jako salajka, flus nebo potaš. Využíval se ve sklářství, v textilním a papírenském průmyslu.

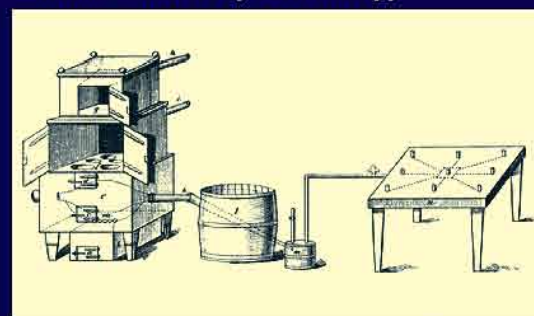
Tradiční technologie výroby spočívala v loužení dřevného popela vodou, odpaření přefiltrované louženiny a jejím následné vyžhání. Zbýlý popel se sušil, aby ještě posloužil jako hnojivo na polích.

Draselná vyrobila v roce 1750 23 beček po 8 vídeňských centech (1 vídeňský cent = 56,006 kg), tj. 10 305 kg. Na výrobu jednoho kilogramu potaše bylo potřeba jedné až dvou tun smrkového dřeva! Jeden cent se prodával po 5 zlatých, roční výnos byl tedy 920 zlatých.

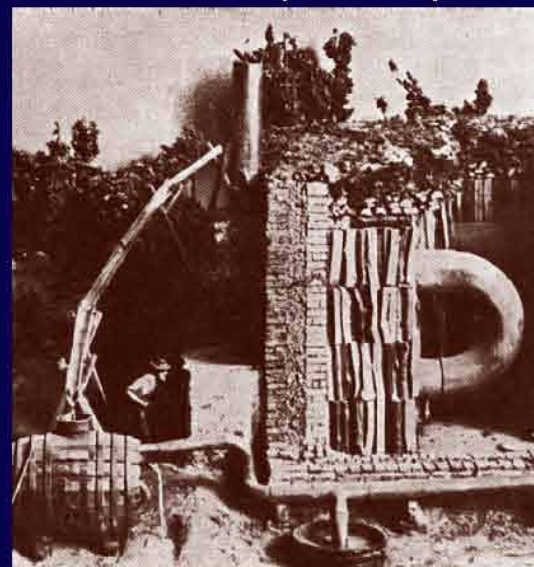
Blansko v té době produkovalo také kyselinu octovou, octan barnatý, vápenatý, železnatý a olovnatý, metanol, aceton, parafín a samozřejmě kreozot.

Po odchodu Karla Ludvíka Reichenbacha ze Salmových služeb v roce 1840 éra chemické výroby a studia nových chemických látek v Blansku postupně zanikala.

Schéma Winzlerovy termolampy

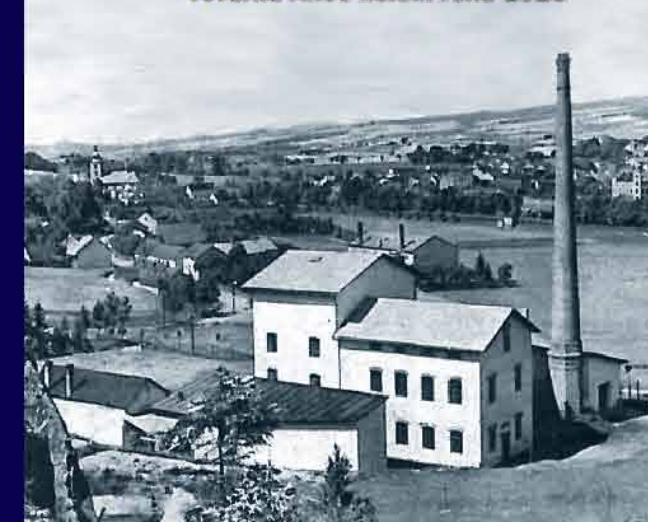

Model Reichenbachovy destilační pece

Současná blanenská chemie je soustředěna v podniku Synthron, s. r. o. V původní továrně na výrobu pečiv, cukrovinek a kandidů s názvem Alice, založené v roce 1913, se za druhé světové války vyráběla zubní pasta. Po válce se zde ve spolupráci s brněnskou firmou Neobrom vyráběly diazografické papíry. Pozdější Lachema a.s. – odštěpný závod Blansko produkovala i další druhy fotomateriálů, čisté chemikálie a farmaceutické suroviny. Dnešní Synthron je výrobce tzv. generických léčiv.

Továrna Alice kolem roku 1925

Arnoštovo údolí s tzv. Vrtárnou na litografii J. Alta kolem r. 1855. Šipkou označený objekt je pravděpodobně, v té době již zřejmě nefunkční, destilační pec náležící k chemickým provozům.

Uměle pěstované krystaly červené krevní soli

VÝKAZ VÝROBY CHEMIKÁLIÍ Z ROKU 1839

Červená krevní sůl hrubá	2 343 vídeňských centů = 131,2 tun
Červená krevní sůl čistá	324 vídeňských centů = 18,1 tun
Octan olovnatý	439 vídeňských centů = 24,6 tun
Kyanid draselný	157 vídeňských centů = 8,8 tun
Kreozot	7 vídeňských centů = 392 kilogramů
Koncentrovaná kyselina octová	13 vídeňských centů = 728 kilogramů

Okrajovou záležitostí, která však též spadá do chemické výroby, byla výroba tzv. spodia – kostního uhlí – používaného v cukrovarnictví. Vyrábí se karbonizací odtučněných kostí. O existenci Kostivárny v Blansku nemáme zmínku. Kostivárna – Spodiumfabrik – fungovala kolem roku 1880 v Brně-Černovičkách. Byla zásobována kostmi jeskynních medvědů, ve velké míře těžených především ve Sloupských jeskyních.

Medvědí kosti a doprovodné fosfátové hlíny, používané jako hnojivo, se v letech 1920–1923 těžily v jeskyních Výpustek, Drátenická a Jáchymka.

Kostivárna v Brně-Černovičkách

LÁZNĚ A LÁZEŇSTVÍ

Tradiční lázeňství je založeno na pradáv-
ném zájmu lidí o přírodní minerální prame-
ny. Pramenům s vodou odlišného pachu, ne-
zvyklé chutě a teploty byly odedávna při-
pisovány nadpřirozené schopnosti. Ve spojení
s vírou dostává voda z těchto pramenů větší
moc. Již v minulosti existovaly písemné do-
klady o jejich léčivých schopnostech a umění
uzdravovat spočívalo ve správném využití
těchto znalostí.

Využití přírodních léčivých zdrojů – koupe-
lí, pití vody a dalších lázeňských procedur
– sehrává velkou roli při léčení pohybového
ústrojí, nemocí neurologických, gynekolo-
gických, kožních a dalších. Minerální vody
projevují vynikající účinky při preventivní,
regenerační a omlazující lázeňsko-léčebné
formě jako doplněk zdravotní péče.

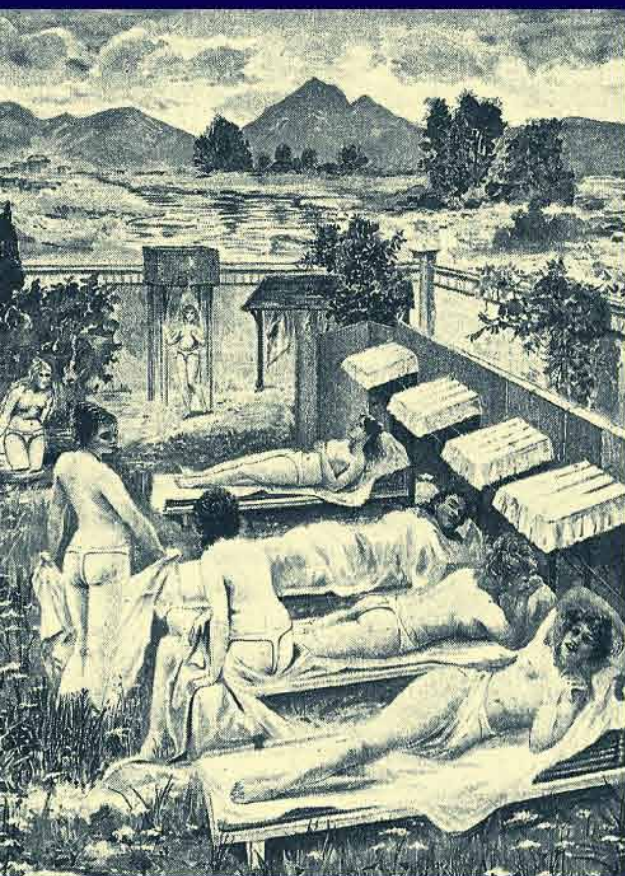
Lázeňství však nemusí být založeno pouze
na minerálních pramenech. Klimatické lázně
využívají k léčbě hlavně prostředí, ve kterém
se nachází.

Blanenský region sice není typickou lá-
zeňskou oblastí, nicméně i zde se na ně-
kolika místech lázeňská léčba aplikovala.
K nejznámějším klimatickým lázním patri-
ly Andělka v Kladorubech a Velká Roudka
u Borotína.

V 19. století byly v provozu tzv. struskové
lázně ve Švýčárně v Josefově. Šlo o parní
lázně na způsob sauny. Místo rozpálených
kamenů se však používala žhavá struska
z tehdejší vysoké pece Františtiny hutě.

Také vodám z několika studánek v okol-
ních lesích byly připisovány léčebné účinky.
Například vodě ze studánky Ptáčí svatyně
u Adamova se přisuzovala léčebná moc při
nemocích žil, krve a žlučníku. Dnešní che-
mické rozbory to však nepotvrzují.

Některé „záračné“ studánky propagovala
i katolická církev. Známa studánka Matky
Boží se nachází v kapličce mezi Šošůvkou
a Sloupem. Léčivá voda prý pomáhá při sr-
dečních potížích.

Vzdušné lázně na dobové kresbě

Studánka Matky boží v kapličce u Šošůvky

v blanenském regionu

Reklamní lázeňský leták z roku 1936

Nenoste peníze do ciziny a po drahých láz-
ních, přijďte na léto do Blanska, městský
úřad opatří Vám vhodný a laciný byt, voda
z nového městského vodovodu blanenského,
zbudovaného nákladem 5.000.000 Kč, Vás pře-
kvapí; je to zdravá horská voda, která dle
analýzy, provedené několikrát bakteriologič-
kým ústavem na technice, obsahuje takové
procento kyseliny uhličitě, že při stavbě bylo
dozorčím úřadem nařizováno opatření zvláštní
odkyselovací zařízení.

A vody bohaté na kyslík uhlíkatý, jsou
nejen neobyčejně osvěžující, nýbrž i léčivé.
Povíme Vám o nejkrásnějších lesních koutech
v Lovětíně, v Hluchově, na Kešůvce, ve Žlebě,
na Olešné, na Českovcích, u tunelů, ve Vrbici.
Na shledanou!

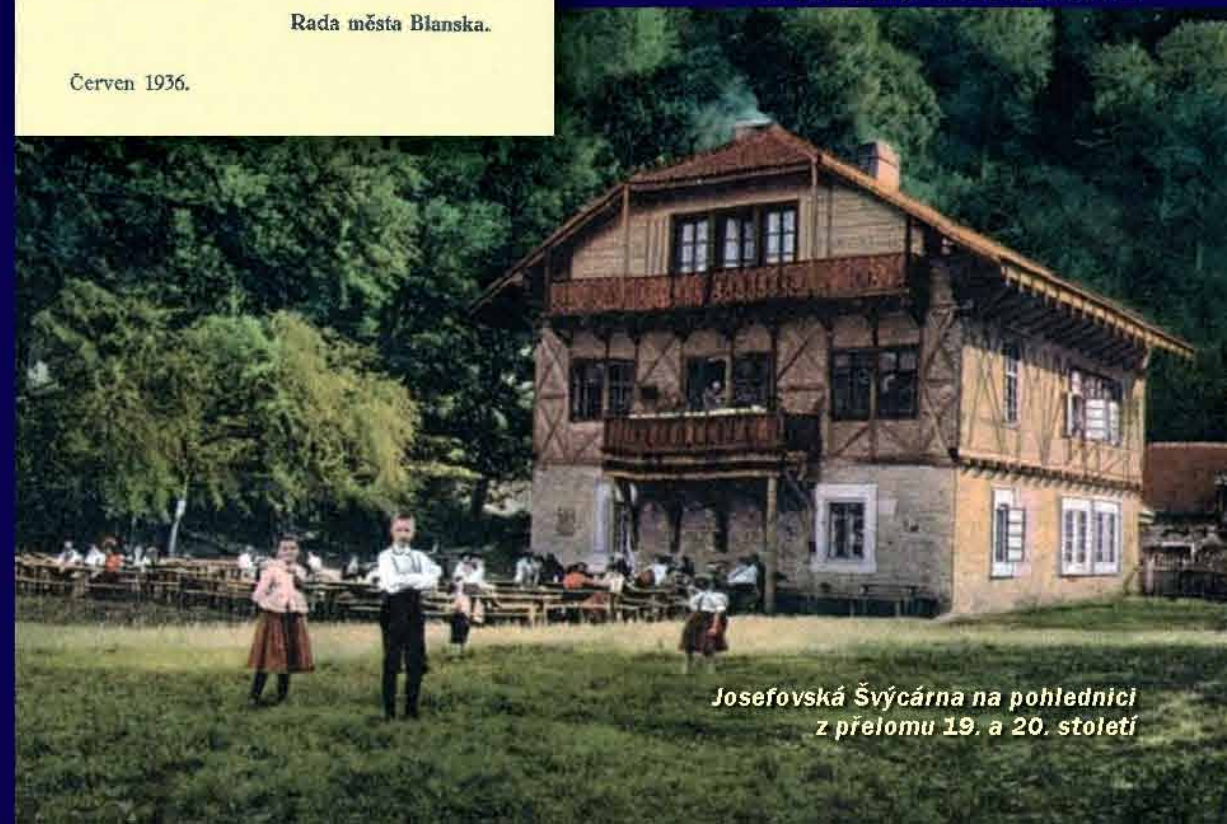
Vás všechny zve

Rada města Blanska.

Červen 1936.

Dnes již zaniklá studánka v podobě
betonového vejce se nacházela v blízkosti
Adamova. Zbudoval ji železniční inženýr
Wolf k ochraně pramene. Představovala
symbol vesmíru, z jehož vnitřku vytéká
čistý a jasný všeoživující živel.

Josefovská Švýčárna na pohlednici
z přelomu 19. a 20. století

KLIMATICKÉ LÁZNĚ ANDĚLKA

Bývalé klimatické lázně Andělka v Kladorubech (místní část Letovic) patřily k nejstarším lázním na Moravě. Jejich zakladatelem byl majitel letovického panství, hrabě Jindřich Kálnoky z Köröspatak (1765–1822). Lázně nesou název podle rodového jména jeho manželky Marie Anny, hraběnky z Engel-Wagrainu. Lázeňský provoz byl zahájen v roce 1816.

Původní lázeňská budova (dnes soukromý dům) měla pět kabin s dřevěnými kádemi. Čtyři sloužily veřejnosti, pátá hraběcí rodině. Voda se ohřívala v kotli a hosté si napouštěli vodu podle své potřeby. Pro koupele byl využíván pramen Anna Brunn, který měl mít dle tehdejších odborníků léčivé vlastnosti.

Během doby však lázně postupně chátraly a přestaly vyhovovat požadavkům doby. Počátkem 20. století dal popud k jejich obnově Jan Štěpán. Založil lázeňské družstvo a na vykoupěných pozemcích postavil novou lázeňskou budovu, moderně zařízenou restauraci, lázeňský sál a venkovní verandu. Dále zbudoval koupaliště se sochou vodní víly, altánky a velký pavilon s tanečním parketem. Vedle ubytování a stravování byl zbudován nově lázeňský pramen.

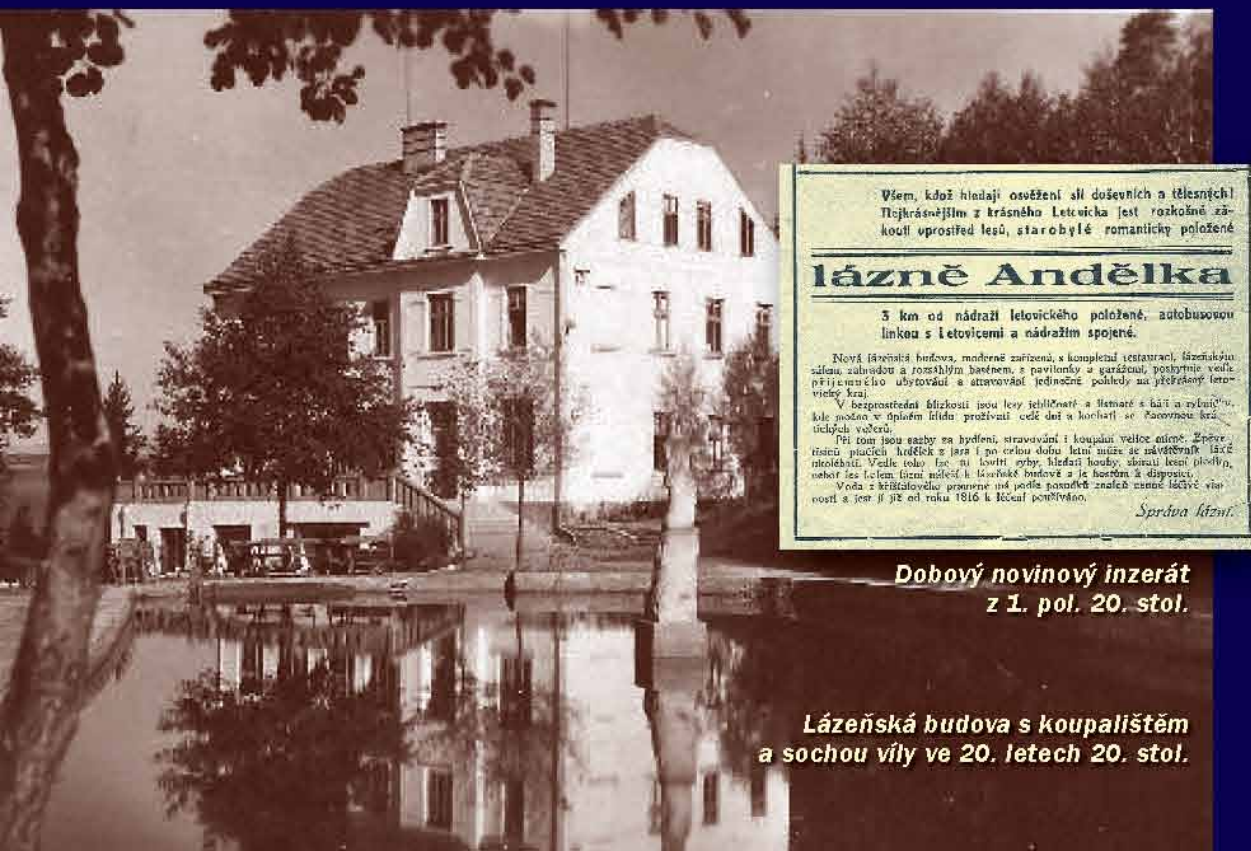
Obnovené lázně byly slavnostně otevřeny dne 9. června 1929.

Okolní krásná krajina se dvěma rybníky tak dále sloužila návštěvníkům k osvěžení a odpočinku. V letní sezoně se zde konaly koncerty, estrády, taneční zábavy. Zajímavostí byla divadelní představení v přírodě. V roce 1930 sehrál divadelní spolek Neruda z Letovic hru Jiřího Mahena „Jánošík“ ve velkorysé scénické výpravě s 200 krojovanými účinkujícími a vojskem na koních. Mezi tisíci diváky se představení zúčastnil sám autor Jiří Mahen. I další divadelní hry Jan Vřava a Maryša budily pro svojí jedinečnost obdiv a nadšení.

Po roce 1948 byl areál lázní zkonfiskován. V roce 1952 byla Andělka předána Svazu mlynářů a pekařů, od roku 1954 patřila n. p. Fruta Brno jako školici a rekreační středisko.

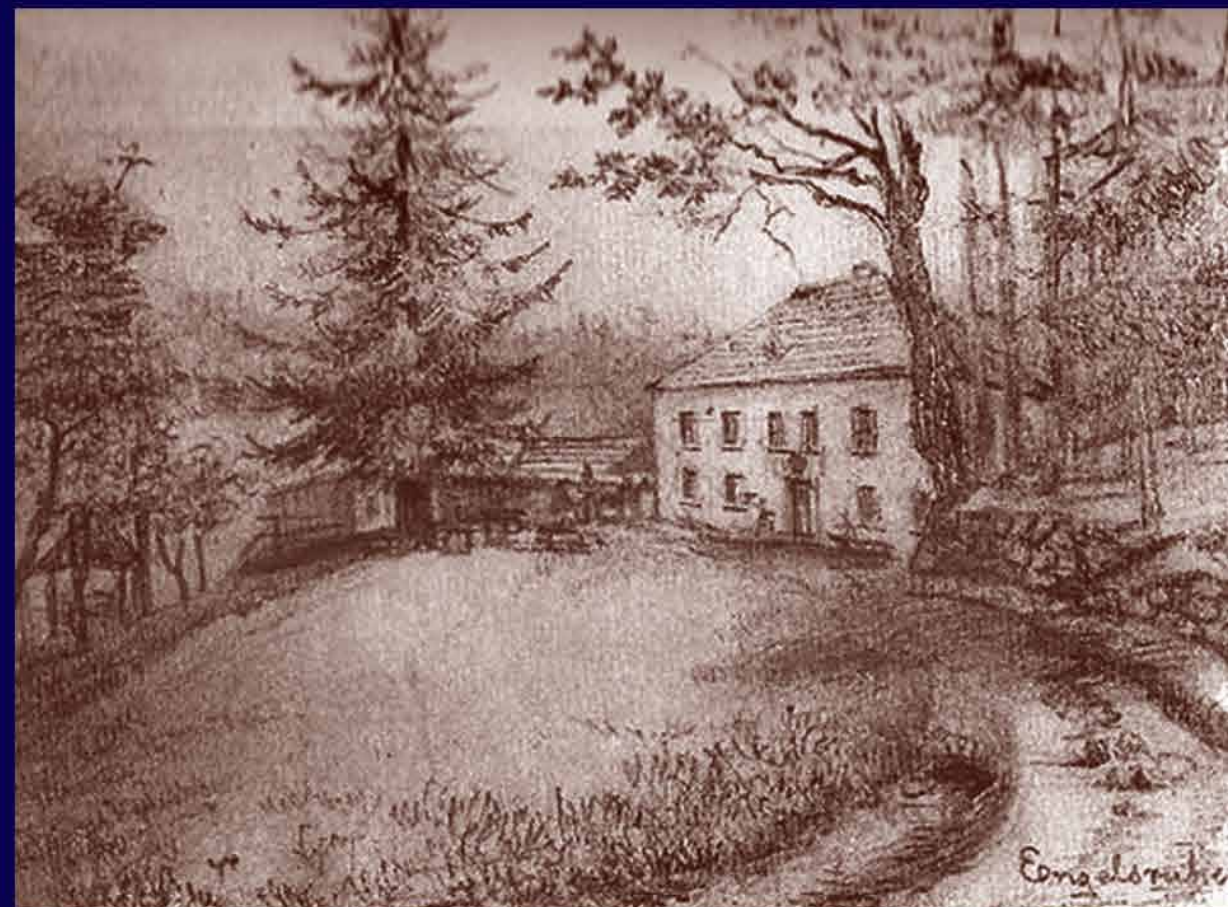
V roce 1963 se musela rodina Štěpánova z Andělky vystěhovat. Zanedbaný a neudržívaný hotel byl v roce 1965 zbořen. Po roce 1989, v rámci restitucí, byla zdevastovaná Andělka vrácena původním majitelům.

Dnes již lázně neslouží původnímu účelu. Jeden z jejich léčebných pramenů však napájí místní vodovod, užívaný občany Kladorub.

Dobový novinový inzerát
z 1. pol. 20. stol.

Lázeňská budova s koupalištěm
a sochou víly ve 20. letech 20. stol.

Hraběcí erb rodu Kálnoky von Köröspatak

Kresba lázní Andělka z období Kálnokovců

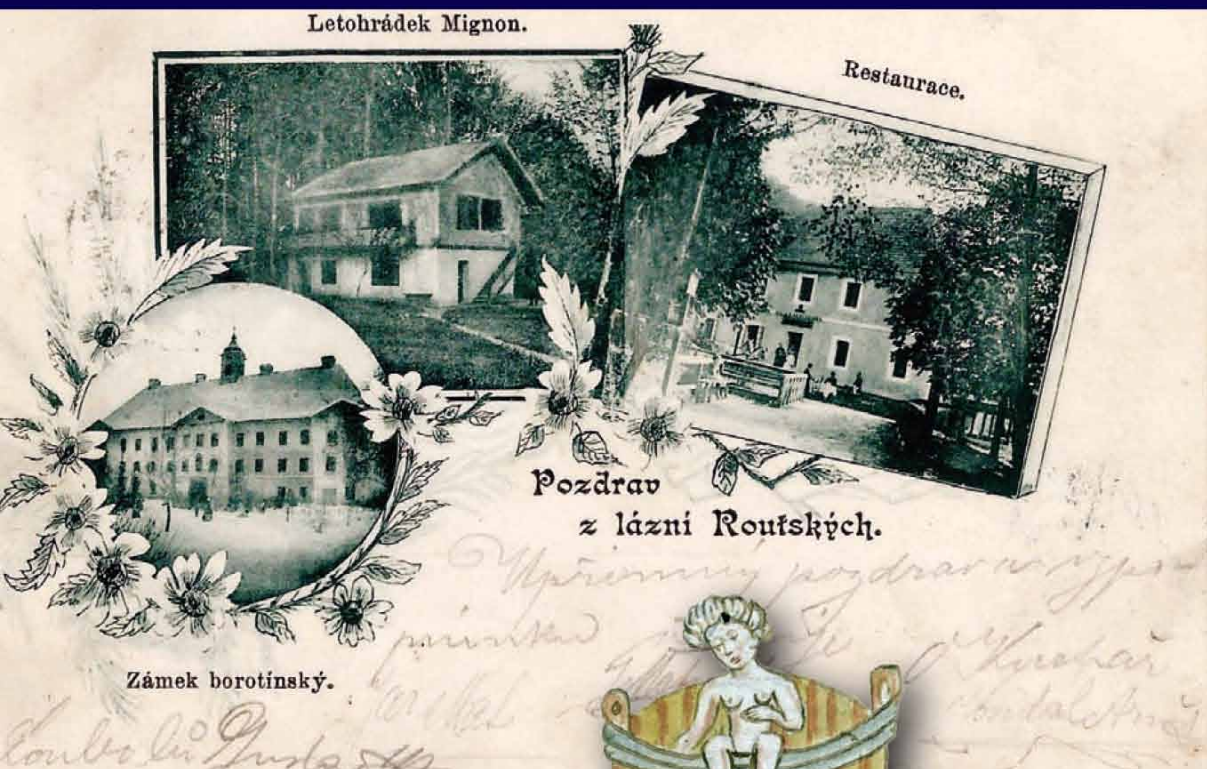

Hrabě Jindřich Kálnoky z Köröspatak

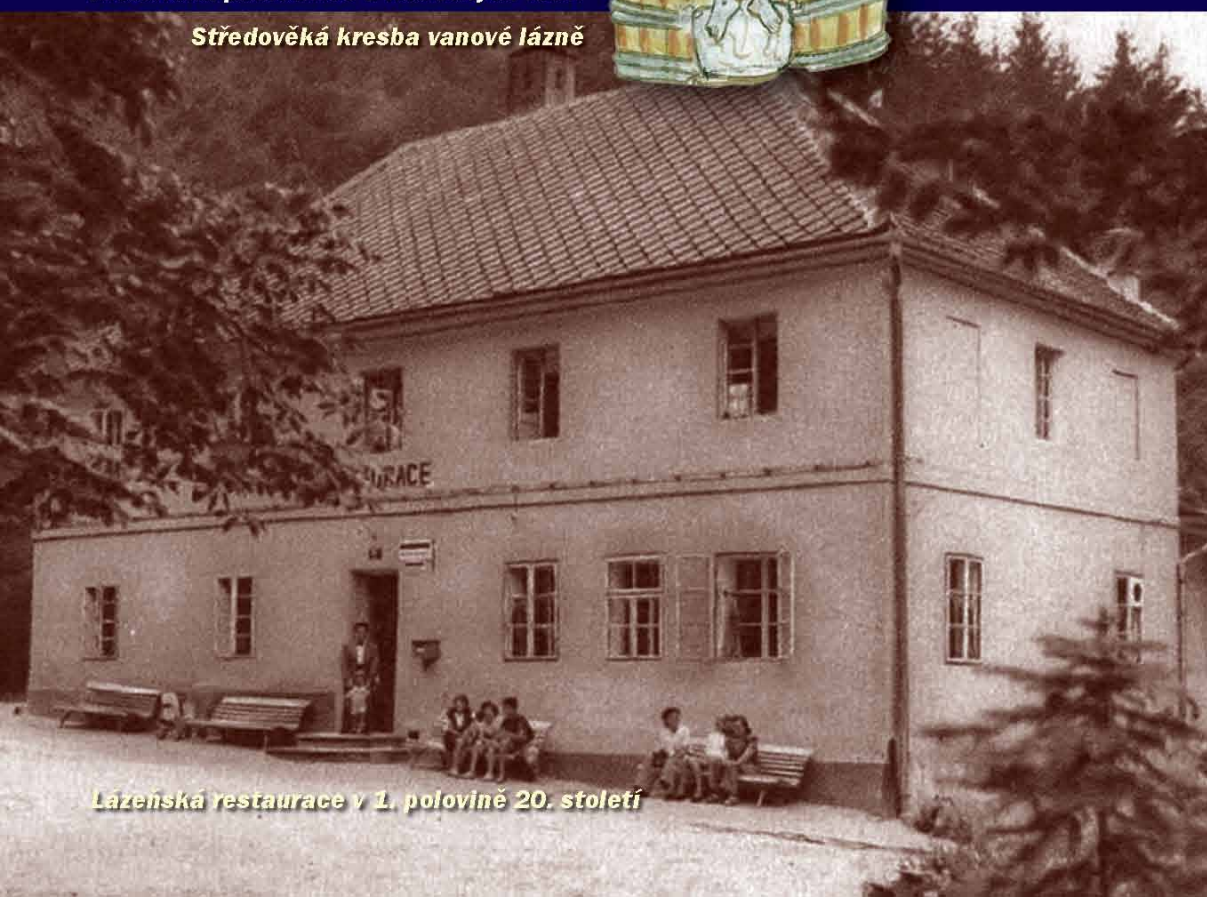
Marie Anna, hraběnka z Engel-Wagrainu

LÁZNĚ VELKÁ ROUDKA

Historická pohlednice z Roudských lázní

Středověká kresba vanové lázně

Lázeňská restaurace v 1. polovině 20. století

Malebné údolí Velké Roudky je místem bývalého lázeňského areálu. Ve dně mělkého zalesněného údolí vyvěrají dvě sirnato-železité kyselky – Františkův a Antonínův pramen.

Lázeňský provoz byl zahájen v roce 1838 majitelem borotínského panství Theodorem Müllerem, jehož rodině patřily lázně celé 19. století. Zajímavou osobností byla jeho manželka Františka, která pečovala o místní chudé a nemocné. Měla domácí lékárnu a předepisovala nemocným medikamenty, jež připravovala dle své odborné publikace.

V lázeňském domě Svornost byly poskytovány koupele. Bylo zde dvanáct kabinetů se sprchami, v průčelí byla mramorová vana zapuštěná do podlahy. K ubytování hostů sloužily vily Věra, Marta a Zdena. Hosté měli k dispozici knihovnu s německo-českou literaturou, kulečnick, hřiště s tělocvičným náradím a kuželnu. Pro děti byl zřízen oddychový koutek.

Součástí lázní byl romantický lesní rybník, který sloužil k projížďce na lodičkách, přední upravená část sloužila ke koupání.

Lázeňská péče byla poskytována především pacientům z bohatších vrstev. Ročně je navštívilo přibližně 500 pacientů z Vídně, Brna a Prostějova. Místní obyvatelé využívali lázně k vycházkám a k pití léčivé vody.

Na přelomu 19. a 20. století prodal Theodor Müller lázně velkostatkáři Gustavu Riedlovi. Od něj je po I. světové válce koupila Moravská banka v Olomouci. V roce 1929 koupil lázně místní rodák Jan Liška. V letech 1936–1950 se majitelem lázní stal Vladimír Fišnar z Brna. Ten lázně zmodernizoval, upravil interiéry budov a zavedl ústřední topení. Přistavěl jídelnu a sál s jevištěm.

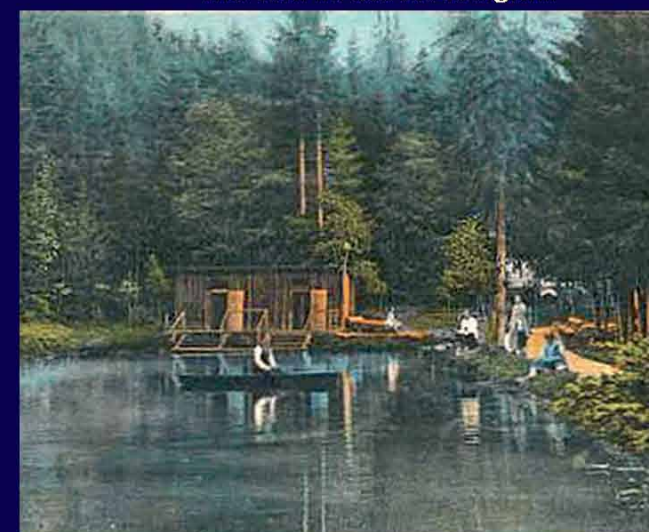
Během II. světové války lázně zabrala německá armáda jako rekreační, ozdravné a výchovné středisko. V roce 1945 byl podnik pronajat ÚRO Praha pro rekreaci pracujících. Majitel Fišnar byl na základě falešného obvinění zatčen a umístěn do tábora nucených prací v Hodoníně. Po propuštění pracoval v lázních jako zaměstnanec a jeho manželka jako vedoucí. V roce 1959 obdrželi Fišnarovi výměr o znárodnění.

V roce 1990 byly zdevastované lázně s rozkradeným vnitřním vybavením vráceny potomkům bývalých majitelů – Vladimíru Fišnarovi a Olze Guttmanové.

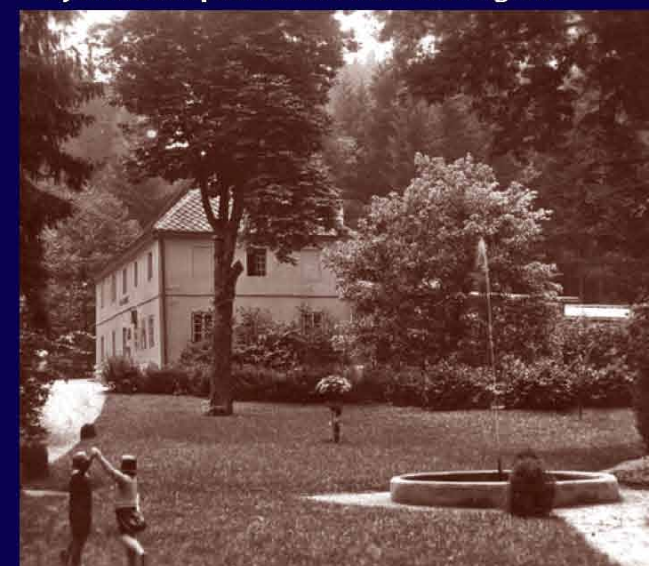
Lázeňská budova ve 40. letech 20. stol.

Vila Věra na dobové fotografii

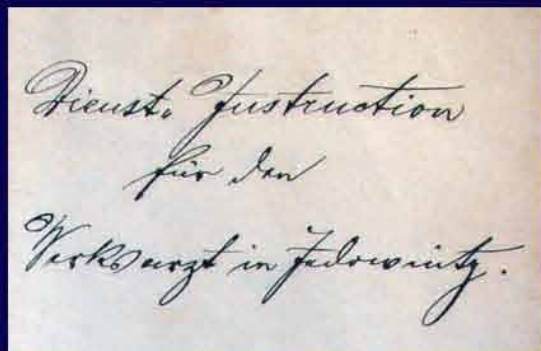

Rybník s koupalištěm na dobové fotografii

SLUŽEBNÍ INSTRUKCE ZÁVODNÍHO LÉKAŘE

Výřez titulního listu Služebních instrukcí

Instrukce pro lékařskou službu u bratřské pokladny železáren a strojřen knížete Salma v Blansku, platná pro závodního lékaře v Jedovnicích v roce 1848

1. Závodní lékař je povinen všem v jeho obvodu bydlícím nebo tam onemocnělým členům knížecí salmovské bratřské pokladny Blansko jakož i jejich manželkám a dětem, bezplatně prokazovat nutnou lékařskou pomoc a poskytovat nutné léky, také provádět operace a při těžkých porodech za úplaty poskytovat porodní zařízení. Tyto práce se poskytují na základě dokladu o nemoci, který musí vyhotovit výbor a podepsat pověřená osoba, a musí být odevzdán závodnímu lékaři.
2. Úřední obvod závodního lékaře zaujímá obec: Jedovnice, Rudice, Habrůvka, Vilémovice, Kotvrdovice, Rogendorf, Senetářov, Lipovec, Ostrov a Holštejn. Jen pro tento obvod má jedovnický závodní lékař vydávat bezplatně léky a zpravidla také jen v tomto obvodu má vykonávat bezplatnou praxi. Členům bratřské pokladny z jiných míst na straně Rájce a Blanska, zejména z těch, která leží poblíž Blanska, mohou být vystaveny recepty do lékárny v Blansku na náklad pomocného fondu, těm pacientům není závodní lékař povinen vydávat léky.
3. Ve svém úředním obvodu má závodní lékař provádět bezplatně ohledání mrtvol zemřelých členů bratřské pokladny bezplatně vystavovat lékařská vysvědčení, když o ně požádá ředitelství železáren.
4. Pacienti, kteří si přivodili těžká zranění mimo službu nebo trpí na syfilis, mají také platit náklady na léky ze svého.
5. Při ukončení nemoci nebo při opětovném nástupu do práce obdrží každý ošetřený člen bratřské pokladny od závodního lékaře doklad

BRATŘSKÁ POKLADNA

Již v roce 1815 existovala při blanenských železárnách a strojárnách knížete Salma Bratřská pokladna. Jejím cílem bylo přispívat ze společných peněžních odvodů nemocným dělníkům na jejich obživu a ošetření lékařem.

SLUŽEBNÍ INSTRUKCE lékaře stanovují rozsah jeho povinností v poskytování lékařské služby, pořizování dokladů o nemoci a poskytnutí léků z Bratřské pokladny železáren knížete Salma.

o dočasně neschopnosti vykonávat povolání nebo práci nebo o nemoci. Za správnost údajů v dokladu je zodpovědný závodní lékař.

6. Kýlní pásy nebo jiné zařízení či přístroje nepřislušející k lékům běžné lékárny budou pořízeny ředitelstvím na účet železáren.

7. Závodní lékař je povinen udržovat domácí lékárnu a mít soubor chirurgických nástrojů.

8. Závodní lékař je oprávněn vykonávat placenou praxi s podmínkou, že nesmí bránit jeho povinností vůči bratřské pokladně.

9. Kdyby mělo dojít k ustanovení nějakého knížecího zubního lékaře, tak bude závodní lékař tomuto zubaři bez odkladu udělovat všechny vyžádané rady, v obtížných případech včas poskytovat svou radu a dotyčnému zubaři na jeho žádost být nápomocný a ochotný.

10. Závodní lékař je služebně bezprostředně podřízen ředitelství knížecích železáren a strojářské továrny v Blansku a musí rychle a přesně plnit jeho požadavky.

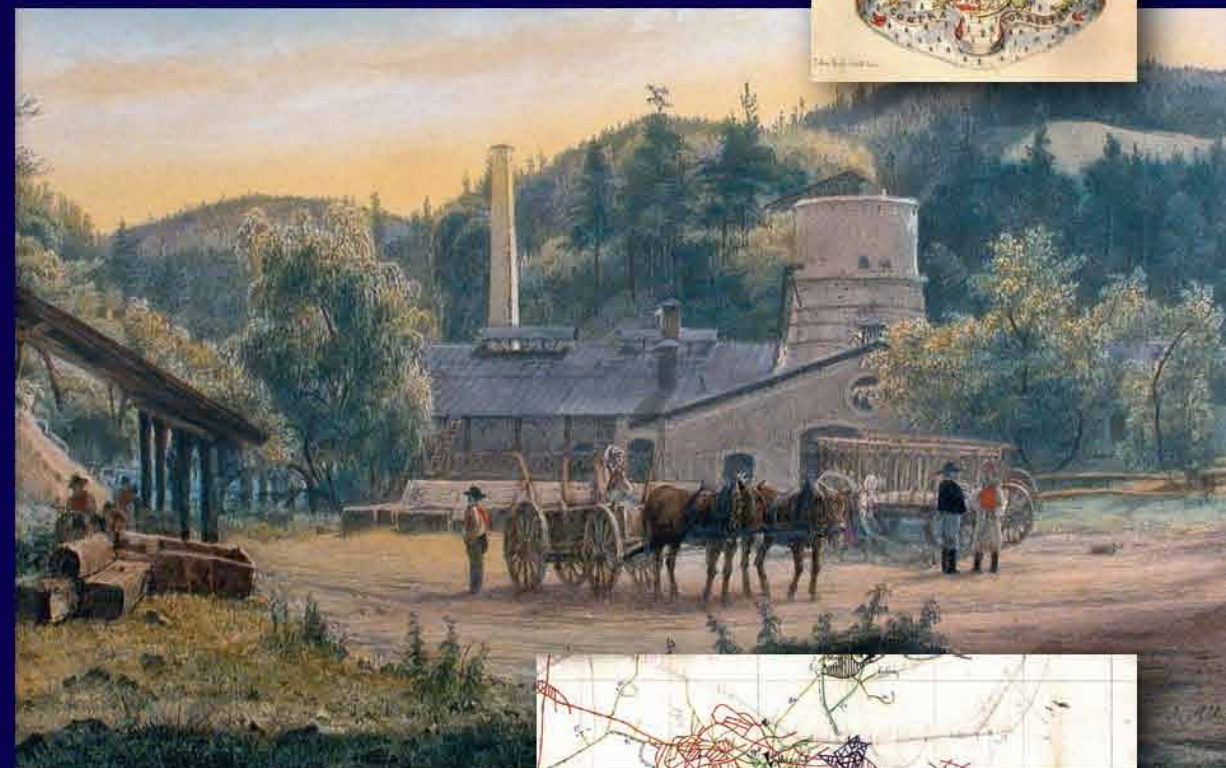
11. Nepřítomnost v lékařském obvodu na jeden celý den je vždy ředitelství závodu nutno oznámit, nepřítomnost na více než jeden den se nesmí uskutečnit bez předchozího povolení ředitelství, které bude uděleno podle míry nutnosti a zařízeního zastupování. Každopádně má lékař při každé nepřítomnosti učinit opatření, aby mu mohly být ihned doručeny zprávy.

12. Závodnímu lékaři, jakož i ředitelství knížecích železáren přísluší kdykoli právo šestiměsíční výpovědi z lékařského místa.

Jeden exemplář této instrukce s podpisem ředitelství železáren a strojní továrny v Blansku byl předán panu závodnímu lékaři, druhý exemplář byl podepsán panem lékařem a bezpečně uložen do archivu ředitelství.

Salmových hutí a dolů

Rodový znak
Salm-Reiferscheidtů

Hugova huť u Jedovnic na kolorované litografii J. Alta kolem r. 1855

Výřez historické důlní mapy těžby železné rudy v Rudici na konci 19. století

Salmovy hutě a doly na podkladu mapy 2. vojenského mapování (1836–1852)

Pečeť města
Blansko z r. 1646

JINDŘICH WANKEL

* 15. 7. 1821 Praha
† 5. 4. 1897 Olomouc

Výraznou osobností obrozeneckého hnutí v Blansku se stal Med.Dr. Jindřich (Heinrich) Wankel, který byl v roce 1849 přijat na místo hutního lékaře železáren Hugo Karla Eduarda knížete Salm-Reifferscheidta.

Krátce po sňatku s Eliškou Šimovou v roce 1851 se Wanklovi přestěhovali do domu před vjezdem do blanenského zámku, kde byla ordinace i lékárna. Lékárnu vedla Eliška Wanklová až do roku 1875.

Lékař Wankel byl rovněž uznáván jako vynikající přírodovědec, archeolog a všestranný krasový badatel. Vybudoval soukromé muzeum se svými sbírkami, které bylo 7. září 1854 otevřeno veřejnosti. Pro nedostatek peněz a nezáměr českých a moravských muzeí byla celá sbírka později odkoupena vídeňským Dvorským muzeem.

V roce 1862–1863 se Wankel podílel na založení jednoho z prvních čtenářských spolků na Moravě – Čtenářsko-pěveckého spolku Rastislav. Návrh spolkového praporu vypracoval Josef Mánes, který jej nechal zhotovit v Praze. Z peněžních a knižních darů byla zbudována spolková knihovna.

V roce 1882 vydal knihu „BILDER AUS DER MÄHRISCHEN SCHWEIZ UND IHRER VERGANGENHEIT“ neboli „Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti“. Poutavou formou v ní popisuje výsledky své místopisné práce. Veřejnost knihu kladně přijala.

Při odchodu z Blanska do Olomouce byl Wankel dne 28. 7. 1883 jmenován čestným občanem města. V Olomouci se opět zúčastnil veřejného života. Byl spoluzakladatelem „Vlastivědného spolku muzejního“, který v roce 1884 začal vydávat Časopis Muzejního spolku olomuckého.

Lékař, obrozenec a badatel evropského formátu Jindřich Wankel vytvořil základ pro další generace. Projevovala se u něj láska k bližnímu, jež byla doprovázena poskytováním bezplatné lékařské pomoci nemajetným. Jeho neúnavná badatelská a publikační práce byla ukončena až smrtí dne 5. dubna 1897.

Portrét Jindřicha Wankla

Mariánská huť podle F. A. Conrada, jedno z míst lékařských výjezdů J. Wankla

Wanklova kresba blanenského zámku s polohou bytu Wanklových v levém křídle

– blanenský lékař a kulturní buditel

Podpis Jindřicha Wankla

Wankel

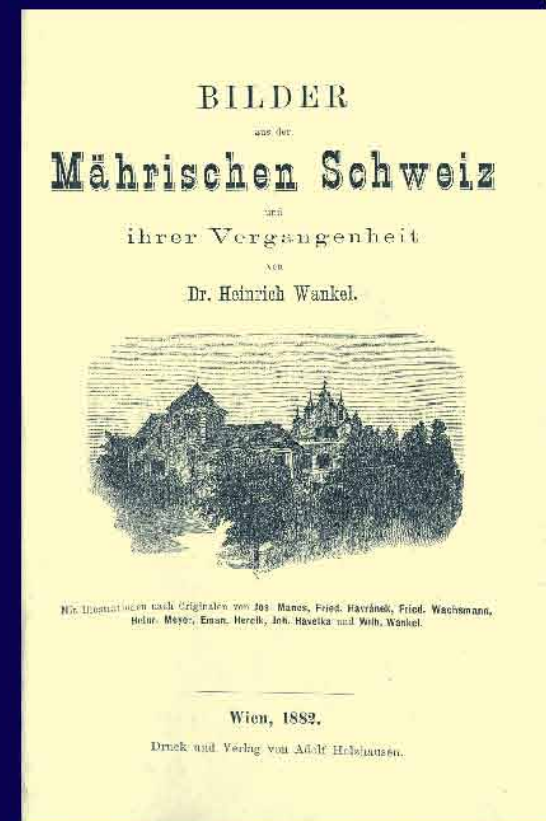
Portrét Wanklový manželky Elišky

Titulní list prvního vydání „Obrazů z Moravského Švýcarska...“

Detail výšivky a hlava hřebu praporu spolku Rastislav

Titulní list prvního čísla „Časopisu Muzejního spolku olomuckého“

Pohřeb J. Wankla v Olomouci v r. 1897

Býčí skála na obrazu
F. Ríchtra z r. 1828

Jméno lékaře JINDŘICHA WANKLA je také spojeno s archeologickým a paleontologickým výzkumem jeskyní blízkého Moravského krasu. Asi vrcholem jeho badatelské kariéry se stal nález „Knížecího pohřbu“ v jeskyni Býčí skála ve Křtinském údolí.

Nálezu předcházela událost z letních prázdnin roku 1869, kdy dva mladíci z Olomučan v jeskyni našli bronzovou sošku býčka. Wanklovy vykopávky proběhly v roce 1872.

V Předsíni bylo nalezeno přes 40 lidských kostí se známkami násilné smrti. V náleзовém inventáři nechyběla řada předmětů – obětín – keramické i bronzové nádoby, šperky, ozdobné předměty, železná kladiva a kleště, zdobené bronzové plechy a kování a další. Wankel nález interpretoval jako pohřeb halštatského velmože, kterého na cestě do záhrobí doprovázelo nejen množství darů, ale i krvavých lidských obětí.

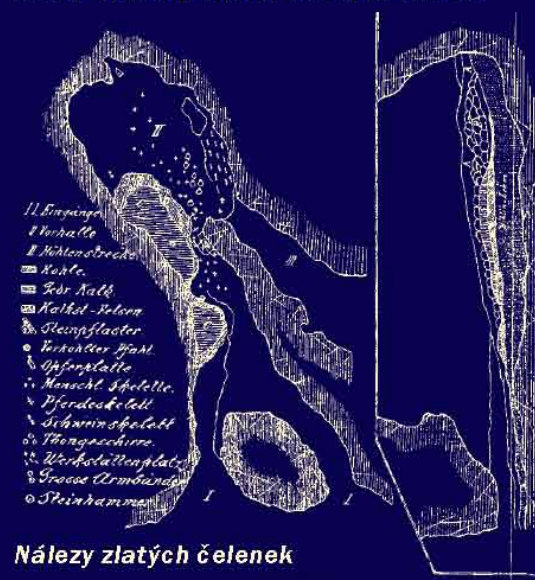
Z Wanklovy pozůstalosti pochází nepublikovaný rukopis z let 1873–1875 „DIE SCHÄDEL AUS DER BÝČÍ SKÁLA HÖHLE“ – „Lebky z jeskyně Býčí skála“, v němž se pokusil o anatomické a antropologické zhodnocení nálezu. Rukopis byl přeložen a kriticky zhodnocen. Wankel v něm popisuje několik nalezených lebek (zbytky skeletů blíže nezhodnotil, ani nezůstaly dochovány). Chtěl pomocí lebek zjistit věk a pohlaví, dle dnešních znalostí však použil zcela nevhodné metody. Pohlaví jedinců určoval podle robustnosti lebek a věk podle absence zubu moudrosti. Wankel většinu lebek přiřadil mladým ženám. Rukopis nakonec nebyl dokončen, Wankel zůstal u popisu lebky číslo šest. Dnes je zřejmé, že Wanklovo určení pohlaví i stáří bylo chybné. Tato skutečnost také ovlivnila tehdejší pohled na jinak unikátní nález.

S největší pravděpodobností byla Před síň Býčí skály využívána po dlouhou dobu, možná po několik století, jako obětní místo – svatyně. Nález je tedy odrazem řady rituálních a obětních událostí.

JINDŘICH WANKEL

– archeolog a antropolog

Wanklův plán situace v Býčí skále, křížky označují nálezy lidských skeletů

Nálezy zlatých čelenek

Lebka „Princezny“ s replikou čelenky

Před síň Býčí skály na dřevorytu z 19. století
před Wanklovými vykopávkami

Patinovaná lebka

Bronzový býček

Náhrdelníky ze
skleněných perel

Železný prsten

Lebka č. 3
z nepublikovaného
rukopisu

Oběti v Býčí skále podle Zdenka Buriana

DCERY JINDŘICHA WANKELA

LUCIE BAKEŠOVÁ

* 26. 12. 1853 Blansko
† 2. 4. 1935 Brno

Ze sběratelských zájmů ji zaujaly Písňe vítání jara. Jde o obřadní křesťanský tanec provozovaný v pondělí svatodušní na svátek Letnic. Tento taneční a pěvecký pořad „Královniček“ znovu připomněla a předvedla v Ořechově u Brna v roce 1885. Lucie je tak jednou z prvních pracovníků, z jejichž činnosti vznikl obor etnografie. Věnovala se práci v ústavu Útulny ženské v Brně, který se staral o opuštěné sirotky. Zasloužila se o založení Jednoty mírové pro Moravu, kde působila ve výboru. Podpořila založení spolku na ochranu zvířat Živa. Rodnému kraji věnovala knížku „Sloup na Moravě“.

Je matkou Jaroslava Bakeše. Nejvýznamnější počin Lucie a jejího syna bylo založení Domu útěchy. Jeho posláním byla péče o staré, opuštěné lidi a nevyléčitelně nemocné.

KARLA BUFKOVÁ – ABSOLONOVÁ

* 7. 2. 1855 Blansko
† 29. 11. 1941 Praha

K jejím zájmům patřili především sběr a záznam lidových pohádek a pověstí. Pracovala v Ženském klubu českém, z něhož vyšlo mnoho návrhů k zákonům o rovnoprávnost žen. Zasloužila se o zřízení prvního dívčího gymnázia na Moravě. Jako první žena v monarchii byla členkou výkonného výboru Strany pokrokové. Je autorkou knih pro mládež „Z Ječmínkovy říše“ a „Moravské pověsti a pohádky“ zejména z Moravského krasu. Je matkou dalšího významného pokračovatele Wanklova rodu – Karla Absolona.

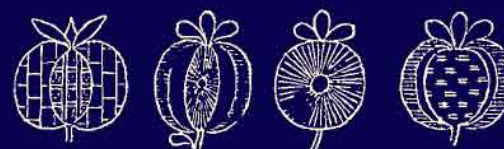
Vývoj jablíčkového vzoru moravské lidové

VLASTA HAVELKOVÁ

* 12. 12. 1857 Blansko
† 16. 6. 1939 Praha

Věnovala se sbírání výšivek a krojů. Roku 1885 připravila národopisnou výstavu v Olomouci s více jak dvěma tisíci exponátů. Na ní ukázala výšivky i celé kroje podle oblastí. Představila také vyšívací techniky, paličkové krajky, tkané šnůry a pentle, staré boudnice a slovácké obrovnávky. K výstavě připravila katalog a měla největší zásluhu na jejím uspořádání. Spolu s Madlenou Wanklovou je spoluautorkou knihy „Moravské ornamenty“. Působila jako kustodka v Náprstkově muzeu v Praze.

výšivky publikovaný V. Havelkovou v r. 1885

MADLENA WANKLOVÁ

* 20. 7. 1865 Blansko
† 14. 3. 1922 Brno

V badatelské práci ji zaujalo bohatství moravské lidové výšivky. Vybrala jejich ukázky a barevně je zakreslila a zdokumentovala. Se sestrou Vlastou je spoluautorkou knihy „Moravské ornamenty“. Madlena také v roce 1888 vydala sešit věnovaný Moravským kraslicím s pojednáním Fr. Stránské o jejich symbolice. Pro Národopisné muzeum vydala katalog se studií „Krajka československá“. Osvědčila se také jako spolupracovnice družstva „Záduha“, jež mělo napomáhat výrobcům lidových uměleckých předmětů k odbytu. Wanklová pátrala i po výrobních technikách keramiky a hrnčířství. Rovněž kreslila ornamenty starých kancionálů. Na sběratelských cestách na Valašsku kreslila lidový zdobený nábytek a zpracovala pojednání „Ozdoby židlic na Moravě“.

JAROSLAV BAKEŠ

Pamětní deska na rodném domě

Obecní škola v Blansku – Bakešův rodný dům

Bakeš s kolegy před nemocnicí sv. Anny Brno

Třebíčská nemocnice na historické fotografii

* 16. 9. 1871 Blansko

† 6. 10. 1930 Nadwórna (Ukrajina)

MUDr. Jaroslav Bakeš – chirurg, sběratel minerálů, odborný publicista a cestovatel – se výrazně podílel na formování moravské lékařské vědy v první třetině 20. století.

V roce 1895 vystudoval všeobecné lékařství ve Vídni. Byl studentem a posléze krátce působil na první chirurgické klinice slavného Eduarda Alberta. Potom pracoval jako operatér, vedoucí lékař a ředitel Veřejné nemocnice Františka Josefa I. v Třebíči (1902–1909), kam podle očekávání přenesl tradici Albertovy školy. Dále Bakeš působil v Brně, v Zemské nemocnici u svatě Anny (1909–1922) a v Chirurgické zemské nemocnici na Žlutém kopci č. 5 (1922–1930). Plánoval také vybudování pavilonu pro léčení kostní tuberkulózy, ale stavba se neuskutečnila pro nedostatek peněz. Od roku 1906 působil i jako vysokoškolský učitel – docent první pomoci na C. k. české technické vysoké škole Františka Josefa v Brně.

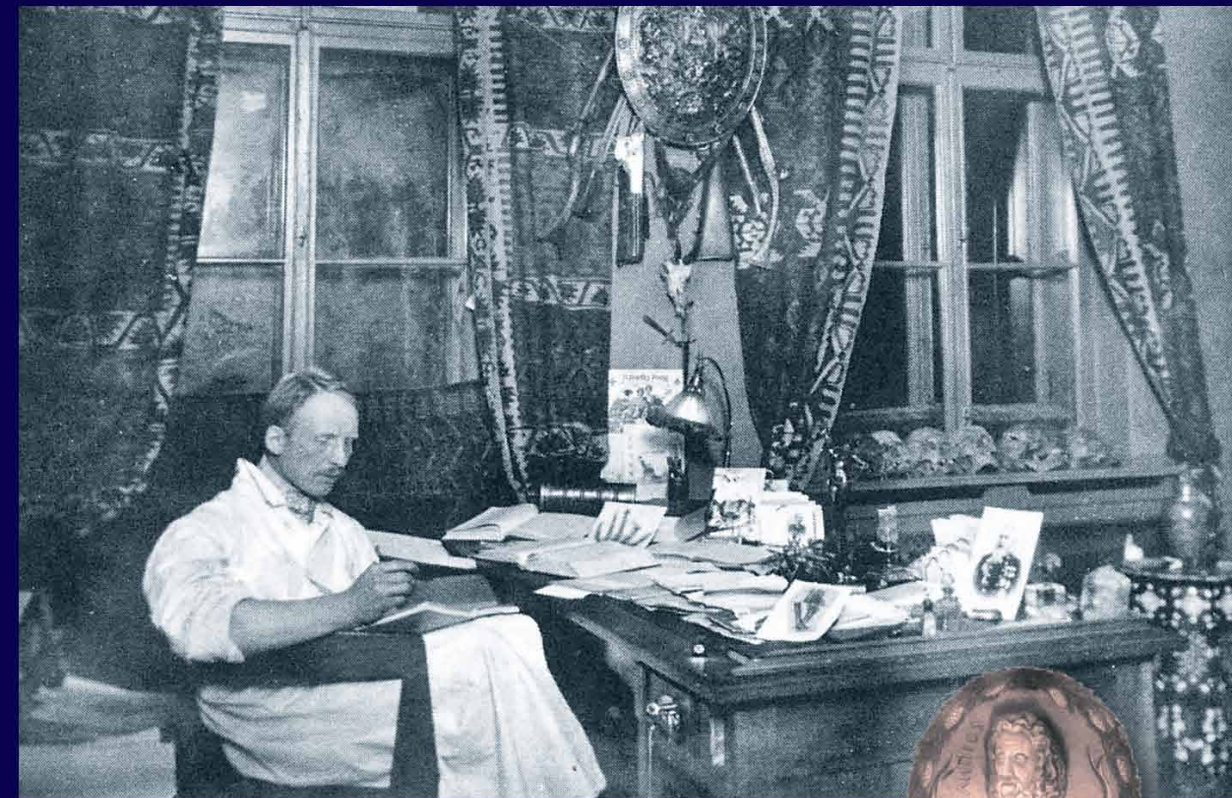
V roce 1919 aspiroval na místo profesora chirurgie v nově zřízené Masarykově univerzitě a přednostu chirurgické kliniky v Brně. Vlivem nepříznivých okolností se jím však nestal. Zřejmě právě tato skutečnost ho vybíchovala k tomu, že se s příznivci rozhodl vybudovat monumentální dílo, protirakovinný ústav v Brně bez účasti univerzity. Masarykova léčebna – Dům útěchy, dnešní Masarykův onkologický ústav v Brně, je místo, které poskytovalo nemocným v posledním stadiu chorob (původně TBC a rakoviny) důstojné přístřeší a péči. Takový počín by Bakeš jistě nedokázal uskutečnit jako zaprázdňovaný profesor a přednosta, neměl by na něj čas a energii.

Jaroslav Bakeš se dále vypracoval v našeho nejlepšího znalce chirurgie žlučníku, odborného publicistu, účastníka domácích a zahraničních kongresů, objevitele řady lékařských postupů a vynálezce nástrojů a přístrojů, z nichž některé jsou dodnes užívány. Je také autorem dvoudílného vědeckého spisu „CHIRURGICKÉ METODY A JEJICH VÝSLEDKY“, jenž vyšel v letech 1923–1928.

Svou unikátní sbírku minerálů odkázal Spolku Dům útěchy, který ji měl prodat moravskému zemskému výboru a ze získaných peněz zřídit nadaci na onkologický výzkum.

– zakladatel Domu útěchy

MUDr. Jaroslav Bakeš ve své pracovně

Ex libris Jaroslava Bakeše

Masarykova léčebna – Dům útěchy v Brně

SÁGA RODU ABSOLONŮ

VILIBALD ABSOLON

Vilibald se narodil v rodině panského ranhojiče Ignáce Absolona (1801-1862).

Vystudoval lékařství na vídeňské univerzitě. Byl výborný zpěvák, spolkový organizátor a národní buditel. Byl činný jako literát, básník a zároveň jako redaktor poučných, výchovateleských a satirických listů.

Získal nemalé zásluhy, když jako medik léčil a ošetřoval vysokého pruského důstojníka. Z vděčnosti byl Fryšták ušetřen od pustošení táhnoucího pruského vojska.

Po ukončení studií se stal zámekým, později obvodním lékařem v Boskovicích.

* 7. 7. 1843 Fryšták
† 22. 7. 1882 Boskovice

cích. Oženil se s dcerou doktora Jindřicha Wankla - Karlou (1855-1941), autorkou knih pro mládež a sběratelkou pověstí. Měli spolu dvě děti - Karla (1877-1960), pozdějšího univerzitního profesora a badatele světového jména a Olgu (1873-1927), sociální pracovníci, političku a novinářku.

Vilibald Absolon byl již v mládí často nemocen. Roku 1882 těžce onemocněl ledvinovou nemocí. Zemřel v červenci 1882 a byl pochován v Boskovicích. Jeho manželka se později provdala za Eduarda Buřky (1854-1921), ředitele Zemské banky.

- následníků Jindřicha Wankla

Šestnáctiletá Karla Wanklová (později manželka Vilibalda Absolona a matka Karla Absolona) na portrétu J. Mánesa

KAREL BEDŘICH ABSOLON

* 21. 3. 1926 Brno

† 2. 10. 2009 Rockville, USA

Karel Bedřich Absolon byl syn Prof. Karla Absolona (1877-1960) a pravnuke Med. Dr. Jindřicha Wankla (1821-1897).

V Brně, po maturitě na gymnáziu, začal studovat lékařskou fakultu. Po čtyřech semestrech na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze odešel v roce 1948 do USA, kde pokračoval ve studiu medicíny na Yalské univerzitě. Studium zde ukončil v roce 1953.

V 60. letech 20. století získal magisterský titul v oboru fyziologie a doktorát v oboru chirurgie. Stal se profesorem chirurgie na Univerzitě v Illinois. Věnoval se hrudní a kardiovaskulární chirurgii zavedením operace bypassu. V letech 1972-1977 působil ve Washigtonu jako kardiokirurg, později v Danville, v zařízení pro vojenské veterány.

Absolon byl vědec, spisovatel a donátor. Je autorem deseti monografií a více než 500 statí v odborných časopisech. Zabýval se i dějinami medicíny. Napsal čtyřsvazkovou monografii o německém chirurgovi Theodoru Billrothovi (1829-1894). Do angličtiny převyprávěl i vybrané moravské pověsti a legendy MORAVIAN TALES - LEGENDS - MYTHS I - II (1984-1985).

V České republice byl iniciátorem a spoluzakladatelem Bakešovy nadace pro brněnskou nemocnici na Žlutém kopci, kterou založil jeho strýc MUDr. Jaroslav Bakeš. Dne 7. října 1992 mu byl udělen čestný doktorát a Pamětní zlatá medaile Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

KAREL ABSOLON

* 16. 6. 1877 Boskovice

† 6. 10. 1960 Brno

Karel Absolon se narodil v rodině lékaře MUDr. Vilibalda Absolona. Jeho vědecké zájmy se utvářely již v dětství, neboť byl vnukem známého krasového badatele a amatérského archeologa Med. Dr. Jindřicha Wankla (1821-1897). Z přímého popudu Wanklova se nejprve věnoval studiu jeskynní zvířeny v Moravském krasu, což ho přivedlo k výzkumu krasových jevů, později ke geografii, archeologii, antropologii a dalším oborům.

Objevil Punkevní jeskyně, provedl epochální výkopy v Dolních Věstonicích, v jeskyni Pekárna a účastnil se desítek větších a menších objevů. Podílel se na založení ústavu Anthropos Moravského zemského muzea.

Karel Absolon zůstává jednou z největších a zároveň nejrozporupnějších postav mezi moravskými badateli.

Karel Bedřich s otcovým portrétem při otevření výstavy v Moravském zemském muzeu v roce 2001

* 8. 9. 1844 Konice u Prostějova

† 30. 12. 1917 Blansko

Pharmacie magister Josef Čech byl prvním lékárníkem v obci Blansko. První lékárnou otevírá 21. června 1869 na Starém Blansku pod názvem „Mater dolorosa“. V roce 1885 ji stěhuje do vlastního domu na Rožmitálově ulici č. p. 114.

Historické
lékárenské
váhy

Čechova lékárna na Rožmitálově ulici

Čech s žáky „tyronské školy“ kolem r. 1910

JOSEF ČECH

Ve své lékárně prováděl i jednoduché chirurgické zákroky. Svoje povolání vykonával s láskou, etikou a plným zaujetím. Jako druhý na Moravě pořádal ve své lékárně odborné kurzy adeptů farmacie, tzv. „tyronskou školu“. V letech 1903–1909 byl zvolen spolustarostou grémia lékárníků v Brně.

Vedle svého povolání se zabýval prospektorskou činností – vyhledáváním užitkových nerostů v oblastech Boskovicka, Jihlavska a Znojemska. Jejich pokusnou těžbou i chemickými rozbory přispěl k poznání nerostného bohatství Moravy.

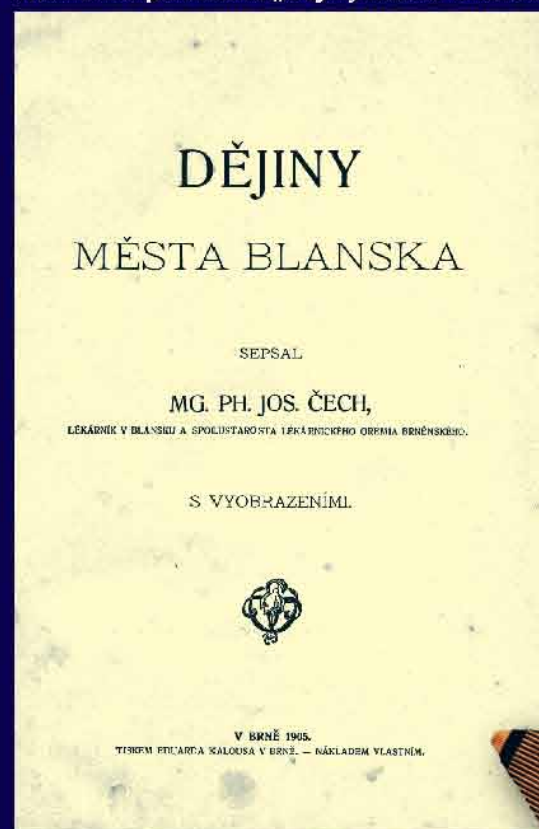
Josef Čech byl činný i literárně. Kromě článků v odborných časopisech a novinách napsal a vydal v roce 1905 knihu „Dějiny města Blanska“, v níž popsal historii řemeslných cechů, škol, náboženských poměrů, průmyslu a zdravotnictví.

Inicioval ustavení obecní zdravotní komise a stal se jejím členem. V letech 1885–1890 měl dohled nad českou obecní knihovnou. V roce 1895 bylo Josefu Čechovi uděleno čestné občanství města Blanska.

Jeho činnost na konci 19. a počátkem 20. století byla významná nejen pro Blansko, ale i pro celou kulturní Moravu.

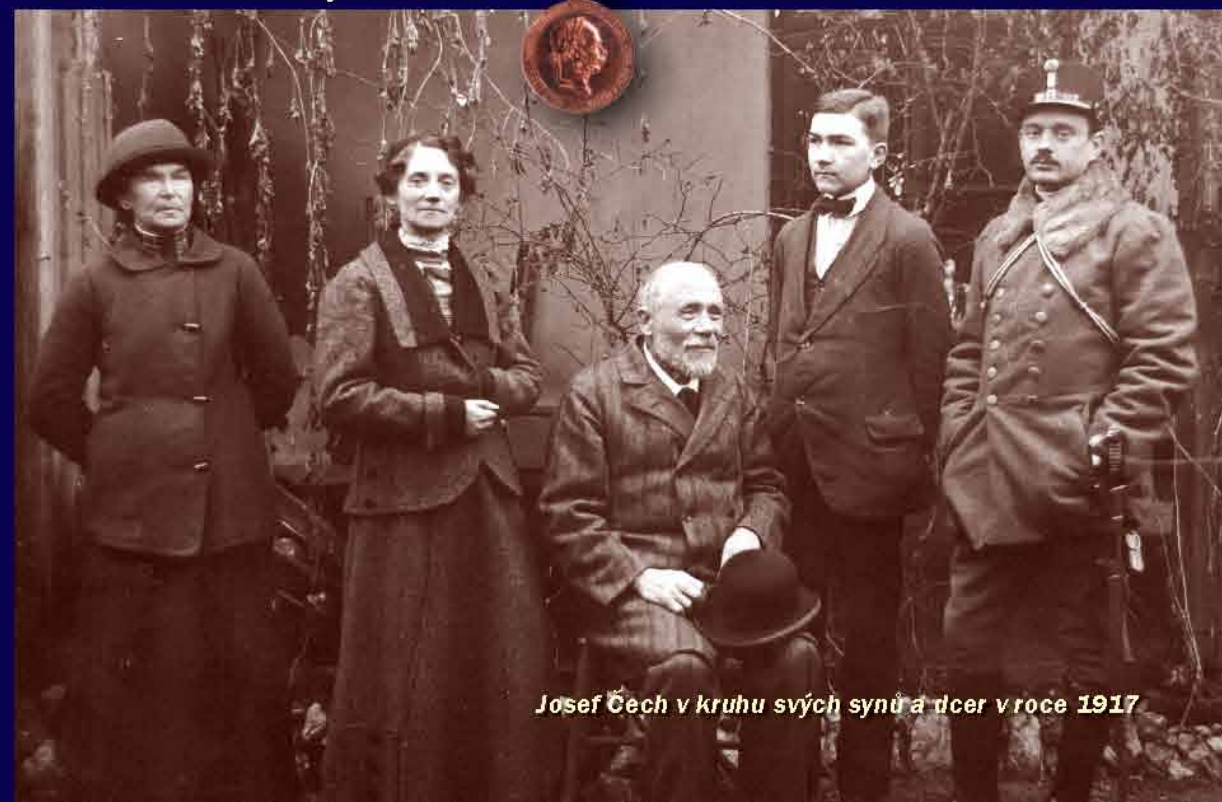
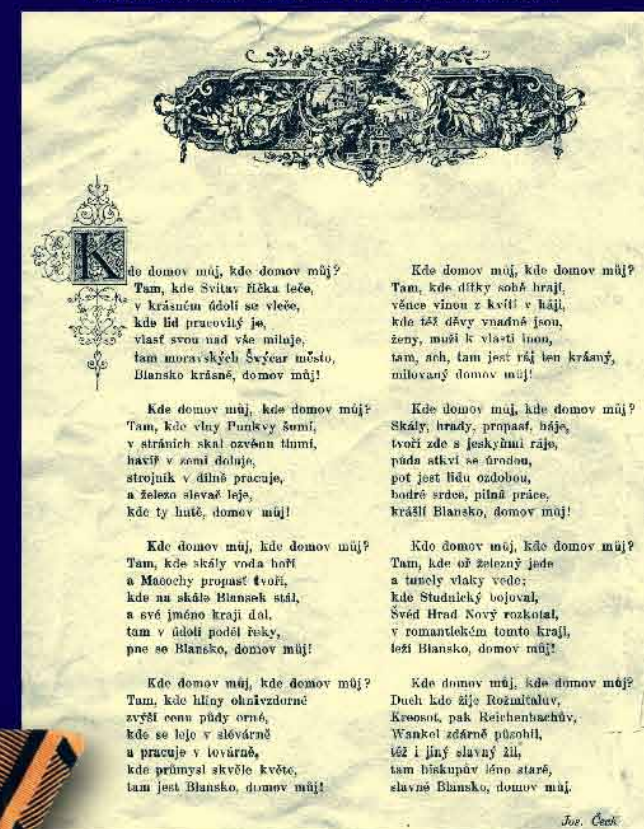
– první blanenský lékárník

Titulní list publikace „Dějiny města Blanska“

Medaile za statečnost v bojích v Itálii r. 1866

Báseň Josefa Čecha věnovaná Blansku

Josef Čech v kruhu svých synů a dcer v roce 1917

* 24. 10. 1869 Líšeň

† 1. 6. 1950

HEŘMAN LANGER

Narodil se jako syn Václava Langera, líšeňského hostinského, a jeho ženy Jany rozené Hulatové. Vystudoval gymnasium v Třebíči. V roce 1889 začal studovat medicínu na Lékařské fakultě české části Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, kde promoval dne 21. 3. 1896.

Jeho lékařské působení je spjata celoživotně se Sloupem, kde záhy po studiích započal vlastní lékařskou praxí. V roce 1897 se uvádí jako praktický a hutní lékař ve Sloupě. V témže roce se 1. září v Jindřichově Hradci oženil s Josefou Holáskovou. Z manželství se narodil syn Vladimír a dcera Ludmila.

Po smrti věhlasného slupského lékaře Jakuba Podivínského vykonával Langer krátce funkci substituta pro obvod Ostrov – Sloup. Obvodním lékařem byl ustanoven MUDr. František Mašík. Ten po různých peripetiích roku 1904 podal výpověď a na místo obvodního lékaře rezignoval. Na uvolněný post byl v témže roce jmenován dr. Langer nejprve jako prozatímní obvodní lékař, roku 1905 byl ustanoven definitivně. V této funkci působil nepřetržitě až do odchodu do výslužby v roce 1934. Byl tak prvním státním lékařem ve Sloupě. Ani na odpočinku nezahlédl a nadále až do pokročilého věku lékařsky vypomáhal v zubní ordinaci své dcery.

Ze soudobých písemností lze soudit, že v tehdejším zdravotním obvodu Ostrov – Sloup byl od počátku svého působení oblíben a brzy také uznáván i ze strany nadřízených jako lékař vynikající kvalifikace. Zmiňovaný zdravotní obvod Ostrov – Sloup zahrnoval roku 1904 dvanáct obcí a měl rozlohu 69,9 km². Heřman Langer také prosazoval zřízení regionální nemocnice ve Sloupě (lokalita Skřep). Uskutečnění tohoto záměru zabránilo vypuknutí 1. světové války.

Do historie Blanenska vstoupil dr. Langer též jako jeden z iniciátorů výstavby lokální dráhy Rájec nad Svitavou – Sloup – Molenburk, o jejíž vybudování usiloval společně s hoteliérem Josefem Brouškem ze Sloupu a Josefem Šamalíkem z Ostrova, tamním starostou a říšským a zemským poslancem.

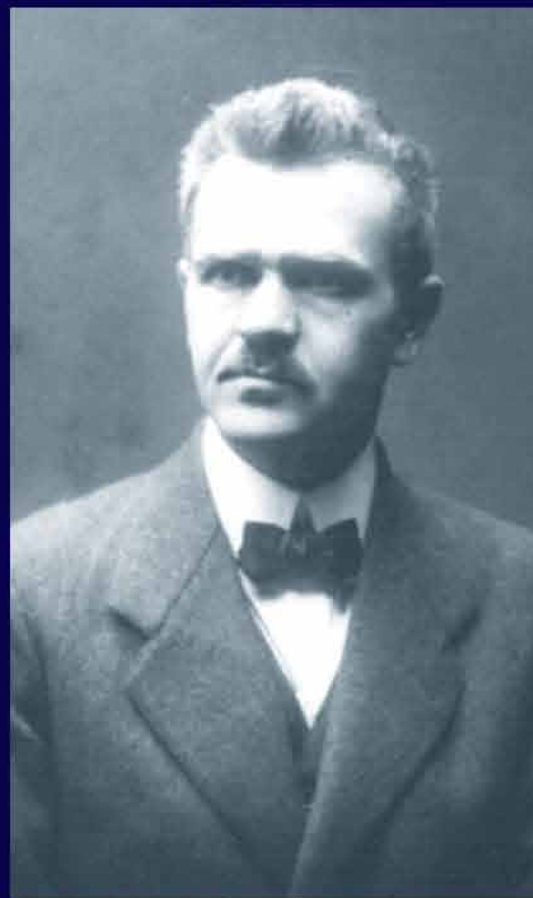
Za uvedeným účelem založili Železniční družstvo a poté, co roku 1913 získali souhlas úřadů – především vídeňského c. k. Ministerstva železnic – zadali vypracování projektu dráhy brněnskému projektantovi ing. dr. tech. Aloisi Otto Samohrdovi, jenž

po provedení vyměrování a všech dalších nutných prací v lednu roku 1914 dokončil podrobný návrh a plán „Místní dráhy o normálním rozchodu Rájec – Sloup – Molenburk (Dráha Moravského Krasu)“, obsahující technickou zprávu – vlastně popis zamýšlené trati a technického vybavení, dále speciální mapu s vyznačením trasy, topografickou mapu s tímtéž, speciální podélný profil, seznam směrů, seznam sklonů, seznamy přejezdů a umělých staveb a projekty jednotlivých stanic a zastávek. Dráha, jejímž výchozím bodem byl střed výpravní budovy v Rájci, měla mít stanice a zastávky Holešín, Petrovice – Žďár, Sloup, Housko a Molenburk, doprava byla plánována nákladní i osobní a zajišťovat ji měly dvě parní lokomotivy 178 K. k. St.B. (později u ČSD označení 422.0). Projekt byl schválen c. k. Ministerstvem železnic ve Vídni dne 8. 6. 1914 a v brzké době mělo být započato s jeho realizací. Po vypuknutí války se ale situace ztížila, na stavbu se nedařilo zajistit dostatečné finance a nereálné se jevílo i udělení státní subvence, protože byla v létě roku 1915 celá věc zastavena. V poválečné době se k ní již nikdo – krom letmého připomenutí – nevrátil a tak lokální dráha Rájec – Sloup – Molenburk zůstala jen „na papíře“. Obdobný osud nicméně stihl také další podobné projekty, jejichž cílem bylo zavedení železnice do Moravského Krasu.

– první státní lékař ve Sloupě

MUDr. Heřman Langer

Sloup na pohlednici z počátku 20. století

Parní lokomotiva řady 422.0

Projekt plánované Dráhy Moravského krasu

* 30. 10. 1888 Velké Meziříčí

† 16. 3. 1986 Ezelsdorf

ERICH ROUČKA

Vynikající technik, vynálezce a badatel Erich Roučka již v roce 1911 v Blansku založil první střeoevropskou továrnu na elektrické měřicí přístroje. Díky jeho neobyčejné podnikatelské prozíravosti, píli a technické invenci podnik znamenitě prosperoval a vysokou měrou pokrýval požadavky tuzemského i zahraničního trhu. Z tohoto mnohokrát popsaného období jeho činnosti vynikají měřicí přístroje a regulátory vysokotlakých parních kotlů, které v našich i zahraničních tepelných centrálách řídily hospodárný průběh spalování.

Méně známé je, že po překonané závažné zdravotní krizi se Roučka začal soukromě zabývat rovněž některými specifickými lékařskými obory.

Propagoval myšlenku léčebné a preventivní péče. Zabýval se lékařskou dietologií, fyziologií zažívání, gerontologií a vztahu výživy ke vzniku nemocí a jejich léčení. Svě poznatky konzultoval s významnými lékaři, konal přednášky pro veřejnost. Centrem jeho zájmu byly civilizační choroby, zejména rakovina.

Je autorem spisů RAKOVINA, JEJÍ PŮVOD A LÉČENÍ (1937), VZNIK NÁDORŮ, JEJICH METABOLISMUS A THERAPIE (1939) a JAK

VZNIKAJÍ ROZLIČNÁ PATHOLOGICKÁ DĚNÍ V ORGANISMU, DÍL I. VZNIK, PODSTATA A THERAPIE RAKOVINY (1946) a 33 dalších pojednání s lékařskou tematikou.

V roce 1934 nákladem 2,2 mil. Kč otevřel na ulici Lipová 9 v Brně vlastní sanatorium, kde se zdarma léčili pacienti Roučkovou metodou. Metoda doporučovala režim mírné podvýživy a silné alkalizace organismu směsí jednoduchých sloučenin draslíku, sodíku, vápníku a hořčíku. Roučkův medicínský odkaz uložený v jeho spisech platí dodnes – strídmost v jídle a pití, strava bohatá na vitamíny.

Roučka také vyvinul léčebný prostředek ERBASIT, jenž obsahuje alkalické minerální soli a směs s bylinnými výtažky. Přípravovaly jej brněnské lékárny „U červeného raka“ a „U milosrdných bratří“. Erbasit se dodnes prodává ve Švýcarsku a v Německu jako doplněk stravy.

V roce 1948 podal u patentového úřadu ČR přihlášku s názvem ZPŮSOB A ZAŘÍZENÍ K UMĚLÉMU NAPODOBENÍ SRDEČNÍ ČINNOSTI, KREVNIHO OBĚHU A RŮZNÝCH OVLIVŇUJÍCÍCH ČINITELŮ – patent č. 80761 z 15. 12. 1950. Patentováno v ČSR, USA a ve

– vynálezce, fyziolog a dietolog

Velké Británii. Schéma Roučkova patentu je uvedeno v časopisu Scripta Medica č. 8 z roku 1994.

Dalším pokusným modelem určeným pro kriminalistické účely byl detektor emocí a lži, jímž chtěl Roučka tehdy neobvyklým způsobem ověřovat výpovědi delikventů.

Ještě v pozdním věku navrhoval schéma měřidla na objevení a identifikaci geopatogenních zón a určení hodnoty radonu.

Sedmdesátiletý Erich Roučka byl nucen v roce 1959 emigrovat do Spolkové republiky Německo, kde ještě řadu let pracoval v průmyslu. Na sklonku svého života se trvale usadil v Ezelsdorfu u Norimberka, kde pokračoval v lékařských výzkumech.

Zemřel 16. března 1986, v devadesátém osmém roce svého neobyčejně aktivního a dramatického života. O jeho invenci a píli svědčí fakt, že za dobu svého plodného života přihlásil k patentování 850 vynálezů, z nichž většinu úspěšně realizoval.

V roce 1994 byl Erich Roučka jmenován čestným občanem města Blanska – in memoriam. Na jeho počest jsou v Brně a v Blansku pojmenovány ulice Ericha Roučky.

Erich Roučka ve své fyziologické laboratoři

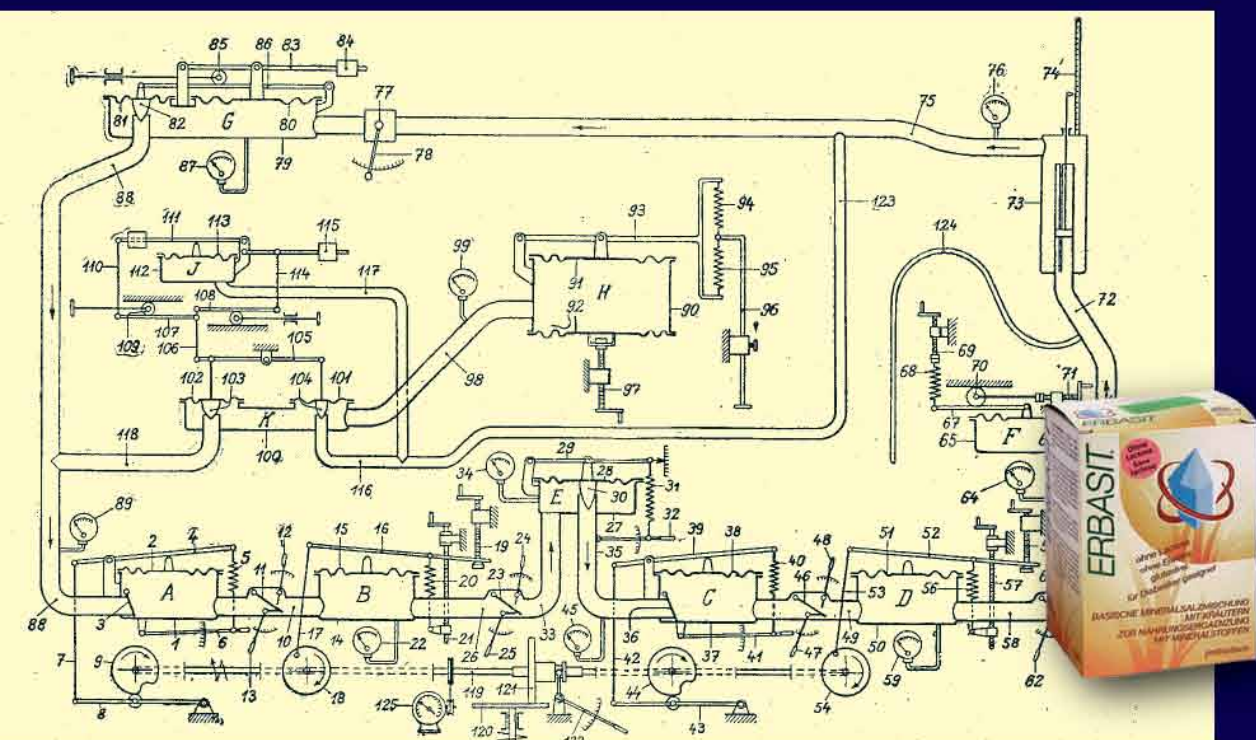
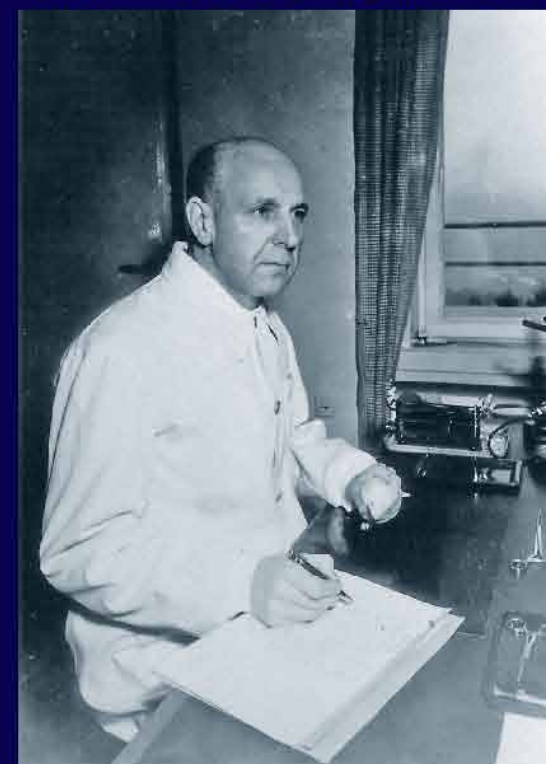
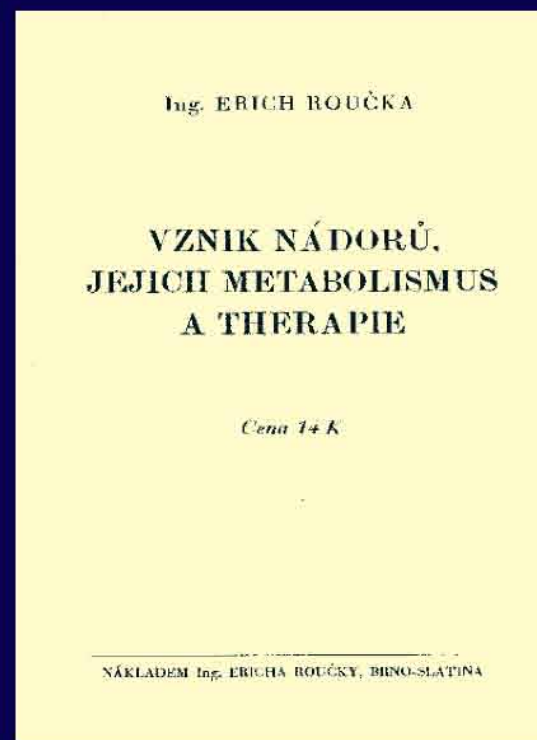

Schéma Roučkova modelu krevního oběhu

Švýcarské balení prostředku ERBASIT

Titulní list spisu o rakovině

Budova v brněnské Tomešově ulici, kde měl Roučka soukromé sanatorium

* 2. 6. 1902 Třebětín u Letovic

† 11. 6. 1984 Brno

Prof. Ing. arch. Bedřich Rozehnal, DrSc. byl jednou z nejvýraznějších osobností česko-slovenské architektury 20. století.

V roce 1922 byl přijat ke studiu architektury na brněnské České vysoké škole technické. Silné osobnosti Rozehnalových učitelů, především Emila Králíka a Jiřího Krohy, mocně působily na formování jeho přístupu k architektonické tvorbě. Neopominutelný význam pro celou generaci prvních absolventů brněnské školy architektury zároveň měly také myšlenky a rané dílo Le Corbusiera. Již během studií pracoval v několika projekčních kancelářích, zvláště pak u prof. Vladimíra Fischera v Brně.

Mezi prvními spíše drobnějšími realizacemi z konce dvacátých a první poloviny třicátých let vyniká projekt a stavba Domu útechy, ústavu pro léčbu zhoubných nádorů v Brně na Žlutém kopci z let 1933–1935. V tomto období se zvolna projevovalo Rozehnalovo směřování k problematice zdravotnictví. Jeho práci na návrzích nemocničních staveb vždy předcházelo důkladné seznámení s provozem a potřebami zdravotnického zařízení. Cenné zkušenosti a podněty přinesly mladému architektovi studijní cesty do Francie, Británie, Německa a Rakouska.

V Novém Městě na Moravě bylo zemskou správou Rozehnalovi na samém sklonku třicátých let umožněno poprvé realizovat celý nemocniční areál. Střízlivé pojetí s důrazem na horizontální linie a promyšlené funkční propojení jednotlivých částí stavby se staly charakteristickými znaky i dalších Rozehnalových prací. Ani válečná léta neznamenal výraznější útlum v jeho tvorbě. Potřebu budování nových nemocničních zařízení si totiž uvědomovaly i okupační úřady, a proto mohl Rozehnal dokončit realizaci některých svých předválečných projektů a zároveň pracovat na projektech nových. Tak probíhala stavba psychiatrické léčebny v Jihlavě, chirurgického pavilonu v Kyjově a hospodářské budovy třebíčské nemocnice. V prvních poválečných letech mohly být realizovány nemocniční objekty v Dačicích, Kroměříži a Hodoníně. Bedřich Rozehnal v tomto období navrhoval a stavěl také další veřejné budovy, především školské.

Brzy po osvobození v roce 1945 byl zemským národním výborem v Brně pověřen vypracovat projekt zemské a klinické nemocnice. Na základě svých teoretických studií a díky

BEDŘICH ROZEHNAL

zkušenostem s dřívějšími projekty a realizacemi navrhl vybudovat v Brně – Bohunicích velkorysý komplex zemské klinické nemocnice spolu s budovami teoretických ústavů a děkanátu lékařské fakulty. Bohužel, mimořádně invenční projekt klinické nemocnice zůstal nerealizován.

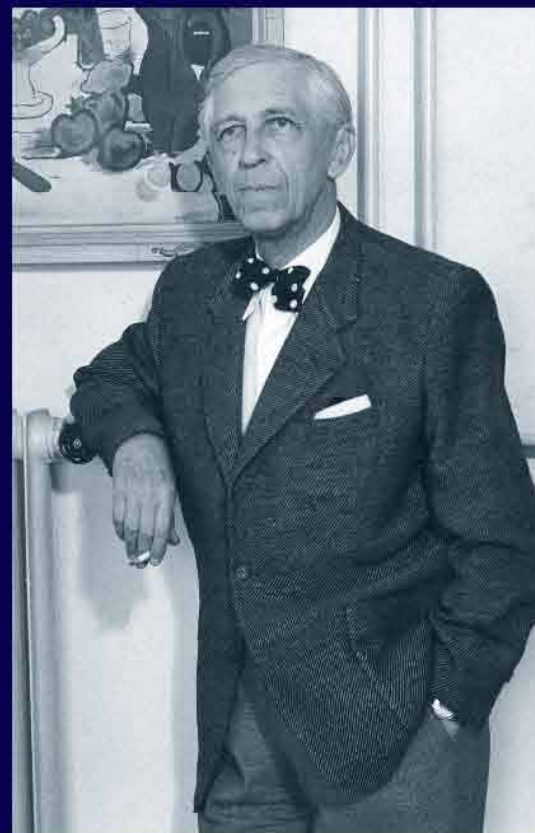
Naopak realizace se dočkala nová dětská klinická nemocnice v Brně – Černých Polích, na jejímž projektu pracoval Rozehnal v druhé polovině 40. let souběžně s projektem nemocnice v Bohunicích. Stavba dokončená roku 1953 se stala chloubou socialistického zdravotnictví a je pokládána za Rozehnalovu vrcholnou realizaci. Nápaditost a promyšlenost stavby i dalších Rozehnalových návrhů nemocničních celků nebyla v naší architektuře dodnes překonána.

Svým tvůrčím zásadám zůstal Rozehnal věrný i v tísnivých 50. letech. Úspěšně vzdoroval útokům proti své „kosmopolitní“ architektuře. Kvality jeho tvorby a především účelnost jím navrhovaných řešení zůstávaly nezpochybnitelné i v době nejsilnější propagace socialistického realismu. Svými zásadovými postoji si tak získával sympatie studentů architektury na brněnské technice, kde od roku 1945 působil jako profesor, od roku 1956 s titulem doktora technických věd.

V roce 1960 byl v souvislosti se svou projekční činností na Vysoké škole technické v Brně, pro údajné honorářové nesrovnalosti, odsouzen ve vykonstruovaném procesu ke čtyřletému vězení. Po intervencích svých starých přátel z řad umělců byl rozhodnutím prezidenta republiky v červnu 1963 propuštěn. Po návratu byl přijat jako vědecký pracovník na brněnskou univerzitu, kde vybudoval Kabinet tvorby životního prostředí. Mezi jeho projekty z této doby připomeňme alespoň návrh budovy archeologického a botanického ústavu ČSAV v Brně na Veveří z roku 1966. Po rehabilitaci v roce 1968 se vrátil na Vysoké učení technické v Brně, kde aktivně působil až do svého pensionování v roce 1973. Avšak ani poté se tvůrčí činnosti nevzdal, v dalších deseti letech pracoval v projekčním oddělení Krajského ústavu národního zdraví v Brně.

– architekt nemocnic

Bedřich Rozehnal

Bedřich Rozehnal s prezidentem Benešem a Hanou Benešovou

Nerealizovaný projekt boskovické nemocnice

Dětská nemocnice v Brně

* 23. 8. 1954 Blansko

PETR NĚMEC

Po maturitě na gymnáziu v Blansku se rozhodl pro studium na Lékařské fakultě Karlovy University v Praze, kde si zvolil cestu chirurga. Po šesti letech strávených v Praze se vrátil zpět do rodného kraje. Svoje první místo získal jako interní aspirant na II. chirurgické klinice fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně. Zde se pod vedením prof. Černého věnoval zejména cévní chirurgii, ale jeho největší zálibou se stal tehdy nově vznikající obor – transplantace orgánů. Ihned se začal účastnit experimentálních transplantací jater. Byl členem týmu, který, pod vedením prof. Kořistka, v r. 1983 provedl první transplantaci jater ve východní Evropě. Tento úspěch dále podnítil jeho zájem v této oblasti.

V roce 1984 odešel na nově vzniklé Kardiochirurgické a transplantační oddělení, kde mohl svůj zájem o transplantace orgánů nadále rozvíjet. Cévní chirurgii vyměnil za srdeční chirurgii, která mu zcela učarovala. V r. 1992 s podařilo kardiochirurgii

a transplantace spojit a výsledkem byla první úspěšná transplantace srdce v Brně.

Po samostatné revoluci byl jedním z prvních lékařů v republice, kteří vyrazili pro nové zkušenosti do ciziny. Hned v lednu 1990 se objevila možnost nastoupit na přechodně uvolněné místo kardiochirurga do Univerzitní nemocnice v Nijmegen v Nizozemí. Neváhal ani chvíli, sbalil si kufr a vydal se za prvním „dobrodružstvím“.

Z původně plánového měsíčního pobytu byly nakonec měsíce tři; zpět se navracel obohacený nejen o nové poznatky z kardiochirurgie ale také s poněkud jiným pohledem na svět a jeho hodnoty i možnosti, které nová doba měla přinést. Nadšen první zahraniční zkušeností, brzy využil i dalších možností pohlednout se po kardiochirurgickém a transplantačním světě.

V r. 1994 strávil čtyři měsíce v Londýně, kde poznal přední anglické kardiochirurgy a současně pronikl do programu transplantace srdce a plic v Cambridge. Následujícího roku odjel na několik týdnů do bývalého misijního místa v Loma Lindě v Kalifornii, která je známá nejen tím, že téměř většina obyvatel tohoto malého města jsou vegetariáni, ale zejména kardiochirurgií, kde se v té době prováděl největší počet transplantací srdce u dětí na světě. Nabyté zkušenosti pak využil při ustavení tohoto programu v Brně. V r. 1996 využil nabídky krajanů z Dallasu v Texasu, kteří pro české lékaře organizovali a financovali pobyty v místní Univerzitní nemocnici. Tato nemocnice se chlubí vysokou úrovní vědecké práce, důkazem čehož jsou tři nositelé Nobelovy ceny mezi zaměstnanci. Cestou z Texasu se zastavil ještě na dva týdny v jednom z nejprestižnějších center pro transplantace jater v Mount Sinai Hospital v New Yorku. Znalosti a dovednosti, které si tam během krátké doby osvojil, přispěly k výraznému oživení a zlepšení výsledků programu transplantace jater v Brně.

– blanenský rodák, kardiochirurg a transplantolog

Areál Centra transplantační a kardiovaskulární chirurgie Brno

Po „návratu z cest“ se v r. 1997 stal příměrem pracoviště, které změnilo název na Centrum kardiovaskulární a transplantační chirurgie Brno. V r. 2001 byl osloven vedením Fakultní nemocnice v Olomouci, kde mělo vzniknout nové kardiochirurgické pracoviště. S nadšením se této výzvy ujal a během roku vybudoval nejprve oddělení a později Kardiochirurgickou kliniku, kde již ve třetím roce existence bylo provedeno 940 srdečních operací, což byl třetí nejvyšší počet mezi všemi kardiochirurgickými pracovišti v ČR. V r. 2002 úspěšně obhájil habilitační práci na téma „Mechanická srdeční podpora“ a byl jmenován docentem. Úspěšná olomoucká mise byla završena v r. 2007, kdy se uvolnilo místo ředitele Centra kardiovaskulární a transplantační chirurgie v Brně.

Vítězstvím v konkurzu se otevřela nová éra nejen chirurga ale tentokrát i organizáto-

ra a manažera zdravotnického zařízení. Za jeho působení byla zavedena do praxe řada nových metod léčby srdečních onemocnění, byl vybudován program mechanické srdeční podpory pro pacienty čekající na transplantaci srdce a transplantační program dosahoval doposud nejvyšších čísel. Byl vybudován nový hybridní operační sál, který jako první v ČR umožňoval současné chirurgické a intervenční výkony na srdci a velkých cévách.

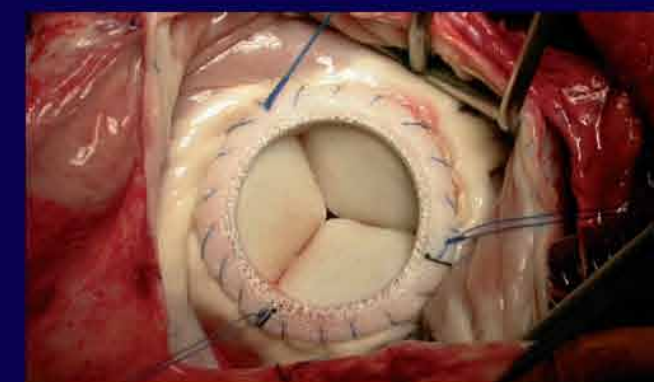
Oceněním jeho dlouhodobé vědecké i chirurgické práce a zásluh o rozvoj oboru bylo v roce 2010 zvolení do čela České společnosti kardiovaskulární chirurgie. Současně je členem výboru České transplantační společnosti. Je autorem nebo spoluautorem mnoha desítek odborných prací v domácích i zahraničních časopisech a více než dvou stovkách přednášek z kardiochirurgie a transplantací srdce, jater a ledvin.

Doc. MUDr. Petr Němec, CSc., MBA, FETCS

Během srdeční operace

Nová srdeční chlopeč

AUTOMOBILOVÁ STANICE PRVNÍ POMOCI

Blanenský hasičský sbor v roce 1932

Záchranná stanice byla určena k poskytování první pomoci osobám při úrazech, nehodách na veřejných místech. V privátních bytech poskytovala stanice lékařskou službu v případě otrav, nehod značného rozsahu, popálenin nebo při pokusech o sebevraždu.

V září roku 1937 podal samaritánský odbor Sboru dobrovolných hasičů okresu Blansko žádost o finanční podporu k zakoupení dvoulůžkového sanitního vozu. Dne 15. 12. 1937 se k žádosti připojil Český červený kříž. Na doporučení starosty JUDR. Karla Rodkovského byla žádost předložena městské radě k projednání a byla odsouhlasena.

V roce 1939 byl zakoupen sanitní vůz PRAGA LADY, rok výroby 1937 s policejní značkou PB 2585.

PRAGA LADY byl typ osobního automobilu vyráběný v letech 1935–1947 pražskou automobilkou Praga. Zpočátku byl vyráběn se čtyřválcovým motorem o objemu 1447 cm³, kterého bylo vyrobeno asi 150 kusů. Brzy byl nahrazen motorem o objemu válců 1660 cm³. Vůz dosahoval maximální rychlosti 95 km/hod

a spotřeboval 12 l paliva na 100 km. Celkově bylo vyrobeno asi 5000 kusů tohoto typu.

Od 1. 2. 1939 se provozovatelem stanice první pomoci stalo kuratorium složené ze zástupců města Blanska, Sboru dobrovolných hasičů a Českého červeného kříže. Na ustavující schůzi kuratoria 1. 2. 1939 byl vedením stanice pověřen Jan Kraus, odborný učitel jako předseda, MUDr. Antonín Kyzlink jako lékařský poradce a místopředseda, Josef Minařík jako jednatel a pokladník, paní Löblová a Dvořáčková jako revizorky účtů a Karel Vlasák jako technický dozorce.

Provoz automobilové stanice první pomoci obstarávali šoféři hasičského sboru Blansko, pánové Handl, Jelínek. Zdravotní službu zajišťovaly samaritánky Stloukalová, Gotvaldová, Valerie Nečasová a samaritán Vojanec. Za výjezdy se platilo.

V roce 1939 činil zisk stanice 36 441 korun. Na účtu převozů bylo 19 798 korun.

Od 29. 12. 1939 byl převoz nemocných s infekčními chorobami zajištěn Prostějovskou nemocnicí.

v Blansku a její stručná historie

Během 2. světové války byla činnost samaritánské složky při místním sboru dobrovolných hasičů řízena protektorátní úřady. Vedoucím samaritánů byl Josef Zouhar. Za okupace se sociálně-zdravotní péče soustředila v tzv. Národní pomoci. Jejím představitelem byl Ladislav Ranný.

Výměrem č. 81.270/VIII ze dne 22. 7. 1940 bylo město Blansko nuceno proplácet provozní účty stanice. Výtěžek za převozy pacientů byl ukládán na zabavené konto Městské spořitelny.

Dne 8. 8. 1940 byla tehdejší automobilová stanice zrušena. Dne 21. 8. 1940 ji pak město Blansko nuceně převzalo do své správy.

Finanční majetek stanice byl následně zabaven opatřením říšského protektora v Čechách a na Moravě. Dne 25. 1. 1941 byl běžný účet stanice ve výši 80 088,38 korun, na příkaz dr. Eislera, převeden na Českou exportní banku v Praze. Zabavené prostředky

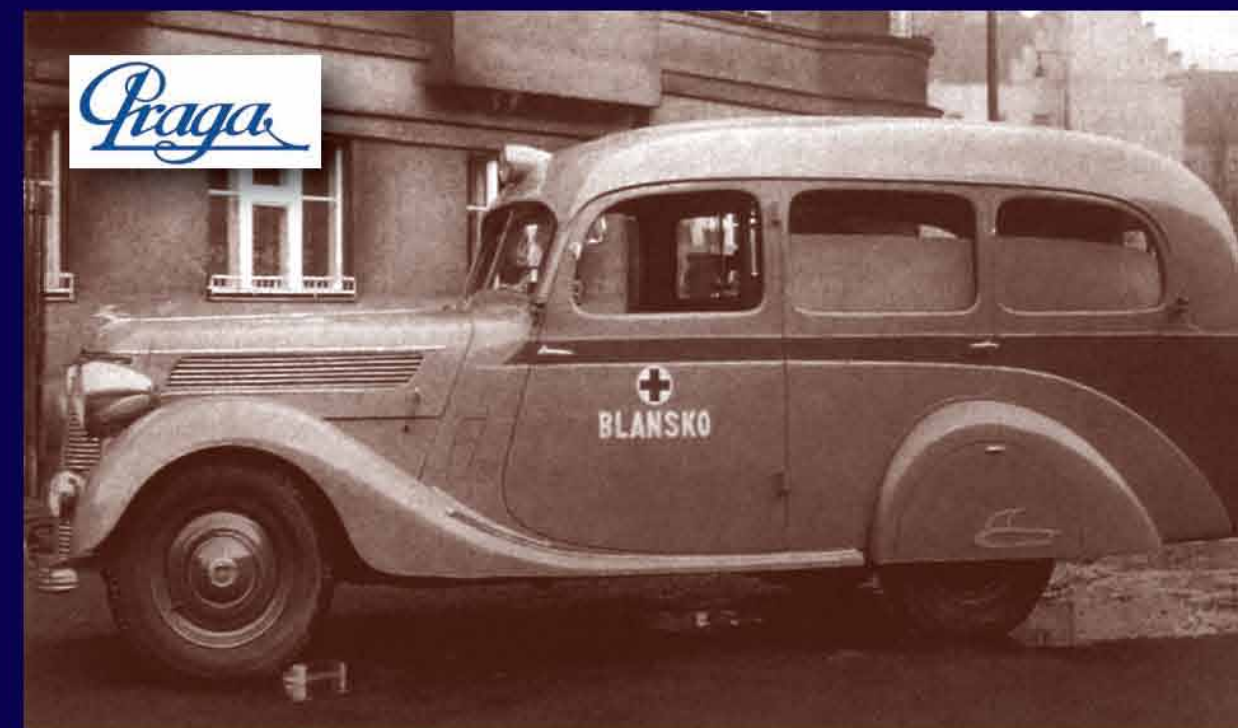
Lícová strana protektorátní koruny

se skládaly z výtěžku stanice ve výši 31 388 korun, z provozní půjčky hrazené městem ve výši 48 700,38 korun. Dodatečně byla zabavena i hotovost rezervního fondu ve výši 7 874,45 korun. Celkem bylo zabaveno 87 962,83 korun.

V lednu 1941 byly vydány nové služební předpisy pro samaritána a řidiče.

Dne 23. 2. 1942 byl objednán nový sanitní automobil PRAGA LADY.

Sanitní vůz PRAGA LADY v Blansku z roku 1939

ZDRAVOTNICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA

Zdravotnická záchranná služba (ZZS) slouží k poskytování nezbytné a neodkladné přednemocniční péče, zejména v případech náhlého ohrožení zdraví a života. Přednemocniční neodkladná péče (PNP) je definována jako péče o postižené na místě jejich úrazu nebo náhlého onemocnění. Děje se to při jejich transportu k dalšímu odbornému ošetření a při jejich předání do zdravotnického zařízení.

Služba je poskytována při stavech, které bezprostředně ohrožují život postiženého, mohou vést k prohlubování chorobných změn k náhlé smrti, bez rychlého poskytnutí odborné pomoci hrozí trvalé následky, působí náhlé utrpení a bolest.

Dojezdová doba zdravotnické záchranné služby je 20 minut. Členové výjezdových skupin jsou oprávněni vstupovat za účelem poskytnutí přednemocniční neodkladné péče do cizích objektů, obydlí, na cizí pozemky.

Činnost ZZS a Lékařské služby první pomoci (LSPP) na území okresu Blansko byla do 31. 12. 1995 zabezpečována prostřednictvím Nemocnice Blansko a Nemocnice Boskovice.

Ke dni 1. 1. 1996 byla Okresním úřadem Blansko zřízena příspěvková organizace Zdravotnická záchranná služba okresu Blansko se sídlem v Boskovicích. Činnost ZZS a LSPP na Blansku byla i nadále za-

jišťována prostřednictvím oddělení ZZS Nemocnice Blansko.

Dne 1. 10. 1997 došlo k začlenění pracoviště LSPP v Blansku do Zdravotnické záchranné služby okresu Blansko.

Od 1. 1. 2000 došlo ke sloučení Zdravotnické záchranné služby okresu Blansko s výjezdovou skupinou při Nemocnici Blansko formou delimitace. Ředitelkou nově vzniklé organizace byla jmenována MUDr. Ilona Rybářová, která se zasloužila o zvýšení odborné úrovně této zdravotnické složky. Výjezdová stanoviště v Blansku i v Boskovicích byla řízena každé svým operačním střediskem

K 1. 1. 2002 bylo změněno sídlo organizace na ulici K. H. Máchy 17, 678 01 Blansko.

Dne 1. 3. 2002 vzniklo jednotné Operační středisko ZZS okresu Blansko se sídlem v Blansku.

Dne 1. 1. 2003 byla přednemocniční péče ve spádové oblasti okresu Blansko převedena pod krajské řízení, kdy vznikla Zdravotnická záchranná služba Blansko, příspěvková organizace, zřizovaná Jihomoravským krajem.

Dne 1. 7. 2005 zahájilo provoz výjezdové stanoviště ZZS Blansko, p. o. ve Velkých Opatovicích.

Na základě usnesení č. 222 Zastupitelstva Jihomoravského kraje dne 16. 6. 2005 došlo dne 1. 1. 2006 ke sloučení ZZS Blansko, ZZS Hodonín a ZZS Vyškov se Záchranou

na území okresu Blansko

zdravotnickou službou JmK, p. o. V rámci organizačních opatření vzniklo územní oddělení ZZS JmK v Blansku, s výjezdovými stanovišti Blansko, Boskovice a Velké Opatovice. V zájmu zajištění jednotného řízení provozu byl dne 1. 5. 2006 ukončen provoz Operačního střediska v Blansku. Výjezdová stanoviště ÚO Blansko jsou od tohoto data řízena Krajským Operačním střediskem ZZS JmK, p. o.

Z rozhodnutí Zastupitelstva JmK došlo dne 1. 1. 2008 ke změně provozovatele LSPP, jímž je v okrese Blansko Nemocnice Blansko a Nemocnice Boskovice s.r.o.

V současné době zajišťuje územní oddělení Blansko přednemocniční neodkladnou péči z výjezdových stanovišť Blansko, Boskovice a Velké Opatovice ve spádové oblasti o celkové rozloze 870 km², které zahrnuje celkem 117 měst a obcí a na jehož území žije cca 105 000 obyvatel. Kromě toho je z výjezdového stanoviště Velké Opatovice zajišťována PNP na části území Pardubického kraje o rozloze cca 108 km², čítajícím 20 měst a obcí s cca 6 500 obyvateli.

PNP je zajištěna v pracovní době celkem třemi výjezdovými skupinami rychlé lékařské pomoci RLP a dvěma výjezdovými skupinami rychlé zdravotnické pomoci (RZP), v mimo-pracovní době třemi výjezdovými skupinami RLP a jednou výjezdovou skupinou RZP.

Historický znak ZZS okresu Blansko

XXXX

Blanenští záchranáři se sanitkou
Škoda 1201, vyráběnou v letech 1955–1961

Sanitní vůz Škoda 1203 z 80. let 20. století

Tým Zdravotnické záchranné služby v čele s MUDr. Rybářovou
a novým sanitním vozem v roce 2004

* 2. 6. 1959

† 10. 7. 2007

ILONA RYBÁŘOVÁ

Její profesní život byl věnován zdravotnictví v okrese Blansko, především v oboru urgentní medicíny. Od roku 1987 budovala oddělení rychlé lékařské pomoci v Nemocnici Blansko a v roce 2000 se stala ředitelkou nově koncipované Zdravotnické záchranné služby okresu Blansko. Ze dvou izolovaných pracovišť v Blansku a Boskovcích vybudovala jednotnou organizaci zajišťující komplexní přednemocniční péči jak neodkladnou rychlou lékařskou pomoc, tak standardní lékařskou službu první pomoci.

Pod jejím vedením se ZZS stala špičkovým pracovištěm jak po stránce erudovaného zdravotnického personálu, tak i technického zázemí, které představovala nová a zrekonstruovaná pracoviště v Blansku i v Boskovcích, nový vozový park sanitních vozidel, heliport. Současně pracovala jako lékařka,

později ve funkci zástupce primáře na ARO v boskovické nemocnici.

Po výběrovém řízení na ředitele Nemocnice Blansko nastoupila do této funkce 1. 2. 2005 a za krátkou dobu jejího působení v této organizaci dokázala situaci v nemocnici stabilizovat a vyřešit řadu problémů.

Práci v nemocnici se věnovala s velkým nasazením a obrovským pracovním zaujetím. Měla řadu plánů, představ jak zdravotnickou péči v nemocnici zdokonalit, zvýšit komfort pro pacienty i personál nemocnice. Bohužel tyto její plány a představy se jí už nepodařilo realizovat.

Smyslem života MUDr. Rybářové byla medicína, které se plně věnovala v každodenní praxi, ale také jako členka a funkcionářka České lékařské komory. Zapojila se však aktivně i do veřejného života jako členka Zastupitelstva města Blanska.

Interiér vozu záchranné služby v roce 1988

MUDr. Rybářová při přebírání certifikátu jakosti ISO 9001 dne 9. 1. 2007

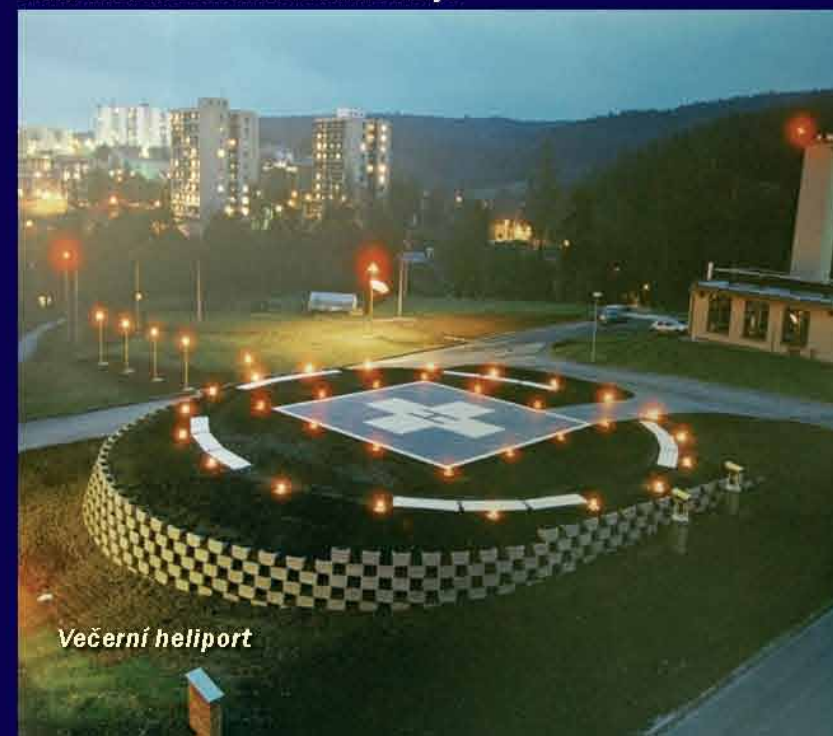
MUDr. Rybářová na tiskové konferenci

– ředitelka záchranné služby a nemocnice Blansko

Zlatá medaile Jihomoravského kraje

Večerní heliport

JIHOMORAVSKÉ DĚTSKÉ LÉČEBNY

DĚTSKÁ LÉČEBNA KŘETÍN

Sídlo léčebny je v budově klasicistního zámečku z roku 1861. V roce 1945, na základě konfiskačního řízení, byl zámek předán „Ženské útlně v Brně“ a sloužil jako zotavovna pro děti od tří do šesti let. V roce 1949 byl ústav ve vlastnictví „Státní zdravotní správy“ k účelům ozdravné péče pro děti školního věku od šesti do patnácti let. Od 1. 2. 1954 byl ústav určen k doléčení dětí po infekční žloutence. Od 1. 1. 1958 sloužila zotavovna dětem s indikací tělesné slabosti a chudokrevnosti.

V letech 1953–1957 proběhly v objektu rozsáhlé stavební úpravy; vybudování kotelny s centrálním vytápěním a ohřevem teplé vody, jídelny pro personál, kuchyně, skladů a výtahu pro dopravu jídla.

Od 1. 1. 1958 byla ozdravovna převedena do správy OÚNZ Boskovice. V současné době se léčebna specializuje na problémy dětské obezity, poruch příjmu potravy, chronických onemocnění dýchacích cest, vadného držení těla a svalových onemocnění. Je zde zavedeno školní vyučování a je určena dětem od dvou do osmnácti let.

Objekt boskovické léčebny a procedura

DĚTSKÁ LÉČEBNA POHYBOVÝCH PORUCH BOSKOVICE

Léčebna pohybových poruch byla postavena v letech 1925–1926 jako útulna pro sirotky po vojácích padlých v I. světové válce. Později v budově sídlila Masarykova liga proti tuberkulóze a první poradna pro matku a dítě na Boskovicku. Ta byla založena založená lékařem MUDr. Karlem Snětinou. V letech 1926–1970 zde byl i dětský domov a jesle kam byly přijímány děti se zdravotním postižením.

Od roku 1970 vznikl Dětský rehabilitační ústav pro pacienty tělesně postižené, později i s poruchami mentálními. V roce 1983 náplň zaměstnanců splňovala statut dětských léčeben s názvem Dětská léčebna pohybových poruch.

V roce 1992, po zrušení Okresních ústavů národního zdraví, se stala samostatným právním subjektem zřízeným Městem Boskovice a později Okresním úřadem Blansko. Je zde stále zachována péče o motoricky handicapované děti z celé České republiky

Objekt křetínské léčebny a procedura

DĚTSKÁ LÉČEBNA SE SPELEOTERAPIÍ OSTROV U MACOCHY

Specifické prostředí podzemních prostor má vliv především na imunitní systém člověka a uplatňuje se zejména při léčbě astmatických onemocnění horních cest dýchacích. Jeskyně se vyznačují specifickým mikroklimatem (stálá teplota, vysoká vzdušná vlhkost). Jeskynní vzduch (speleoaerosol) má vysoký obsah lehkých záporných iontů a dalších příměsí, které příznivě působí na sliznice dýchacích cest a povzbuzují přirozené obranné mechanismy organismu. Ovzduší v jeskyni je velmi čisté, bez přítomnosti prachu a pylu s malým množstvím bakterií a plísní. Lehce zvýšená radiace prostředí jeskyně a obsah CO₂ příznivě ovlivňují léčebné pochody.

Speleoterapie je ucelený komplex metod jako s odbornou rehabilitací, rekondičními a reedukačními programy, výchovou a psychotherapií a dalších. Výsledkem je klimatická léčebná metoda, která jako přírodní zdroj využívá vliv jeskynního prostředí na živé organismy.

Léčba pomocí speleoterapie v Moravském krasu byla experimentálně odzkoušena v 80. letech 20. století v Absolonně dómu Nové Amatérské jeskyně a ve Starých skalách Sloupsko-šošůvských jeskyní. V roce 1985 byla uznána za léčebnou klimatickou metodu. Dnes speleoterapie probíhá ve Sloupsko-šošůvských jeskyních a od roku 1997 v Císařské jeskyni u Ostrova u Macochy. Léčebné pobyty zajišťuje Dětská léčebna se speleoterapií v Ostrově u Macochy.

Iniciátorem léčebného zařízení pro astmatické děti byl MUDr. Drahošlav Říčný (1920–2010) a jeho následník MUDr. Pavel Slavík.

Dříve samostatné dětské léčebny jsou od 1. 1. 2010 sloučeny jako JIHOMORAVSKÉ DĚTSKÉ LÉČEBNY, příspěvková organizace, zřízené Jihomoravským krajem.

Objekt ostrovské léčebny

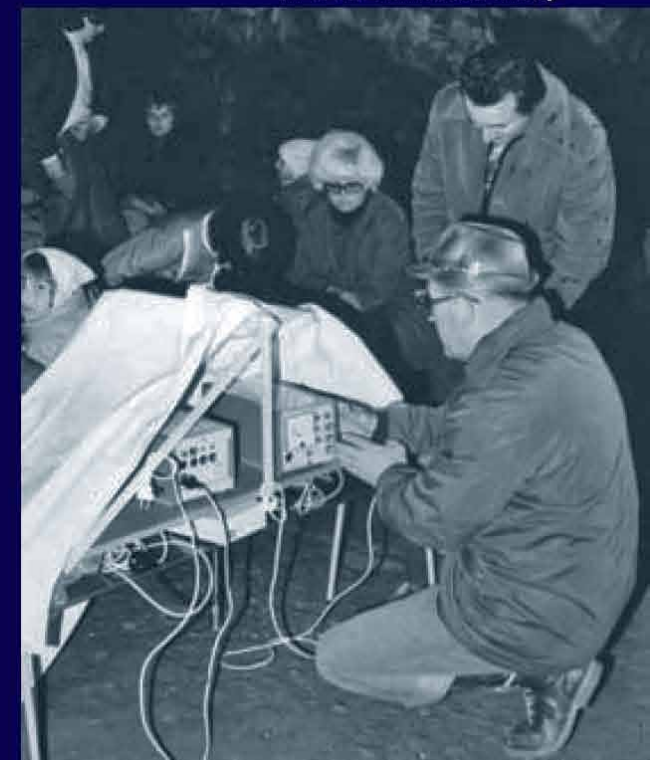
Speleoterapie v Nové Amatérské jeskyni v r. 1982

Speleoterapie v Císařské jeskyni

MUDr. Drahošlav Říčný

HISTORIE ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍ v Blansku

Počátkem 19. století počaly zemské i vrchnostenské úřady vyžadovat, aby ve všech větších obcích byly zřízeny špitály.

O blanenském obecním špitále jsou písemné zprávy až z roku 1823. Šlo o domek na obecním pozemku s číslem 137 u soutoku řeky Svitavy a potoku Palava. Jeho majitel byl osvobozen od obecní roboty a posílek, měl však za povinnost poskytnout ubytování nemocnému bez vlastního příbytku v obci, starat se o něj a živit jej. Toto zařízení sloužilo svému účelu až do roku 1863. Tehdy však také začal soudní spor obce s majitelem domku o zmíněné služby, který trval až do roku 1871.

Poté byl zřízen nový obecní špitál na Starém Blansku v domku č. 135 (dnešní ulice Brněnská č. 10). V roce 1890 však Okresní hejtmanství v Boskovicích označilo tento domek za nevyhovující a žádalo obec Blansko, aby postavila novou izolační nemocnici. Obec si nechala vypracovat plánec nemocnice pro 12 nemocných. Kníže Salm přenechal na stavbu nemocnice pozemek a na úhradu nákladů věnoval 300 zlatých.

V roce 1894 byla nová obecní nemocnice dostavěna a zkolaudována. Stála na parcele č. 766 na konci dnešní Havlíčkovy ulice. Budova měla nejen místnosti pro nemocné, ale také dezinfekční komoru a márnici.

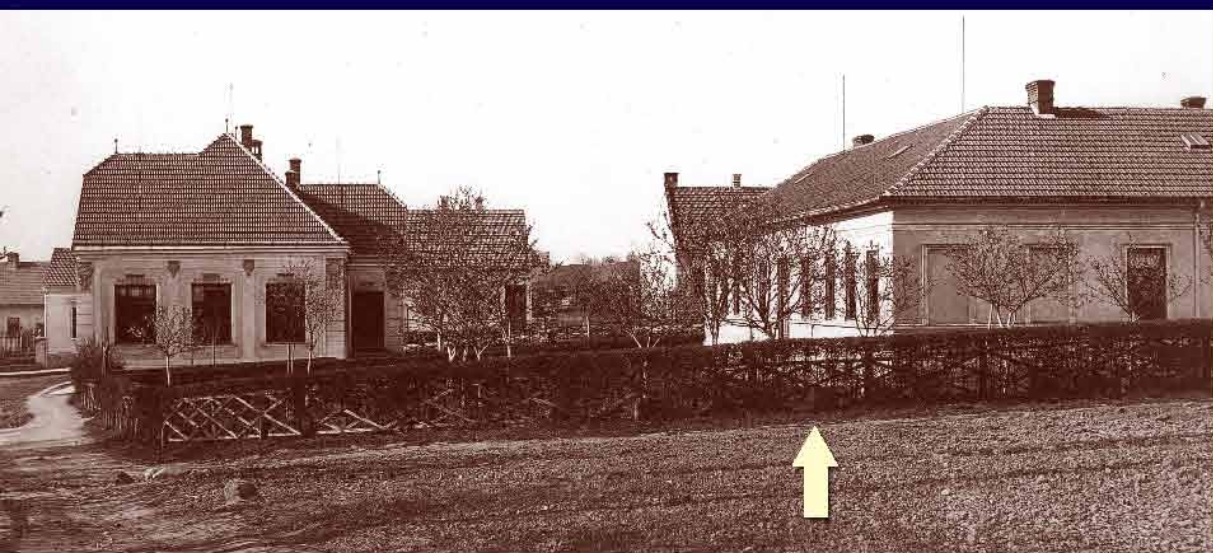
Nemocnice sloužila svému účelu jen do roku 1906, kdy byla v Blansku zřízena Dívčí měšťanská škola. Ta se nastěhovala do budovy tehdejší nemocnice.

Po vypuknutí první světové války byl v budově zřízen vojenský náhradní lazaret pro 40 raněných. Lazaret fungoval do konce roku 1915. Poté byla budova opět využívána jako škola. V roce 1928 přešly zákyně do nové Měšťanské školy a v budově bývalé obecní nemocnice byla zřízena Pokračovací škola pro vzdělávání učňů různých řemesel.

V roce 1949 bylo zřízeno Okresní zdravotní středisko sídlící, spolu s Okresní nemocenskou pojišťovnou, na Mlýnské ulici. V roce 1952 proběhla reorganizace a sjednocení zdravotní služby na okrese Blansko, od roku 1953 byla lékařská služba organizována podle územních obvodů. V letech 1952–1953 se budovala dílčí obvodní a závodní střediska. Ve středisku na Mlýnské ulici byly zřízeny specializované služby – gynekologie, odd. kožních chorob, chirurgie, léčba chorob srdečních a cévních i stomatologická péče.

V roce 1960 pak vznikl jediný celek – Okresní ústav národního zdraví (OÚNZ) Blansko.

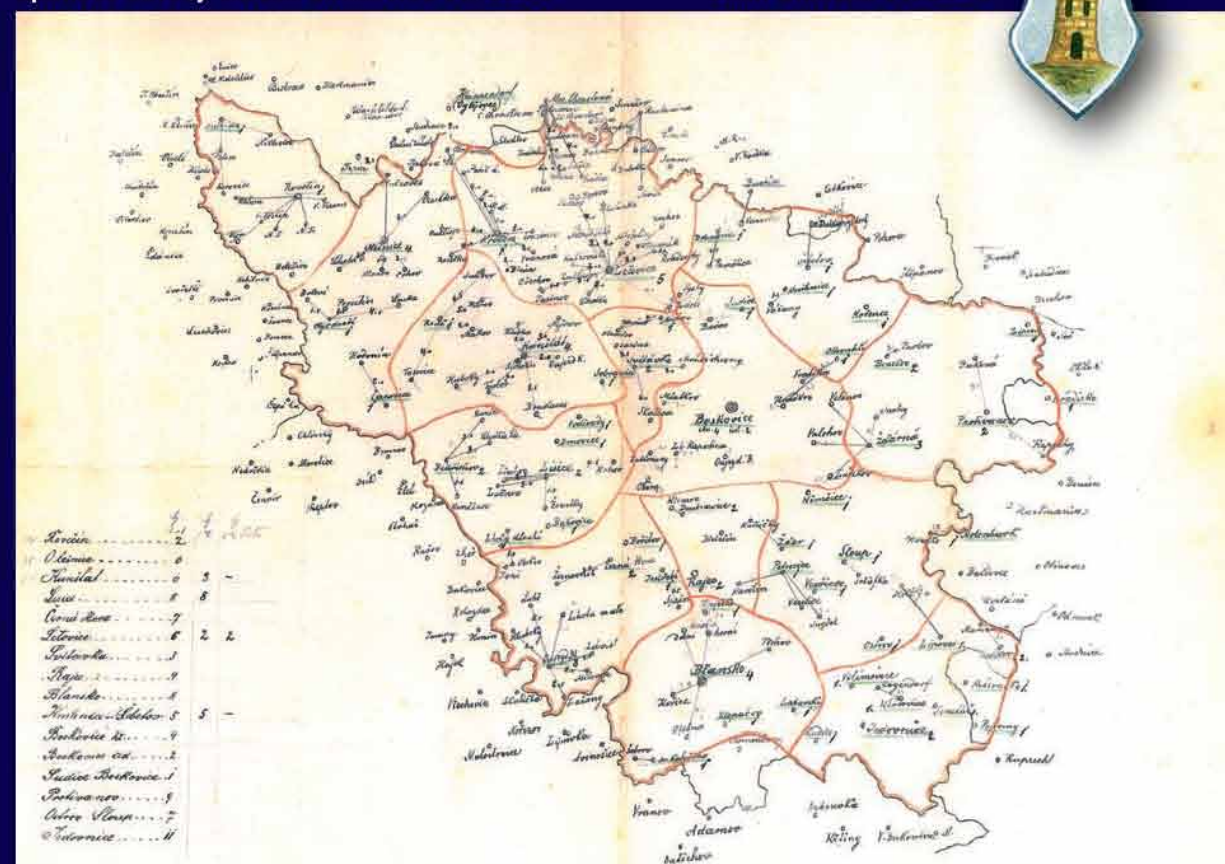
V roce 1965 se započalo se stavbou polikliniky na ulici Sadová. Dne 12. 4. 1968 byla nová poliklinika slavnostně otevřena.

První obecní nemocnice na Havlíčkově ulici v Blansku z roku 1894

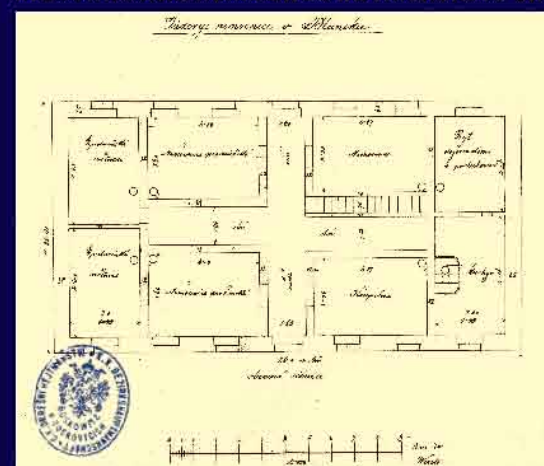
Spádové obvody okresu Boskovice v r. 1890

Znak Blanska z r. 1899

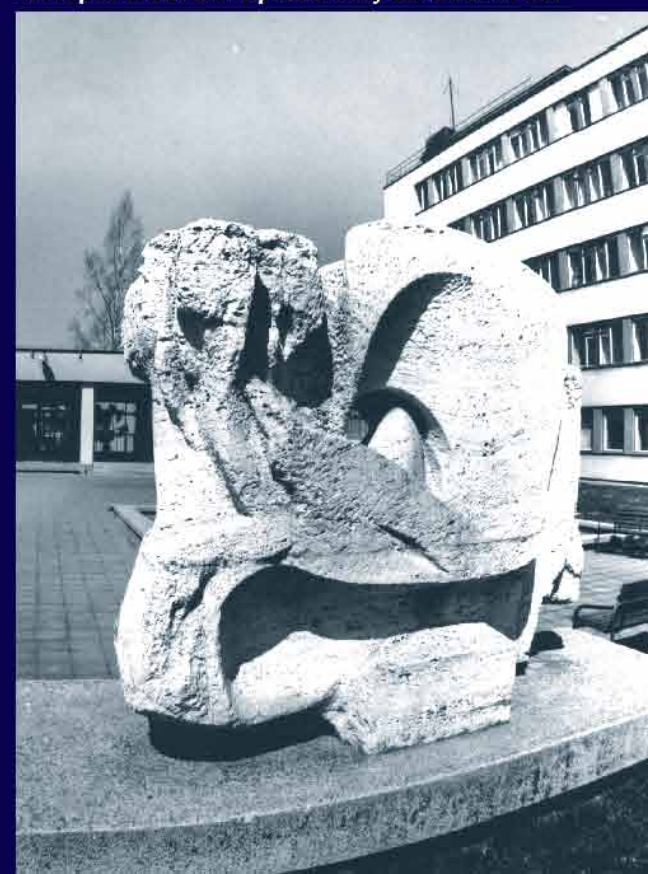
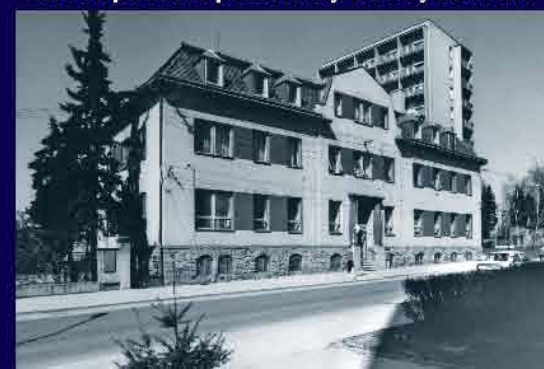

Plánek obecní nemocnice na Havlíčkově ul.

Vstupní areál nové polikliniky na Sadové ul.

Budova původní polikliniky na Mlýnské ul.

Státní znak Československé republiky (1948–1960)

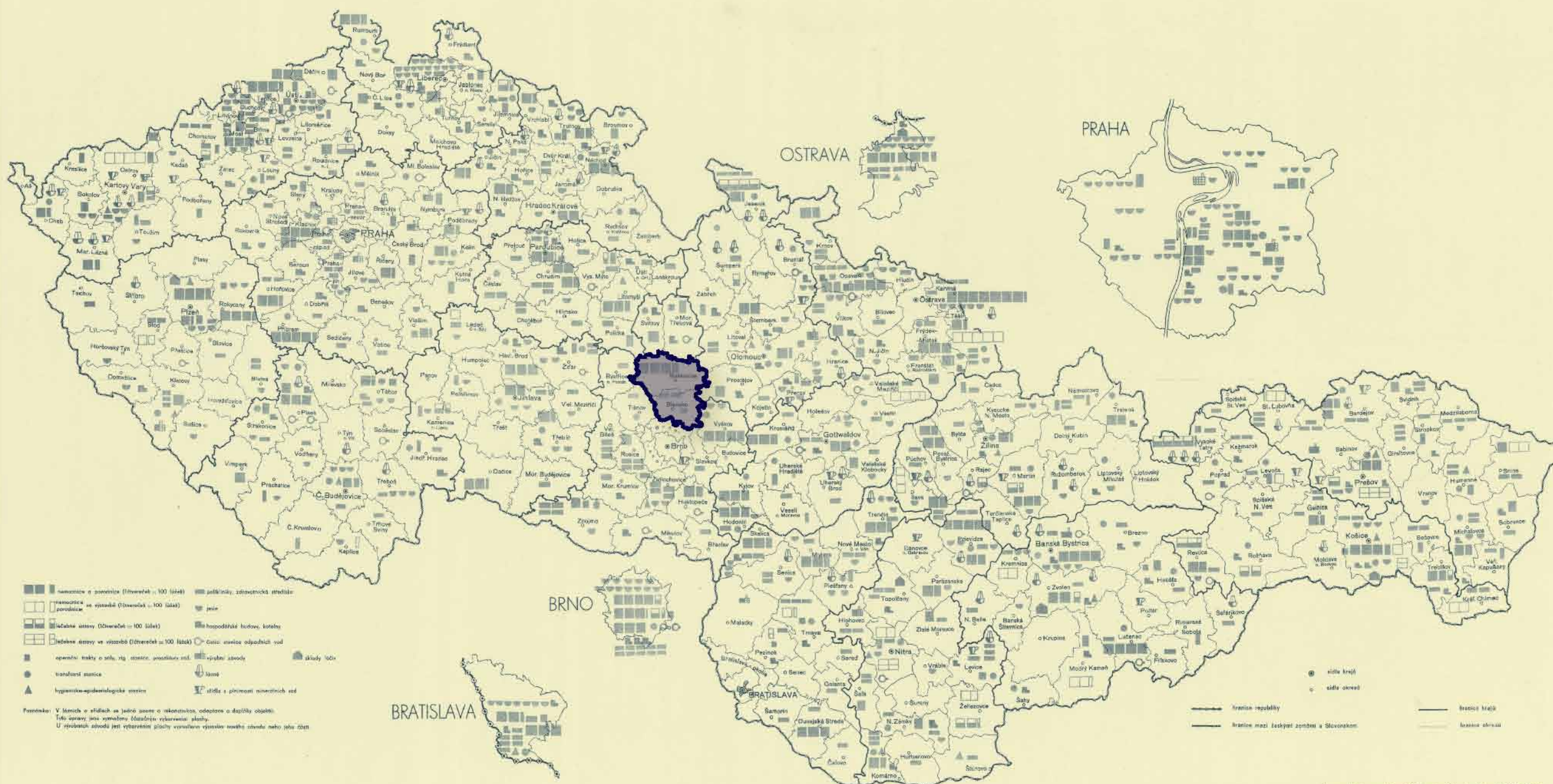
INVESTIČNÍ VÝSTAVBA VE ZDRAVOTNICTVÍ

Novostavby, přístavby, přestavby, rekonstrukce
a adaptace bez generálních oprav

v letech 1945–1960

Plán investiční výstavby ve zdravotnictví v bývalé Československé republice je unikátní historický dokument o tehdejší zamýšlené struktuře zdravotnických zařízení nejrůznějších typů; nemocnic, poliklinik, zdravotnických středisek, léčebných ústavů, porodnických zařízení, ale i drobných objektů jako jsou např. jesle, sklady léčiv, dokonce i čistírny odpadních vod apod.

Pro okres Blansko byla plánována výstavba nové polikliniky, zdravotního střediska a jeslí. Sousední boskovický okres byl posouzen poněkud velkoryseji. Zde byla plánována výstavba nemocnice s kapacitou do tří set lůžek a porodnice. Obě zařízení měli využívat i obyvatelé blanenského okresu. Boskovická nemocnice s poliklinikou byla zbudována v letech 1954–1958.

VÝSTAVBA NOVÉ NEMOCNICE

Rozhodnutí o zahájení výstavby lůžkového pavilonu budoucí nemocnice v Blansku, v areálu stávající polikliniky, přijalo tehdejší vedení OÚNZ.

Budoucí nemocnice komunikačně navazovala na objekt polikliniky, dokončené roku 1968 podle projektu Ing. arch. Libuše Kopřivíkové ze Stavoprojektu Brno.

První realizovanou budovou nově vznikajícího areálu nemocnice byla ústavní kuchyně. Byly rozšířeny prostory rentgenového pracoviště a zahájena projekce lůžkového objektu. Stavba z důvodů tehdejšího financování byla vedena v přípravných fázích jako 400 lůžek pro národní výbor.

Výsledkem byl objekt s cca 215 lůžky převážně interních oborů. Součástí objektu byly prostory nukleární medicíny, dialýzy, interní JIP, intermediální péče atd.. Pro potřeby čištění kontaminovaných odpadních vod z nukleární medicíny byla postavena vymírací jímka. Zároveň byla rozšiřována technická infrastruktura.

Následně byla zpracována studie dostavby nemocničního areálu na plnohodnotný provoz.

Ve studii byl navržen pavilon chirurgických oborů, centrální komplement včetně urgentního příjmu, operačního traktu, ARO atd. Dále pavilon patologické anatomie a další

nezbytné hospodářské objekty. K uvedené dostavbě však nedošlo.

Lůžkový objekt je čtyřpodlažní, nosnou skeletovou konstrukci tvoří montovaný prefabrikovaný systém, pro obecnou občanskou výstavbu MSOB, který limitoval počet nadzemních podlaží i dispoziční uspořádání. Obvodový plášť je převážně vyzdívaný. Užití stavebních materiálů, jejich vzhled, kvalita, sortiment a trvanlivost, odpovídá době vzniku objektu.

Projekty nemocničních objektů zpracoval v průběhu osmdesátých let ateliér B jihlavského odštěpného závodu Stavoprojektu Brno. Architektem a vedoucím projektantem byl Ing. arch. Pavel Fousek.

Odborné konzultace řešení provozu zajišťovalo tehdejší vedení OÚNZ, nemocnice a polikliniky, MUDr. Zdeněk Moravec, MUDr. Miloslav Pokorný a MUDr. Jiří Novotný. Provoz nukleární medicíny konzultoval MUDr. Huvar. Technickými zástupci přímého investora byli postupně pánové Josef Večeřa, Zdeněk Válka a Ing. Karel Pátík.

Stavbu prováděly Pozemní stavby Brno, technologické vybavení dodala a namontovala Chirana Brno.

Nemocnice byla uvedena do provozu v listopadu roku 1985.

v Blansku

První logo
Nemocnice Blansko

Komplexní architektonický návrh areálu Nemocnice Blansko včetně nerealizovaných objektů

Nemocnice Blansko z ptáčí perspektivy

MUDr. JIŘÍ NOVOTNÝ

1. 7. 1972 – 30. 6. 1978
ředitel Polikliniky Blansko

ŘEDITELÉ NEMOCNICE BLANSKO

MUDr. ILONA RYBÁŘOVÁ

1. 2. 2005 – 10. 7. 2007
ředitelka Nemocnice Blansko

blanenské polikliniky a nemocnice

MUDr. BEDŘICH KALA

1. 5. 1986 – 31. 12. 1989
ředitel Polikliniky Blansko

**MUDr. VLADIMÍRA
DANIHELKOVÁ, MBA**

Od 15. 6. 2009
ředitelka Nemocnice Blansko

vlny ochot-
o budově no-
Blansko byl

autorovi vadoucí lékař poliklini-
niky MUDr. Milošlav Štěpánek.
Za svých bezmála třicetiletou
práci v Blansku stojí u zrodu
druhé polikliniky. Stávající po-
liklinika s novou je však ne-
srovnatelná.

Osobně mě překvapilo, že
jsem si nepřipadal jako u lé-
kaře. Na stěnách tmavší dřevě-
né obložené, po dřevěných,
blých lavicích ani památka,
místo nich tapetové lavice,
vybavení v ordinacích – po-
kud již bylo – nové, zářící
čistotou, silující dobrou práci.
Ano, nová poliklinika, až a
bude dokončena úplně (počítá
se s přístavbou ještě dvou
pavilónů), poskytne
komplexní lékařské o-
pacientů, ale i tak bude
cizí, spadající do blane-
ho okruhu, podle mého názoru
v „Jiríkova vidění“. Však
znáte sami.

Za odborného výkladu mě

Částecný pohled do zubního
niky MUDr. Milošlav Štěpánek.

Ilekáři o ČSČK
ko (vi) — OV ČSČK
k 50. výročí ČSČK
památníček o vzniku
ostl na Blanensku. Roz-
na požádal o roz-
ilekáře požádal o sp-
aslali obč-
tka léčí mozkové příhody

ká nemocnice
nový přístroj

aháje-
tové
vall
Blan-
bro-
m.

otka zajisti
pacienti s
ni příhoda

e Blansko usiluje o počítačový tomograf

měsíce získové

ve v nemocnici Blansko konala tisková konferen-
cia, kterou se zúčastnili, kterým je Mléto
Petrůvsko. V rámci této akce
budov vzájemné spolupráce mezi lékaři
z fakultní nemocnice v Brně.
Podle slov ředitele blanenské nemocnice
Ivana Kozák je pro ho-
dněž. „A navíc komunikace
mezi námi a Boskovickými nemocnicemi
nikdy dobře nefungovala.“
vedl Kozák.

přípravované nové krajské
úspokojení. První pracovní dny
znamenají počátek vzniku nových
tržisech chemické ambulance, ve-
keré budou v poměrně blízké
ví bránit odbočení. „Tím je
záležitosti kvalita poskytování
a zároveň bude podpořen
i odborný růst našich lékařů.“
fakt W. -

letý Alexander Mallic z
„Některá vyšetření nám tu-
laji. Já ale rádiuji jedu do ko-
do Boskovice. Pro Blanskou
spolupráci s Brnem určitě
míní. „Moc nemohu říci“